

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΑΝΔΡΙΑΝΑ.

(Συνέχεια "Ιδε αριθ. 39.)

"Όταν ὁ Ἰωσήφ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἦν τοσοῦτον ὠχρὸς καὶ τοσοῦτον ἰσχνὸς, ὥστε ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης εἴτινες κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ετελείωνον παιγνίδιον ζατρίκιου ἠγέρθησαν ὀλω, περίτρομοι διὰ τὸν ἀφανισμόν τῆς ὀψιῆς του· ἡ Ἰωάννα ἦλθεν εὐθὺς εἰς τὸν νοῦν των.

— Τί τρέχει ; τί συνέβη εἰς τὴν Ἀνδριάναν ;

— Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη φωνὴ ἀμροτέρων. Ὁ Ἰωσήφ εἶχε ριφθῇ ἐπὶ σκίμπος, καὶ ἐκράτει τὴν κεφαλὴν του κεκρυμμένην μεταξὺ τῶν χειρῶν του.

— Ὁμίλει λοιπόν, δυστυχῇ ! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος, τινάτσων ἐκεῖνον ἐκ τοῦ βραχίονος.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

— Τί ἀκολουθεῖ ; ἐπαίλαθεν ὁ Ἰωάννης ἐναγώνιος.

— Τί συμβαίνει, ἀδελφοί μου ! εἶπε τέλος πάντων ὁ Ἰωσήφ μετὰ τριμούσης φωνῆς, ἐρωτᾶτε τί ἀκολουθεῖ ! πῶς, θεέ μου ! καὶ δὲν τὸ γνωρίζετε ;

— Ζῶν ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης ποδοκτυπῶν, ἂν τὸ ἐγνωρίζομεν, δὲν θὰ τὸ ἐρωτούσαμεν.

— Λοιπόν, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ βιάζων ἑαυτὸν, ἡ Ἰωάννα, ἡ ἀνιψιά μας, τὸ φίλτατον τέκνον μας, ἡ χαρὰ τῆς ἐστίας ταύτης, τὸ καύχημα τοῦ Κοστ Δὸρ, ὁ ἥρωας μας, ἡ ζωὴ μας τέλος πάντων . . .

— Ἀπέθανεν ! ἀνέκραξαν διὰ μιᾶς οἱ δύο ἀδελφοί.

— Εἶναι ἀποθαμένη διὰ ἡμᾶς, ἂν δὲν προσέξωμεν, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ μετ' ἀπελπισίας.

— Ὁμίλει λοιπόν, ταλαίπωρε, ὀμίλει λοιπόν ! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος μετὰ θυμοῦ ἰκευτικοῦ.

Καλὸν ! λοιπόν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ, ὁ ξένος ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθημεν ὑπὸ τὴν στέγην μας, ἐκεῖνος ὁ ἀξιωματικὸς, ἐκεῖνος ὁ Ἀγγλος, ὁ Γεώργιος . . . ἀδελφός

μου, επικατάρατος ἡ ἡμέρα καθ' ἣν διέβη τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας μας!

Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Χριστόφορος ἦσαν ἐπὶ ἀνθράκων πεπυρωμένων.

— Λοιπὸν! ἀνέκραξαν ἐκεῖνοι, ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ Γεώργιος...

— Ἐρῶνται!

Ἀερόλιθος διασχίζων τὴν στέγην τοῦ Κοετ-Δὸρ καὶ πίπτων πρὸ τῶν ποδῶν τῶν δύο ἀδελφῶν θὰ τὸν ἐπληττε δι' ὀλιγωτέρου θάμβους, δι' ὀλιγωτέρου τρόμου ἔμειναν καταβεβλημένοι, ἀναυδοί, ὡς κεραυνόβλητοι.

— Εἶναι ἀδύνατον, εἶπε τέλος ὁ Χριστόφορος· ἡ Ἀνδριάννα Λεγὸφ δὲν δύναται νὰ ἀγαπᾷ Ἀγγλον.

— Ἡ Ἰωάννα δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν τὸ ὕπερ ὀφείλει εἰς τὸ ὄνομά της, εἰς τὸν τόπον της, εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς της, εἰς τὴν κόνιν τοῦ Ναπολέοντος.

— Ἡ Ἰωάννα εἶναι δεκαεξ ἑτῶν· ἐρᾷ καὶ λησμονεῖ τὰ πάντα, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ.

Καὶ διηγήθη ὅσα εἶχεν ἰδῆ, ὅσα εἶχε παρατηρήσῃ ἀπ' οὗτου ὁ Γεώργιος εἰσῆλθεν εἰς τὸ Κοετ-Δὸρ· οὐ μόνον ἀπέδειξεν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ δύο νέοι ἤρῳντο, ἀλλὰ παρέστητε σαφῶς ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ μὴν ἐρῶνται, καὶ ὅτι τὸ μόνον παράδοξον εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν σκηνὴν ἦν ἡ τύφλωσις καὶ τὸ ἀνύποπτον τῶν δύο θείων. Οὐδὲν, ἐν τοσούτῳ, τῶν ὧν ἐδυνήθη νὰ εἴπῃ ἦν λίαν τρομακτικόν, ἀλλὰ κινούμενος ὑπὸ τοῦ κεντῶντος αὐτὸν ζηλοτύπου αἰσθήματος, μετεχειρίσθη ὁ Ἰωσήφ εἰς τὴν διήγησιν ταύτην τόσῃ συγκίνησιν καὶ τόσῃ θερμότητι, ὥστε οἱ δύο ἄλλοι ὤφειλον φυτικῶ τῷ λόγῳ νὰ υποθέσωσι τὴν συμφορὰν ἐπὶ μείζονα παρ' ὅσον καὶ ὁ ἴδιος Ἰωσήφ τὴν ἐστοχάζετο.

— Κστάρ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης, ἀπ' οὗ ἔδλεπες τὰ πάντα, πῶς δὲν ὠμίλεις πρότερον;

— Περιέμενον, ἀμφίβαλλον ἐτι, ἀπεκρίθη ταπεινῶς ὁ Ἰωσήφ· ἤλπιζον τὴν προσεχῇ ἀναχώρησιν τοῦ ξένου μας. ἐφοβούμεν νὰ ταραξῶ ἀνωφελῶς τὴν ἡσυχίαν καὶ ὕμῶν καὶ τῆς Ἰωάννης.

Ὁ ναύτης καὶ ὁ στρατιώτης περιεπάτουσαν διὰ μακρῶν βημάτων εἰς τὸ δωμάτιον ὡς λύγκες ἐν τῇ γαλεάγρα των· διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τὴν μανίαν καὶ τὴν ἀδημονίαν τῶν δύο ἐκείνων ἀνθρώπων, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἥδη ὁποῖον μωρὸν ἔρωτα εἶχον διὰ τὴν ἀνεψιάν των. ἅς φαντασθῶμεν δύο ἄγρια θηρία ἐφ' ὧν ἀφηρέθησαν τὰ νεογὰ των.

— Ἀγῶμεν, ἀνέκραξεν ἀποτόμως ὁ Χριστόφορος, ἀρπάσας ζευγὸς πιστολίων κρεμασμένων εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἐστίας ἐντὸς θήκης ἐκ πρασίνης σαγῆς, ἅς ἐκδικήσωμεν διὰ μιᾶς τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τὴν τιμὴν τῆς παιδός!... Ἄν ἐγὼ θανατωθῶ, Ἰωάννη, θὰ με ἀναπληρώσῃς. Ἄν δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης πέσῃ, ἅπαξ ἐπὶ ζωῆς σου θὰ φανῇς σὺ ἀνδρεῖος; ἤρῳ τῆσιν ἐντόνως τὸν Ἰωσήφ.

— Ἄν δὲν ἔχῃς τὴν γενναιότητα νὰ τὸν προσκαλέσῃς εἰς μονομαχίαν, ὥμοσον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι θὰ τὸν κατάσχῃς δι' ἐπιβουλῆς ὡς ἐκεῖνος μᾶς κατέσχε, καὶ θὰ τὸν βολοφονήσῃς.

— Φόνευστέ τον ὡς κύνά εἶπεν ὁ Χριστόφορος.

— Εἶναι Ἀγγλος, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης. Οἱ ἄνωρωποι θὰ σὲ εὐλογήσουν, καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ συγχωρήσῃ.

Ἦσαν εἰλικρινεῖς ἐκεῖνοι εἰς τὸ μῖσός των καὶ ἐξαφράζοντο μετὰ μείζονος ἀπαθείας καὶ πεποιθήσεως παρ' ὅσον θὰ ἐδυνάμεθα νὰ πιστεύωμεν. Ὁ εἰς τὰς καρδίας των ἐμφωλεύων ἔρωτας ἐδύνάτο νὰ καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ἡ κύνας θωπευτικῶς ἢ τίγρεις μανιώδεις.

— Ἰδοὺ τὸ ὕπερ ἐφοβούμεν, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ μετὰ φρίκης· Ἰδοὺ διατὶ ἐδίσταζον, ἐτι καὶ σήμερον, νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἀδελφοί μου, τὸ κακὸν δὲν εἶναι τόσον μέγα ὅσον τὸ φαντάζεσθε, καὶ θὰ τὸ ἐπιτείνωμεν φερόμενοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Χάρης τῷ Θεῷ ἡ τιμὴ τῆς Ἰωάννης δὲν εἶναι προσβεβλημένη· ἐδῶ πρόκειται μόνον περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ἡτυχίας τῆς ἀνεψιᾶς. Συκοφαντεῖτε τὸ τέκνον μας καὶ τὸν ξένον μας. Ἐκεῖνοι ὑπέκυψαν μόνον, ἴσως χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύωσιν, εἰς τὸ θέλημα τῆς νεότητος ἧτις τοὺς ἔσυρε πρὸς ἀλλήλους. Ἡ Ἰωάννα εἶναι ἐπίσης καθαρὰ ὅσον καὶ ὠραία. Ὁ Γεώργιος...

— Εἶναι οὐτιδανός! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος. Τὸν θεωρῶ ὡς ἄτιμον καὶ ἀναδέχομαι νὰ τῷ τὸ εἰπῶ κατὰ πρόσωπον!

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ἡ θύρα ἠνοιχθῇ καὶ ὁ Γεώργιος εἰσῆλθε, σοβαρώτερος παρὰ κατὰ τὸ σῆμα. Ἐφαίνετο τόσον ψυχρὸς, τόσον ἡσυχὸς καὶ τόσο ἀξιοπρεπής, ὥστε οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἔμειναν μίαν στιγμὴν ἄφωνοι ὑπὸ τὸ βλέμμα του. Τέλος ὁ Χριστόφορος ἔθεσεν ἐπὶ τραπέζης τὰ ὕπερ ἐκράτει πιστόλι, καὶ ἐβάδιζε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν ξένον.

— Ἐπαναλαμβάνω, κύριε, ὅτι σὲ θεωρῶ ὡς ἄτιμον! εἶπε, θέτων μίαν του χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐκείνου.

Ἀπ' οὗ ἀπέσεισε δι' εὐγενοῦς τρόπου τὴν βαρεῖαν χεῖρα ἂν ὁ Χριστόφορος εἶχε στηρίξῃ ἐπ' αὐτοῦ.

— Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος μετὰ τῆς συνήθους ψυχρότητός του, ἀμφιδάλλω ἂν ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ λέγειν ἀποτείνεται πρὸς ἐμέ.

— Πρὸς σὲ τὸν ἴδιον, κύριε, ἐπανελάθεν εὐθὺς ὁ Χριστόφορος, χωρὶς νὰ τῷ δώσῃ καιρὸν ν' ἀποκριθῇ. Ὅταν ἔτωσα τὴν ζωὴν σου, κινδυνεύσας τὴν ἰδικήν μου, ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου. Δὲν τὸ καυχῶμαι. Ἀμα ἐξεπληρώθη τὸ χρέος ἐκεῖνο, ἐξώφλητα πρὸς σὲ, καὶ οὐδὲν σοὶ ὤφειλον πλέον. Οὐδὲν μὲ ὑπεχρέωνε τῷ ὄντι νὰ σοὶ ἀνοίξω τὴν οἰκίαν ταύτην. Ἐν κινδύνῳ θανάτου ἦσαν ἄνθρωπος δι' ἐμέ, ζῶν καὶ πεπεισμένος δὲν ἦσαν πλέον εἰμὴ μόνον Ἀγγλος. Τὸ ἔθνος μας εἰς πάντα καιρὸν ἀπεστράφη τὸ ἐδικόν· σὰς Ἡμεῖς οἱ Λεγὸφ σᾶς μισοῦμεν ὡς ἔθνος, ὡς κυβέρνησιν, ὡς ἄτομα· τὸ ὄνομα Ἀγγλος ἤχεῖ κακῶς εἰς τὰ ὦτα μας. Ἀγγλος ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν μας Ἰερώνυμον, καὶ ὅμως οἱ κτεῖραντες τὴν δυστυχίαν σου, σὲ ἐδέχθημεν ὡς ἀδελφόν, ἔλαβες μέρος εἰς τὴν τράπεζάν μας, ἐκοιμήθης ὑπὸ τὴν στέγην μας· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐγίνας ξένος

μας. Εἶπε, παρέβημεν ποτέ τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας ; Ἀπῆντησας ποτέ ἐνταῦθα ἄλλας καρδίας καὶ ἄλλα πρόσωπα εἰμὴ καρδίας φιλικὰς καὶ πρόσωπα εὐνοϊκὰ ;

— Δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ, εἶπεν ὁ Γεώργιος, τὴν γενναίαν φιλοξενίαν μας.

— Πίστευτον ὅτι καὶ ἡ ἐδική μας μνήμη θὰ ῥ-
ναι ἐπίσης πιστὴ, κύριε, ὡς καὶ ἡ ἐδική σου, καὶ ὅτι
θὰ ἐνθυμώμεθα πάντοτε κατὰ τινὰ τρόπον ἀνεγνώ-
ρισας ἐκείνην τὴν φιλοξενίαν, ἣτις ἂν ὄχι ἄλλο, ἢ
τοῦλάχιστον καθαρὰ, ἐγκάρδιος, εἰλικρινῆς.

— Τί ἐννοεῖς ; ἠρώτησεν ὁ Γεώργιος ὑπερῆρᾶνος.

— Ἐννοῶ, κύριε, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος διὰ
βροντώδους φωνῆς ὅτι κατεχράσθης αἰσχροῦς τὴν ἐμ-
πιστοσύνην μας. ἔννοῶ ὅτι εἴχομεν ἓνα θησαυρὸν εἰς
ὃν ἤμεθα προσηλωμένοι παρὰ εἰς τὴν ζωὴν μας τὴν
ιδίαν, καὶ ὅτι ἐζήτησας ἀτίμως νὰ μᾶς τὴν ἀφαιρέ-
σης. Ἐννοῶ ὅτι ἀναξίως μετεχειρίσθης τὴν νεότητά σου
καὶ τὸ ἀνυποπτόν μας διὰ νὰ δελεάσῃς καρδίαν ἀφύ-
λακτον. Ἐννοῶ τέλος ὅτι πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς ἥς ἂ
πελάμβανες ὑποδοχῆς ἔφερες εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν
τὴν ταραχὴν, τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἀπελπισίαν,

— Αὐτὴ εἶναι πρᾶξις προδότου καὶ ἀχρείου, ἐπρό-
σθεσεν ὁ Ἰωάννης· εἴμεθα τρεῖς ἐνταῦθα διὰ νὰ ἐκ-
δικηθῶμεν.

Ἀκίνητος εἰς τὴν γωνίαν του, ὁ Ἰωσήφ δὲν ἐπρό-
φερε λέξιν. Εἶχεν ἀποσυρθῇ πλησίον τῆς ἐστίας, διὰ
ν' ἀφήτῃ νὰ ἐκραγῇ ἡ ὑπὸ νόμος, ἥς αὐτὸς εἶχεν ἀνάψῃ
τὴν θρυαλλίδα.

— Σὰς ἐννοῶ, κύριοι, εἶπε τέλος ὁ Γεώργιος μετ'
ἀξιοπρεπείας. Εἶναι ἀληθεῖς, ἐπρόσθεσεν ὑψὼν τὴν φω-
νὴν ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς, ἀγαπᾷ
τὴν ἀνεψιάν σας. Ἄν ᾦναι ἀτιμία καὶ ἀχρείότης τὸ ὅτι
δὲν ἐδυνήθην νὰ θεωρήσω χωρὶς νὰ τρωθῶ τὴν
χάριν καὶ τόσον θέλητρον, τὴν ἀθωότητα καὶ καλ-
λονὴν, δὲν ἀπατάσθε. Εἶμαι ἀχρεῖος καὶ ἀτιμος, ἀλ-
λὰ μαρτύρομαι τὸν οὐρανόν, καὶ δύνασθε νὰ πιστεύ-
σετε ἄνθρωπον ὅστις δὲν ἔμαθε νὰ ψεύδεται· πάντοτε
μετ' εὐλαβείας ἠγγίσα τὴν νέαν ἐκείνην καρδίαν ἣν
μὲ κατηγορεῖτε ὅτι ἠθέλησα νὰ ταραξῶ καὶ νὰ ἀπα-
τήσω. Πρὸς τὴν εὐγενῆ ἐκείνην παιδα προτεφέρθη
πάντοτε ὡς ἀδελφὸς σοβρὸς καὶ αἰδέμων. Τὴν ἀγα-
πῶ, ἀλλὰ τὰ χεῖλη μου ποτὲ δὲν προέδωκαν πρὸς
ἐκείνην τὸ μυστικὸν τῆς ψυχῆς μου.

— Ἄν τὴν ἀγαπᾷς, τόσον τὸ χειρότερον διὰ σέ,
ἀπεκρίθη βαναύτως ὁ Χριστόφορος, ὅστις ἂν καὶ ἐν-
θαρρύνῃς ὡς πρὸς τὰς ὑποψίας, ἐστοχάσθη ὅτι ὁ
Γεώργιος ἠθέλει νὰ καταστήσῃ εἰς ζήτησιν γάμου.
Ἄκουσον, κύριε, ἐπρόσθεσεν ἐκεῖνος δι' ἡπιωτέρου τρό-
που, θὰ σέ ὀμιλήσω εἰλικρινῶς. Ἡ ἀνεψία μας, βλέ-
πεις, εἶναι ἡ ζωὴ μας. Ὅστις μᾶς χωρίσῃ ἀπ' αὐτῆς
εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐξέσπα τὰ σπλάγχνα μας καὶ
τῶν τριῶν. Εἴσαι νέος, ὁ κόσμος εἶναι μέγας καὶ αἱ
γυναῖκες δὲν εἶναι σπάνιαι. Δύνασαι νὰ εὕρῃς εἰκοσι
ἀντὶ μιᾶς, χωρὶς νὰ δυσκολευθῇς εἰς τὴν ἐκλογὴν. Ἡ-
μεῖς προβαίνομεν πρὸς τὸ γῆρας, καὶ ἡ παῖς αὕτη

εἶναι ὅλη μας ἡ εὐχαρίστησις. Τὴν ἀγαπῶμεν ὑπὲρ
πάν ὅ,τι θὰ ἐδυνάμην νὰ ἐκφράσω. Ἐρώτησον τὸν Ἰω-
άννην καὶ τὸν Ἰωσήφ. Ἀμφοτέροι θὰ σοὶ ἀποκριθῶ-
σιν ὡς ἐγὼ ὅτι ἐν ὅσῳ εἶς ἐξ ἡμῶν ζῇ, ἡ Ἰωάννα
δὲν θὰ ὑπανδρευθῇ.

— Καὶ τίς σὰς λέγει, . . . ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος.

— Ὅ,τι καὶ ἂν προσθέσῃς εἶναι ἀνωφελές, εἶπεν ὁ
Ἰωάννης διακόπτων ἐκεῖνον. Ἡμεῖς ἀπεφασίσσαμεν ἡ
Ἰωάννα ποτὲ νὰ μὴν ὑπανδρευθῇ, καὶ ἐννοεῖς, κύριε,
ἐπρόσθεσιν ἐκεῖνος προφέρων ἐντόνως ἐκάστην λέξιν,
ὅτι καὶ ἂν ποτὲ παρητούμεθα τῆς τοιαύτης μας
ἀποφάσεως, δὲν θὰ ᾖ βεβαίως πρὸς χάριν τῆς Ἀγ-
γλίας.

— Δὲν θέλομεν. ἐπρόσθεσεν ὁ Χριστόφορος τὰ ὁ-
τὰ τοῦ ἀδελφοῦ μας νὰ ἐγερθῶσι διὰ νὰ μᾶς κατ-
αρῶνται.

— Οὐτε τὰ ὁτὰ τοῦ Αὐτοκράτορός μας, εἶπεν ὁ
Ἰωάννης, νὰ ὀρθωθῶσι διὰ νὰ μᾶς κατηγορήσωσιν ὅτι
συνειμίσσαμεν τὸ γαλλικὸν αἷμα μετὰ τοῦ αἵματος
τοῦ Χρὸύδωνος Λόου.

— Κύρ Γεώργιε, εἶπε τότε καὶ ὁ Ἰωσήφ μετ'
ἡπιότητος, ἄς δοκιμάσῃ ἡ καρδία σου νὰ μᾶς ἐννοήσῃ.
Ἡ Ἰωάννα εἶναι τὸ λατρουόμενον τέκνον μας, εἶναι
ἡ ἀὴρ ὃν ἀναπνέομεν καὶ ὁ ἥλιος ὃς μᾶς θερμαίνει.
Στοχάσου ὅτι ἀπωλούμεθα, καὶ ὅτι ἡ οἰκογένειά μας
ἐκινδύνευε νὰ σβεσθῇ εἰς τὸ αἶσχος καὶ εἰς τὴν ἀσω-
τίαν, ὅταν ὁ θεὸς, διὰ νὰ μᾶς ἀνελκύσῃ ἀπὸ τὴν
ἀβύσσου, μᾶς ἐπεμψε τοῦτον τὸ σωτήρα ἄγγελον !
Ὅσον ἄξιος καὶ ἂν ᾦται νὰ ἀπολαύσῃς τοιοῦτον
θησαυρόν, ποτὲ δὲν θὰ συγκατανεύσωμεν . . .

— Σὰς ἐπαναλαμβάνω, κύριοι, ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος
μετ' ἐλαφρῆς τινος κινήσεως ἀνυπομονησίας, πρὸς τί
ὅλαι αὐταὶ αἱ ὀμιλίαι ; Δὲν σὰς ζητῶ νὰ νυμφευθῇ
τὴν κυρίαν Ἰωάνναν. Γνωρίζω ὑπὲρ ἄλλον τινὰ ἐπὶ
τίνι λόγῳ ἡ τοιαύτη εὐτυχία μοι εἶναι ἐμποδισμένη,
καὶ ὅποια θὰ ᾦν ἡ μωρία μου ἂν ἀπέβλεπον εἰς αὐ-
τήν. Μάρτυς μου εἶναι ὁ θεὸς, ἐπρόσθεσε μελαγχολι-
κῶς, ὅτι εὐτε στιγμὴν μὲ ἐγαργάλισεν ἡ τόσον γλυ-
κεῖα ἐλπίς, ὅτι πρὸ τινῶν ὥρων ἠγνόουν ἐγὼ αὐτὸς
τὸ μυστικὸν τῆς καρδίας μου. Ἄμα τὸ ἀνεκάλυψα,
ἐνόησα ὅτι δὲν μοι ᾦν ἐπιτετραμμένον εἰς τὸ ἐξῆς
νὰ κατοικῶ μετὰξὺ σας χωρὶς νὰ προσκρούσω εἰς
τὴν τιμὴν, καὶ ἦλθον χωρὶς νὰ διστάσω νὰ σὰς ἀπο-
χαιρετήσω, ξένοι μου.

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ
Ἰωάννης ἔμειναν ἐπίσης σχεδὸν κατάπληκτοι ὡς καὶ
ὅταν ἤκουσαν τὰς ἀγγελίας τοῦ Ἰωσήφ. Ὁ δὲ Ἰωσήφ
ἠσθάνθη ἐκυτὸν ἐλαφρωμένον ἀπὸ μεγάλου βάρους,
καὶ ἤρχισε νὰ ἀναπνέῃ ἐλευθερώτερον· καὶ οἱ τρεῖς
ἐπήνεσαν τὴν τιμιότητα τοῦ Γεωργίου, ἔσπευσαν δὲ
νὰ τὴν λάβωσι κατὰ γράμμα, μὴ θέλοντες νὰ κρα-
τήσωσιν ἐπὶ πλέον τοιοῦτον ξένον, καὶ στοχαζόμενοι
δικαίως ὅτι ὁ τιμιώτερος λύκος τοῦ κόσμου δὲν θὰ
ᾦν καλῶς κατακτημένος εἰς ποίμνην ἄλλως τε, καὶ
τοὶ ἀναγνωρίζοντες ὅτι ὁ Γεώργιος εἰς ὅλον τοῦτο
ἐφέρθη ὡς τίμιος ἄνθρωπος, οὐχ ἥττον ἦσαν διατε-
θειμένοι κατ' αὐτοῦ ἐκ ζωηροῦ αἰσθήματος μνησικα-
χίας καὶ ζηλοτυπίας.

— Τούτου δοθέντος, κύριε, εἶπε μετ' ἀρεκτῆς ξηρότητος ὁ Χριστόφορος, ἀποσύρω τὰς τραχείας ὀλίγας λέξεις ἅς σοὶ ἀπέτεινον εἰς κίνησιν θυμοῦ ὃν τότε ἐνόμιζον δίκαιον. Ἄν ἐγνώριζον ἄλλην τινα εὐαρεστοτέρα ἐν εἰς σὲ ἰκανοποιήσιν, δὲν θὰ ἐδίσταζον νὰ σοὶ τὴν προσφέρω.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἰκανοποιήσεως, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος μετ' εὐγενείας· αἱ λέξεις ἅς ἀπέτεινες πρὸς ἄτιμον ἄνθρωπον δὲν ἐφθασαν μέχρις ἐμοῦ.

— Ἀναγνώριζομεν τὸν κύρ Γεώργιον ὡς· τίμιον, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ.

— Βεβαίως, βεβαίως, ἐπρόσθεσεν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐπειδὴ ὁ κύρ Γεώργιος ἐπιθυμεῖ ἀρεκτῶς νὰ κοιμηθῇ αὐτὴν τὴν νύκτα εἰς τὸν ἅγιον Βριεῦκον, θὰ προστάξω νὰ τῷ ἐτοιμάσωσιν ἕνα ἵππον. ὁ Ὑθων θὰ τὸν συνοδεύτῃ.

— Ἐπειδὴ πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς σῆς ἢ τῆς ἡμῶν ἀναπαύσεως, εἶπεν ὁ Χριστόφορος, στοχάζομαι, κύριε, ὅτι θὰ ἦν ἀπρεπὲς νὰ θελήσωμεν νὰ σὲ κρατήσωμεν περισσότερο. Ἡ τιμιότης τοῦ χαρακτήρός σου μᾶς διδῇ βεβαίαν ἐγγύησιν ὅτι δὲν θὰ θελήσῃς πλέον νὰ ἰδῇς τὴν ἀνεψίαν μας.

— Σᾶς δίδω τὸν λόγον, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, μεθ' ἡρωϊκῆς καρτερίας.

Δύο ἵπποι ἐπισαγμένοι καὶ χαλινωμένοι περιέμενον εἰς τὴν αὐλήν· εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ νὰ ἀναχωρήτῃ, ὁ Γεώργιος περιέφερε μακρὸν καὶ θλιβερὸν βλέμμα περὶ τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ὃ ἐμελλε νὰ καταλείψῃ διὰ πάντοτε. Ἐπειτα δι' ἐπισήμου φωνῆς,

— Ξένοι μου, εἶπε, χαίρετε! χαῖρε εἰλικρινεία, τιμὴ καὶ εὐθύτης ἃς εὔρον παρακαθημένας εἰς αὐτὴν τὴν ἐστίαν! Χαῖρε χάρις καὶ ὠραιότης ἧς φέρω τὸ ἄρωμα ἐν τῇ καρδίᾳ μου! χαῖρε κατοικία φιλόξενης ἧς ἡ ἐνθύμησις θὰ μὲ ἀκολουθήτῃ πανταχοῦ! Ἄν αἱ εὐχαὶ μου ἀναβῶσι μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ξένοι μου θὰ ζήσετε βίον μακρὸν, ἐλεύθερον δυστυχημάτων καὶ θλίψεων, καὶ θὰ γηράσκητε ἐν τῇ ἀγαλλιάσει τῆς ψυχῆς σας, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν κατοικοῦντος ἀγγέλου. Χαίρετε, κύριοι, ἐπρόσθεσεν αὐτὸς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς ἐκείνους· ἡ χεὶρ μου εἶναι ἀξία νὰ ἐγγίσῃ τὰς ἐδικὰς σας.

Εἰς αὐτὴν τὴν ὑπερτάτην στιγμήν οἱ τρεῖς Λεγὸφ ἠρθάνθησαν ἑαυτοὺς συγκεκινημένους. Εἶχον συλλάβει δι' ἐκείνους τὸν νέον ἀγάπην ζωηράν καὶ εἰλικρινῆ. Ὁ Ἰωσήφ ὁ ἴδιος λητμονῶν ὄτας τὸν εἶχε ποτίσει πικρίας κατὰ τὴν εἰς τὸ Κοετ-Δὸρ διαμονὴν του, δὲν ἐδυνήθη νὰ μὴν ὁμολογήσῃ τὰς εὐαρέστους ιδιότητας τοῦ Γεωργίου. Ὅταν τὸν εἶδεν ἐτοιμον νὰ ἀναχωρήσῃ ἐδάκρυσεν ὁ Χριστόφορος τῷ ἦνοιξε τὰς ἀγκάλας του, καὶ τὸν ἐκράτησε πολλὴν ὥραν ἐνηγκαλισμένον. Ὁ Ἰωάννης τὸν ἐνηγκαλίσθη ὡσαύτως πολλὰς κατ' ἐπανάληψιν. Ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ σειρά τοῦ Ἰωσήφ, συνεσφίχθησαν ὁ εἰς μετὰ τοῦ ἄλλου, καὶ ἔχυσαν δάκρυα ἀφθονά. Ἐπασχον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάθους, καὶ ἐφαίνετο ὡς αἱ θλίψεις των νὰ συνεννοοῦντο.

— Εἴσαι εὐγενὴς καρδιά! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ μετ' ὀλουγμοῦ.

— Ἀλλὰ τί διάβολον! εἶπεν ὁ Χριστόφορος, ἀπο-

μάττων τοὺς ὀφθαλμούς του. Τί ἤθελεν αὐτὸς ὁ καλὸς νέος νὰ ἐρωτευθῇ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κοράσιον;

— Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τοὺς ἔρωτας! ἐπρόσθεσεν ὁ Ἰωάννης μετὰ χειρονομίας θυμοῦ.

— Χαίρετε! χαίρετε! ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος διὰ φωνῆς σπαρακτικῆς ἀποσπώμενος τῆς ἀγκάλης τοῦ Ἰωσήφ. Διὰ τελευταίαν φορὰν χαίρετε!

Λέγων τούτους τοὺς λόγους, ἐξῆλθεν ὡς ἔκφρων, ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ ἐφιππείου τοῦ περιμένοντος ἵππου, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὑθωνος, ἀνεχώρησε καλπάζων, καὶ δὲν ἐστάθη εἰρὴ εἰς τὸν Ἅγιον Βριεῦκον.

Ἐν τούτοις τί ἔκαμνεν ἡ νέα κόρη; Ἡ χαρὰ εἶναι ὡς καὶ ἡ θλίψις φίλη τῆς σιωπῆς. Ἡ Ἰωάννα, ἐπιστρέψασα εἰς τὸ Κοετ-Δὸρ, εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ, ἐν ᾧ ὁ Γεώργιος ἐμακρύνετο τούτων τῶν τόπων διὰ νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ πλέον, ἡ παῖς προτεκολλᾶτο μετὰ μέθης εἰς τὴν φεύγουσαν ἀπ' αὐτῆς εὐτυχίαν. παρεδίδοτο ἀφρόνως εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ μέλλοντος, καὶ ἐκτιζε μετὰ ψυχικῆς εὐχαριστήσεως τὴν χαρίεσσαν εἰκοδομήν τῆς τύχης της. Εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην ὁ ἔρως δὲν βλέπει ἐμπόδιον. Εἰθισμένη ἄλλως τε νὰ βλέπῃ τοὺς θεοὺς της νὰ ὑποτάσσονται ὡς δοῦλοι καὶ εἰς τὰς κουφοτέρας ἰδιοτροπίας της, ἡ νέα αὕτη βασίλισσα ἐδύνατο νὰ υποθέσῃ ὅτι θὰ ἀντιτείνωσιν ἐκεῖνοι εἰς ἐπιθυμίαν σπουδαίαν τῆς καρδίας της; οὐδὲ ἤθελε κἄν εἰς τὴν ἰδέαν της νὰ τὸ ὑποπτεύσῃ. Δὲν ἠθέλητε νὰ καταβῇ τὴν ὥραν τοῦ γένυατος, ἐπειδὴ τισαῦται εἰσὶν αἱ ἀληθεῖς τρυφαὶ τοῦ ἔρωτος, ὥστε ἐνίοτε προτιμῶσι τὴν μόνωσιν, τῆς παρουσίας τοῦ ἐρωμένου ὄντος. Ἡ Ἰωάννα εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἦναι μόνη, διὰ νὰ ἀκροάζηται τὰς χιλίας τερπνὰς φωνὰς τὰς ἀδούσας ἐντὸς τοῦ στήθους της. Κατὰ πρῶτον ἤδη ἐνησημένισθη νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν εἰς τὸ κάτοπτρόν της, καὶ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι εἶναι ὠραία. Ἐκλαίει καὶ ἐγέλα συγχρόνως· ἐρρίπτετο ἐπὶ τῆς κλίνης της ὅλως ἐνδακρυς, ἐπειτα ἔτρεχεν ὅλως περιχαρὴς εἰς τὸ παράθυρόν της διὰ νὰ θεωρήσῃ μετ' αἰσθήματος εὐγνωμοσύνης τὴν θάλασσαν, τὴν ἥττον πλατεῖαν καὶ ἥττον βαθύαν τῆς πληρούτης τὴν ψυχὴν της εὐδαιμονίας, τὴν θάλασσαν ἐκείνην ἧς εὐλόγει αὕτη τὰς μανίας, διότι ἡ Ἰωάννα ἀνεπώλει μεθ' ἡδονῆς τὴν θουελλώδη ἐκείνην νύκτα, ἣν εἶχε διέλθῃ ὀλόκληρον ὀρθὴ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέσιν, ἐνῶ τὸ τηλεβόλον ἐκρότει ἐν μέσῳ τῶν μυκηθμῶν τοῦ κλύδωνος. — Εἶναι τεθλιμμένος, ἔλεγε καθ' ἑαυτήν, θὰ τὸν παρηγορήσω· εἶναι πτωχὸς· βεβαίως, θὰ τὸν καταστήσω πλούσιον. Ἀγαπᾷ τὴν Γαλλίαν, θὰ τὴν ἀναδείξω πατρίδα του· θὰ μοὶ ὀρείλει τὸ πᾶν, καὶ ἐγὼ θὰ τῷ ἦμαι ὑπόχρεως· θὰ ζήσωμεν εἰς τὸ Κοετ-Δὸρ, καὶ θὰ τὸ καλλωπίσωμεν διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης μας· οἱ θεοὶ μας θὰ γηράσῃσι πλησίον μας, ἡ εὐτυχία μας θὰ τοὺς ἀνανεώτῃ, καὶ αἱ θωπεῖαι τῶν τέκνων αὐτῶν θὰ εὐφράνωσι τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. — Εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἐχειροκράτει, καὶ ἐβουθίζετο εἰς μακρὰς περιπαθείας μεμιγμένας μετὰ δακρύων καὶ μειδιαμάτων.

Ὁ Ὑθων τὴν κατέλαβεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τῶν

δνειροπολήσεων, αὐτῶν τῶν ἐκστάσεων. Ἐἰσῆλθεν ἀπορητί, τῇ ἐνεχειρήσεν ἐπιστολὴν κρυφίως, ὥς ἡ Ἰωάννα νὰ μὴν ᾖ μόνη, ἐπειτα ὑπέφυγε λαθραίως διὰ τρόπου μυστηριώδους χωρὶς νὰ προσφέρῃ λῆξιν.

Τὸ ῥίγος τοῦ θανάτου εἰσῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς νέας κόρης. Ωχρίασε καὶ ἔμεινε στιγμὰς τινὰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηριγμένους μετὰ τρόμου ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ἣν ἐκράτει χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ ἀνοίξῃ. Τέλος ἔλυσε τὴν σφραγίδα, ἀνέπτυξε διὰ τρεμούσης χειρὸς τὸ εἰς τὸ περικάλυμμα περιερχόμενον χαρτίον, καὶ ἀνέγνω δι' ἐνὸς καὶ μόνου βλέματος τὰς ἐξῆς ἐν σπουδῇ χαραχθεῖσας γραμμάς.

»Εβιάσθην νὰ μακρυνθῶ χωρὶς νὰ σὲ ἰδῶ πλέον δὲν θέλω ν' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ σοὶ πέμψω τὸν αἰώνιον ἀποχαιρετισμόν. Ἡ ζωὴ σου θὰ εἶναι εὐφρόσυνος, ἂν ὁ οὐρανὸς, καθὼς τὸν παρακαλῶ, προσθήσῃ τὸ μέρος τῆς εὐτυχίας μου εἰς τὴν ἐδικήν σου. Εἴθε ἡ τύχη νὰ μὲ ἀποζημιώσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, νέα φίλη! Ὑπάρχω νὰ ἀναλάβω τὸ φορτίον τῶν ἡμερῶν μου. ἀλλ' ὑπάρχει ἄστρον ὅπερ θὰ βλέπω καὶ εἰς τὰς σκοτεινότερας νύκτας μου. Κάθου ἐνίοτε ἐπὶ τῆς χλόης τῆς καλυπτούσης τὰ λείψανα τοῦ ἀγαπητοῦ μου Ἀλβέρτου ἐνθυμοῦ ὅτι ἐκεῖνος ἦν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ ἀντικείμενον ὅπερ μᾶλλον ἠγάπησα ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅταν τὸ ἔαρ θὰ κατακοιμηθῇ τοὺς λειμῶνας, σύλλεγε ἄνθη τινὰ ἐπὶ τοῦ τάφου του, καὶ ῥίπτει τὰ ἐν πρὸς ἐν εἰς τὴν θάλασσαν. Συχνάκις οἱ ὀφθαλμοί μου θὰ τὰ ζητῶσι καὶ θὰ νομίζωσι νὰ τὰ βλέπωσιν εἰς τὸν δληρὸν τοῦ πλοίου μου. εἶσαι νέα, θὰ μὲ λησμονήσῃς βεβαίως. Ἐπιθύμουν νὰ σοὶ ἀφῇσω σημεῖον τι ὅπερ νὰ μὲ ἐνθυμίζῃ ἀπαύτως εἰς τὴν καρδίαν σου ἀλλὰ τὰ κύματα οὐδὲν μοὶ ἀφῆκαν, οὐδὲν πλὴν τοῦ μικροῦ τούτου ἁγίου λειψάνου. Φόρει το κυρία Ἰωάννα, πρὸς ἐνθύμησίν μου. Πολλάκις τὸ ἐσυμβουλευθῆν. Πολλάκις κατακαλύπτων αὐτὸ διὰ τῶν φιλημάτων μου καὶ τῶν δακρύων μου, ἐζήτησα νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ τὸ μυστικὸν τῆς τεθλιμμένης ζωῆς μου. Ἐπειδὴ οὐδὲν περιμένω πλέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, δέξου το, τοῦτο εἶναι ἡ μόνη κληρονομία μου. Ἐκκρεμῶν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ τραχήλου μου, θὰ χαίρω στοχαζόμενος ὅτι τὸ ἐκρέμασός εἰς τὸ ἐδικόν σου.»

Γεώργιος.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην περιείχετο μικρὸν ἅγιον λείψανον ἀργυροῦν, κρεμάμενον εἰς ἄλυσιν ἐκ τριχῶν παραλελυμένων ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς προστρίψεως.

Ἀνατρεφείσα ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ, φύσις ἄδολος καὶ ἀρχαίτυπος, ἡ Ἰωάννα ἠγνόει τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν προσποίησιν, ὥς καὶ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ὑπομονήν. Τόσον σώφρων καὶ τόσον ἀγνή, ὥς οὐδὲ ὑπὸ πτερεῶν τὴν ὑπὸ τῶν καθηκόντων ἐπιτιθεμένη, εἰς τὸ πάθος συστολῆν, ἦν ἐπόμενον προσβληθεῖσα καιρίως, νὰ κινηθῇ αὐτομάτως, ἀσκέπτως, ἄνευ χαλεινοῦ καὶ ἄνευ κωλύματος. Δι' ἐνὸς ἁλματος εὐρέθη ἀπὸ τοῦ σώματός της εἰς τὴν αἴθουσαν.

Οἱ τρεῖς Λεγόφ εὐρίσκοντο ἐτι συνηγμένοι ἐκαῖ, καθήμενοι περὶ τὴν ἐστίαν, συνεβουλευόντο κατὰ τὴν τρόπον ἔπρεπε νὰ φερῶσι, διὰ νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τὴν

Ἰωάνναν τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γεωργίου. Συνήσθοντο ὅτι τοῖς ἔμενον ἐτι μεγάλα δυσχέρεια, καὶ ὅτι δυσκόλως θὰ ἐπαιθον τὴν ἀνεψιάν των. Ὁ Ἰωσήφ πρὸ πάντων, ὃς εἶχεν ἐμβατεύσει εἰς ἐκείνην τὴν καρδίαν, προησθάνετο μετὰ φρίκης τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὴν ἀπελπισίαν αὐτῆς. τοὺς διετάραττε προσέτι καὶ τοὺς τρεῖς τὸ μέλλον, διότι ἐγνώριζον ἤδη ἐκ πείρας πόσον νέα κόρη εἶναι θησαυρὸς δυσφύλακτος.

— Ἐλπίζω, ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐθεραπεύθην διὰ πολὺν καιρὸν τοῦ πάθους τῆς φιλοξενίας! Ὁ Οὐράνιος πατήρ ἂν ἔλθῃ νὰ κρούσῃ ὁ ἴδιος τὴν θύραν τοῦ Κοιτ-Δὸρ, δὲν θὰ τὸν ἀνοίξω.

— Ἀδελφε μου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ ὃν ἐξεφόβιζε πάντοτε ἡ ἀσέβεια τοῦ παλαιοῦ λοχίου, ἐνθυμήσου ὅτι διότι ἐμπόδισε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ νὰ καθήτῃ ἐπὶ τοῦ βάρθρου τῆς θύρας του ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος, κατεδικάσθη νὰ περιπατῇ ἄνευ οὐδὲ παύσεως οὐδὲ ἀναπαύσεως.

— Ὁ διάβολος νὰ σᾶς πάρῃ καὶ τὸν περιπλανώμενον Ἰουδαῖον σου! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης, ἐγείρων τοὺς ὤμους μετὰ θυμοῦ. Στοχάζεσαι ὅτι εἶναι νόστιμον νὰ ἔχῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου ἓνα ἀλήτην ὅστις νὰ κωθωνίζῃ τὸν οἶνον σου τῆς Βουρδигаλλης, καὶ νὰ σοὶ ἐκφράξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἀρπάζων τὴν καρδίαν τῆς ἀνεψῆς σου;

— Ὅλοι ἂν πνιγοῦν ὡσὰν ποντικοὶ! ἐπρόσθεσεν ὁ Χριστόφορος, ἃς μὲ κρεμάσουν, ἂν τοῖς δώσω τὴν ἀκραν καὶ ἐνὸς σπαρτίου.

— Ναί, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, τὸν ἔσωσες καὶ τὸν ἐπρόκοψες! νόστιμη ἐκβασίς, ἡμπορεῖς νὰ καυχᾶσαι δι' αὐτήν!

— Ἀδελφοί μου, ἀπήντησιν ὁ Ἰωσήφ, δὲν ἀρμόζει νὰ μεταμελώμεθα δι' ὅπερ ἐδυνήθημεν νὰ πράξωμεν καλόν. ὁ Θεὸς μᾶς ἀντεμείβει τέλος πάντων ἢ ἐδῶ κάτω ἢ ἐκεῖ ἐπάνω, εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἢ εἰς τὸν ἄλλον.

— Εὐχαριστῶ! εἶπεν ὁ Ἰωάννης. ἐν τούτοις ἐπάλλαξόν μας ἀπὸ τοῦτο, ἐπρόσθεσεν αὐτὸς, βλέπων τὴν θύραν τῆς αἰθούσης νὰ ἀνοιχθῇ βεβαίως καὶ νὰ φανῇ ἡ Ἰωάννα ὡχρὰ ὡς μάρμαρον, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν ἀταξίᾳ καὶ τὸ ὄμμα σπινθηροβόλον.

— Ὁ Γεώργιος, ποῦ εἶναι ὁ Γεώργιος; ἠρώτησεν ἐκείνη διὰ τρεμούσης φωνῆς.

— Ἀγγελάκι μου, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος διὰ τοῦ γλυκυτέρου ἤθους καὶ διὰ τῆς θωπευτικωτέρας του φωνῆς ὁ Γεώργιος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑπάγῃ ἀμέσως εἰς τὸν ἅγιον Βριεῦκον. Πλοῖον ἀναχωροῦν διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐκείνον μόνον περιέμενε διὰ ν' ἀποπλεύσῃ. Ὁ ξένος μὲς μεγάλως ἐλυπήθη διότι δὲν ἐδυνήθη νὰ φιλήσῃ τὸ χεῖρ σου πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀλλ' ἐννοεῖς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ χάσῃ καιρὸν...

— Ἀνεχώρησεν! ἀνέκραξεν ἡ Ἰωάννα διὰ φωνῆς ζωηρᾶς καὶ βραχείας. Εἶναι ἄδύνατον, θεοὶ μου, ὁ Γεώργιος δὲν πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Ἀγαπητὴ κόρη, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ὁ Γεώργιος ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ σοβαρὰ καθήκοντα. ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῆς ναυαρχίας.

Κινδυνεύει πλέον παρά ἡ ζωὴ του, διότι κινδυνεύει ἡ τιμὴ μου.

— Σὰς λέγω, ἐγὼ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον, ἀνέκραξεν ἡ Ἰωάννα μετὰ σταθερότητος. Ὑπάρχουσι λόγοι δι' οὓς ὁ Γεώργιος δὲν πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ. Πρέπει νὰ τρέξετε καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρετε. Ὁ Γεώργιος δὲν κατέλιπεν αὐτοθελήτως αὐτοὺς τοὺς τόπους, τὸ γνωρίζω, τὸ αἰσθάνομαι, εἶμαι βεβαία. δὲν ὑπάρχει πλοῖον εἰς τὸν Ἅγιον Βριεῦκον ἑτοιμον ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ ἄνεμος εἶναι ἐναντίος· δὲν με λανθάνει με ἀπατάτε.

— Αἶ, αἶ, εἶπεν ὁ Ἰωάννης κολακευτικῶς, ἰδοὺ λόγοι παιδαριώδεις! Τέλος πάντων ὅποια μεταβολὴ ἐγινεν ὡς πρὸς σέ; Δὲν ἤμεθα πλέον ἡμεῖς οἱ παλαιοὶ θεῖοι σου;

— Ναὶ ἀπεκρίθη ἐκείνη, μεταβάτα εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπάρσεως εἰς τὴν ταπείνωσιν. καὶ εἰσθε πάντοτε οἱ παλαιοὶ θεῖοι μου, οἱ καλοὶ μου καὶ παλαιοὶ φίλοι. Δὲν εἶναι ἀληθές; Ναὶ, εἶμαι πάντοτε τὸ τέκνον σας τὸ φίλτατον, ἐπρόσθετε διὰ φωνῆς ἱκετικῆς, μεταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἀσπαζομένη αὐτοὺς ἀμοιβαδόν. Θεῖτε μου ναύαρχε, σὺ μοὶ ἔδωκες τὸ ὄνομα τοῦ βριχίου σου. Θεῖτε μου συνταγματάρχᾳ, σὺ εἶσαι ὁ ἀνάδοχός μου. Ἐχω τὸ ὄνομά σου. Σὺ μικρὰν με ἀπεκοίμιζες ἐπὶ τοῦ εὐγενοῦς στήθους σου. Σὺ μ' ἐδίδαξες ν' ἀγαπῶ τὰ ὅπλα τῆς Γαλλίας καὶ τὴν δόξαν τοῦ αὐτοκράτορός σου. Καὶ σὺ καλέ μου Ἰωσήφ, σὺ οὗ αἱ δεήσεις εἰσὶ τοσοῦτον εὐάρεστοι πρὸς τὸν θεόν, εἶμαι ἡ μαθήτριά σου, ἡ ἀδελφὴ σου, ἡ σύντροφός σου.

— Αἶ! σειρήν! αἶ! ὄφι! ἐψιθύρισεν ὁ Χριστόφορος, πάσχω ἀλλὰ μάτην νὰ νικήσῃ τὴν συγκίνησιν τῆς ψυχῆς του.

— Ἐπειδὴ με ἀγαπᾶτε, ἐπανελάβεν ἐκείνη, δὲν θέλετε βεβαίως νὰ ἀποθάνω. Διότι ἀποθνήσκει ἡ Ἰωάννα σας.

— Ν' ἀποθάνῃς! ἀνέκραξαν καὶ οἱ τρεῖς συμπυκνωθέντες περὶ τὴν ἀνεψιάν των.

— Θεῖοι μου, εἶπεν ἡ Ἰωάννα μετ' εὐγενοῦς ὑπερηφανείας, ἀγαπῶ τὸν Γεώργιον καὶ ὁ Γεώργιος με ἀγαπᾷ. Τὸν ὀνομασα ἤδη ἐν τῇ καρδίᾳ μου σύζυγόν μου. Ἄν τὸν στερηθῶ, ἡ ἀνεψιά σας εἶναι χήρα, καὶ καὶ δὲν τῇ μένει ἄλλο παρά ν' ἀποθάνῃ.

Τὶ ἀνοησία! εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Ἐνα οὐτιδανὸν μικρὸν ἀξιωματικόν, ὅστις δὲν ἔχει λεπτόν!

Ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ καὶ εἶμαι πλουσία, ἀπεκρίθη ἡ νέᾳ κόρῃ.

— Ἐνα κακοκέφαλον, ὅστις δὲν γνωρίζει οὔτε τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ ὃν ἡ βρετανικὴ ναυαρχία ἔπρεπε νὰ μαστιγώσῃ εἰς μίαν τῶν πλατειῶν τοῦ Λονδίνου!

— Τί πρὸς τοῦτο, ἀφ' οὗ τὸν ἀγαπῶ; ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα μεθ' ὑπερηφανείας.

— Ἐνα νέον, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, οὗ οὔτε τὰ προηγούμενα οὔτε τὴν οἰκογένειαν γνωρίζομεν.

— Τὸν ἀγαπῶ, καὶ θέλω νὰ γίνω σύζυγός του, ἀπεκρίθη ἡ ἀκαμπτος παῖς.

— Ἀλλὰ, Ἰωάννα, δὲν συλλογίζεται! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος. Λησμονεῖς ὅτι ὁ Γεώργιος εἶναι Ἀγγ-

λος, καὶ ὅτι Ἀγγλος ἐφόνευσε τὸν πατέρα σου καὶ σὲ κατέστησεν ὄρφανὴν εἰς τὸ λίκνον!

— Στοχάσου, τέκνον μου, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ὅτι ὁ Γεώργιος εἶναι βεβαίως τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρουμένων!

— Ὅλα αὐτὰ ἀδιάφορα, ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν θέλω σύζυγον.

Τοιοιτοτρόπως ἐφιλονεῖκου ἀφ' ἑνὸς ὁ ἐγωῖσμός τοῦ ἔρωτος καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐγωῖσμός τῆς οἰκογενείας, καὶ ἀμφοτέροι ἦσαν ἀκαμπτοι. Ἦρχισαν κατὰ πρῶτον ἀμφοτέρω τὰ μέρη διὰ δεήσεων καὶ διαπραγμάτων, καὶ κατήντησαν ἐπὶ τέλους εἰς ἀντεγκλήσεις καὶ εἰς θυμόν. ὁ Χριστόφορος, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰωσήφ ὁ ἴδιος ἐστοχάζοντο ὅτι ὁ ἔρως τῆς Ἰωάννης ἦν παιδαριώδης ὁρμή. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐμέτρων ὅλην αὐτοῦ τὴν βαρύτητα οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ποτὲ δὲν συγκατένευον νὰ δώσωσι τὴν Ἰωάνναν εἰς τὸν Γεώργιον, τόσον ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ὑπανδρευομένη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνεψιά των θὰ ἀπώλετο δι' ἐκείνους. Μάτην λοιπὸν αὕτη τοὺς καθικέτευσεν, ἐκεῖνοι ἐφάνησαν ἀσπαγχνοὶ· μάτην οὗτοι ἐπροσπάθησαν νὰ τὴν φέρωσιν εἰς τὸ φρόνημά των· τὴν εὖρον ἀκλόνητον.

— Ἀγαπητὴ καὶ σκληρὰ παῖ, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ ὃς ἠθέλητε νὰ δοκιμάσῃ καὶ τοῦτο τὸ ἔσχατον, δὲν εἶσαι λοιπὸν ἱκανῶς εὐτυχὴς καθὼς εἶσαι; καὶ ὅποια ἀνάγκη ἀνόητος σὲ βιάζει νὰ ἀνταλλάξῃς τὴν νέαν ἐλευθερίαν σου πρὸς τὰς μερίμνας τῆς ὑπανδρείας; Μόλις ἄρχεται ἡ ζωὴ σου, καὶ θέλεις ἤδη νὰ δεσμευθῇς δι' αἰωνίων ἀλύσεων; Τί λείπει εἰς τὴν εὐτυχίαν σου;

— Ὁ Γεώργιος, ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα μετ' αὐτοπότητος ψυχρότητος.

Ὁ πτωχὸς Ἰωσήφ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁμιλίαν ἧς τὸ προοίμιον ἔσχε τόσον λαμπρὰν ἐκβατίν.

— Αἶ, εἶσαι ἀχάριστος! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης μετὰ πικρίας.

— Ναὶ, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος μετὰ θυμοῦ, στοχάζομαι ὅτι δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν ὑψηλίαν καρδίᾳ τόσον ἀχάριστος ὅσον ἡ ἐδική σου. Λησμονήσων λοιπὸν ὅποιοι οἱ θεῖοι σου ἐφάνησαν πρὸς σέ. Σπεύσον νὰ ἐξαλειψῇς ὅλως διόλου τὴν ἐνθύμησιν αὐτὴν, ἂν δὲν θέλῃς ἡ ἰδία σου συνειδήσις νὰ μὴν ἐπαναστῇ διὰ νὰ σὲ καταρασθῇ.

— Σὰς ἐνεῶ, εἶπεν ἡ Ἰωάννα κλαίουσα, καὶ βλέπω τέλος πάντων ἀνοικτὰς τὰς ψυχὰς σας. Αἶ, δὲν με ἠγάπητατε ποτὲ! Ὅχι, ποτὲ δὲν με ἠγάπητατε, θάρ-βηροι! Ἀνακαλύπτω ἤδη τὸ μυστικὸν τῆς ἐγωῖστικῆς σας φιλοστοργίας. κατ' ἀρχὰς με εἶχατε παίγιον, διατριβὴν, διασκεδασιν· βραδύτερον ἡ ἀλαζωνία σας με ἐκόσμησε καὶ οὐχὶ ἡ ἀγάπη σας. Εἰς τὴν κενοδοξίαν σας ὠφείλω τὰ θωπύματά σας καὶ τὰ δῶρα σας. Εὐηρεστήθητε νὰ καθαρίζετε τὴν νεότητά μου διὰ νὰ ἐμψυχώσῃτε τὴν εἰκίαν σας· διὰ νὰ εὐφραίνετε τὰς ὥρας τῆς ἀργίας σας· καὶ ταύτην τὴν ὥραν ὅτι τρέμετε μὴ με στερηθῇτε, οὐχὶ ἐκ φιλοστοργίας, ἀλλ' ἐξ ἐγωῖσμοῦ, ὅστις ἐπανίσταται καὶ ἀγανακτεῖ, φοβούμενος μήπως ἡ τύχη μου δὲν θὰ θυνηθῇ πλέον νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ τέρπῃ τὰς ἀργίας σας ἡμέρας. Καὶ κατηγορεῖτε ἐμὰ λοιπὸν διὰ σκληρότητα καὶ ἀ-

χαριστίαν! Ἄν ἐδυνάμην νὰ σὰς ἀνοίξω αὐτήν, τὴν καρδίαν, θὰ ἐβλέπετε ἐκεῖ, ἀσπλαγχοὶ ἄνθρωποι, ὅτι σὰς συνεμίγνυνον μετὰ χαρᾶς μετὰ πασῶν τῶν ὄνειρο πολήσεων τῆς εὐτυχίας μου· καὶ ἂν ἦμην ἀχάριστος ἄλλως τε! ἀνέκραξεν αὐτὴ μετ' ἀπελπισίας· εἶναι σφάλμα μου, ἂν εἰς Κοστ Δὸρ ἀποθνήσκῃ τις ἐκ θλίψεως καὶ ἀνίας; εἶναι σφάλμα μου ἂν δὲν ἦρθε σεῖς οἱ τρεῖς μόνον ὁ κόσμος ὅλος καὶ ἡ ζωὴ δολόκληρος; τί μοὶ χρηστημεύουσιν αἱ στολαὶ σας, εἰ ἀδάμαντές σας, τὰ κοσμήματά σας, ἂν πρέπη νὰ ἦμαι· νέα καὶ ὠραία μόνον διὰ τοὺς γλάρους τῶν αἰγιαλῶν τούτων; Θίτοι μου, προσέχετε· ἔχω ἐκ τοῦ αἵματός σας εἰς τὰς φλέβας μου. Μὲ ὀνομάσατε Ἀνδριάναν. εἶμαι κόρη ἱκανὴ νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι ἦμην ἀξία νὰ ὀνομαζώμαι οὕτω.

— Ἀλλὰ δυστυχὴς πεπλανημένη! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος, ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οὐδὲν λοιπὸν βλέπετε, οὐδὲν λοιπὸν ἐννοεῖς! Τὸ μυστήριον δι' οὗ ἐκάλυπτεν ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος, ἡ μελαγχολία τοῦ νέου ἐκείνου, ἡ δυσχέρειά του εἰς τὸ μᾶς ἀναφέρει περὶ τοῦ βίου του καὶ περὶ τοῦ ὑποκειμένου του, ὅλα αὐτὰ οὐδὲν σοὶ εἶπον; Δὲν σοὶ συνέβη ποτὲ νὰ φοχασθῇς ὅτι ἐκεῖνος ὁ Γεώργιος δὲν ἦν ἐλεύθερος; καὶ ὅτι ἦν νυμφευμένος ἴσως;

Τοῦτο ἐπληξεν τὴν Ἰωάνναν ὡς ἀκτὶς φωτός φρικαλέου. Ἠγέρθη, ἐβάδισε τινὰ βήματα, ἐξέφερε φωνὴν ὡς πτηνοῦ τρωθέντος, καὶ ἔπεσε νεκρὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἰωσήφ, ὃς εἶχε κλησιάζει διὰ νὰ τὴν ἀναλάβῃ.

— Αἶ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ, τὸ ἱατρικὸν εἶναι· χεῖρον τῆς νόσου. Ἐθανάτωσες τὸ τέκνον μας! καὶ ἔπειτα, τοῦτο εἶναι ψεῦδος, Χριστόφορε, καὶ ὁ θεὸς δὲν ἐπιτρέπει τὴ ψεῦδος εἰς καμμίαν περίστασιν.

— Ψεῦδος! ποῦ ἠξιοῦμεν; ἴσως εἶναι καὶ ἀλήθεια.

— Τῷ ὄντι, ἐπρόσθετεν ὁ Ἰωάννης, αὐτοὶ οἱ Ἀγγελοὶ κάθε τί δύνανται νὰ πράξουν.

Ἐπερον τὴν Ἰωάνναν εἰς τὸ δωμάτιόν της. Τὴν λειποθυμίαν διεδέχθη πυρετὸς καυστικὸς; ἐπῆλθεν ἔπειτα φρενητίαις, καὶ ἐροδύθησαν διὰ τὴν ζωὴν της. Ὁ Ἰωσήφ ἔμενε πλησίον της, διότι οὗτος ἦν ὁ μόνος ὃν ἡ ἀσθενὴς ὑπέφερε νὰ βλέπῃ εἰς τὸ προσκεφάλαιόν της. Τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἀπώθει μετὰ φρίκης. Τίς δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀπελπισίαν τοῦ Χριστοφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου, πρὸ πάντων δὲ τίς δύναται νὰ εἴπῃ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος τοῦ Ἰωσήφ; Αἶ! δυστυχὴς ἐγὼ, ἀνέκραξεν ἐκεῖνος τὴν νύκτα, γονυπετὴς πλησίον τῆς κλίνης τῆς ἀνεψιάς του καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὰς πυριφλέκτους χεῖρας τῆς παιδός. Ἐγὼ ἐπράξα ὅλον τὸ κακόν! Θεέ μου συγχώρησόν με! ἀγαπητὴ μου δυστυχὴς! — Ἀλλὰ ἡ Ἰωάννα δὲν τὸν ἤκουεν. Ἐκάλει ἐκείνη τὸν Γεώργιον μετὰ πόθου ἐρωτικού, ἔπειτα εὐθὺς ἐξέφερε φωνὴν σπαραξικάρδιον, καὶ ἔκρυπτε τὴν κεφαλὴν της ὑπὸ τὰ πεπλώματα, ὡς διὰ νὰ μὴν ἰδῇ ἀπειλητικὸν τι φάντασμα τιθέμενον πάντοτε μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ μνηστῆρος της. Μάτην ὁ Ἰωσήφ τῇ ἔλεγε μεγαλοφώνως ὅτι τὴν ἠπάτησαν, καὶ ὅτι ὁ Γεώργιος ἦν ἐλεύθερος. Ἡ δυστυχὴς ἤκουε μόνον τὴν φωνὴν τῆς καρδίας της. Ἐνώπιον

τότον μεγάλης θλίψεως ὁ Ἰωσήφ εἶχε πνίξει τὰς κακὰς κλίσεις του εἰς τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας. Θὰ ἐδίδεν εὐχαρίστως ἐκεῖνος τὴν ζωὴν του διὰ ν' ἀσφαλίσῃ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀγαπητῆς του πασχούσης, καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ τοιοῦτοτρόπως μίαν στιγμὴν ἀμαρτίας καὶ ἀποπλάνησεως. Πολλάκις παρεκάλεσε τοὺς δύο τοῦ ἀδελφοῦ ν' ἀνακαλέσωσι τὸν Γεώργιον· ἀλλ' ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπεκρίνοντο, ὁ μὲν νὰ ἰδῶμεν, ὁ δὲ πρέπει νὰ περιμείνωμεν. Μεταξὺ τοῦ ἐγώτισμοῦ των καὶ τοῦ φίλτρου των ἠγέρθη, ὡς ἕκαστος δύναται νὰ συμπεράνῃ, πάλιν λυσσώδης καὶ τρομερὰ, καὶ βεβαίως τὸ φίλτρον θὰ ὑπερίσχυε τέλος· ἀλλ' ὁ κίνδυνος διήρκεσε μόνον μίαν ἡμέραν, καὶ ἅμα αὐτὸς παρῆλθεν, ὁ ἐγώτισμός ἐθριαμβεύσεν.

Ἡ φρενητίασις εἶχε παύσει, ἡ θέρμη εἶχε λάβῃ ὑφίσιν· ἡ Ἰωάννα ἐφαίνετο παραδεδομένη μετὰ καρτερίας εἰς τὴν τύχην της· ἀλλ' ὅστις ἐβλεπε τὸ ὥχρον καὶ τεθλιμμένον της πρόσωπον, ἐδύνατο εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶχεν ἐκείνη νεκρωθῇ πρὸς πᾶσαν χαρὰν καὶ πρὸς πᾶσαν ἐλπίδα. Ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης εὕρισκον καιρὸν κατὰ τὴν ὄραν τοῦ ὕπνου της, διὰ νὰ ὑπαισθύνωσιν διὰ βήματος σιγαλέου εἰς τὸ δωμάτιόν της, διότι ἐπέμενε πάντοτε ἐκείνη πεισματωδῶς εἰς τὸ νὰ μὴν τοὺς δέχεται. Ἐπλησίαζον εἰς τὴν κλίνην, τὴν ἐθεώρουν φιλοστόργως καὶ ἀνεχώρουν κλαίοντες ὡς ἀληθῆ νήπια ὁποῦ ἦσαν.

— Ἀκούτε, εἶπε μίαν ἡμέραν ὁ Ἰωάννης πρὸς τὸν Χριστόφορον, σχίζεται ἡ καρδία μου νὰ τὴν βλέπω εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Στοιχάζομαι ὅτι θὰ ἐκάμαμεν καλὰ ν' ἀνακαλέσωμεν ἐκεῖνον τὸν λυσσισμένον Γεώργιον. Δὲν τὸν ἀγαπῶ, φωτιά νὰ τὸν κάψῃ, ἀλλὰ βλέπετε, Χριστόφορε, ἡ ἐκεῖνος ἢ ἄλλος θὰ διασθῶμεν τέλος πάντων ἀπ' ἐκεῖ νὰ περάσωμεν.

— Δὲν ἐννοῶ, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος· τί μανίαν ἔχουν τὰ μικρὰ κοράτσια νὰ θέλουν νὰ ὑπανδρεύωνται!

— Τί διάβολον θέλεις, καί μένε μου Χριστόφορε! ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης στενάζων· φαίνεται ὅτι παντοῦ εἶναι τὸ ἴδιον.

— Πρέπει νὰ ἰδῶμεν, πρέπει νὰ περιμείνωμεν, εἶπεν ὁ Χριστόφορος. Ἀλλωστε ὁ Γεώργιος ἀνεχώρησε.

— Ποῖος τὸ ἠξεύρει; εἶπεν ὁ Ἰωάννης.

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀνεχώρησεν, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος μετὰ πεποιθήσεως.

— Τότε λοιπὸν, ἐπρόσθετεν ὁ Ἰωάννης μετὰ τινὰς ἐνδομύχου εὐχαριστάσεως, ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸ χρέος μας, καὶ δὲν ἔχομεν καμμίαν τύψιν συνειδήσεως.

Περίστασις ἀπροσδόκητος μετέβαλε διὰ μιᾶς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Κατὰ τὰς νύκτας ὡς εἶχε διέλθῃ πλησίον τῆς Ἰωάννης ὁ Ἰωσήφ, εἶχε παρατηρήσει ὅτι συχνάκις ἔφερεν ἐκείνη εἰς τὰ χεῖλη της ἅγιον λείψανον κρεμάμενον εἰς τὸν τράχηλόν της. Ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ὑποπτεύσῃ ἄλλο τι, ἔχαιρε βλέπων ὅτι ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων της ἡ ἀνεψία του κατέρευγεν εἰς τοὺς ἀγίους τοῦ παραδείσου.

— Τοιοῦτοι εἰσὶν, ἔλεγον ἐκεῖνος καθ' ἑαυτὸν, οἱ καρποὶ ὀρησκευτικῆς ἀνατροφῆς! Ὅταν τὰ πάντα μᾶς

ἐγκαταλείπωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄγγιλοι καταβαίνουνσιν ἐξ οὐρανοῦ διὰ τὸ ἀπομάξωσι τὰ δάκρυά μας.

Ἐν τούτοις μίαν νύκτα καθ' ἣν ὁ Ἰωσήφ ἠγρύπνει μόνος εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νέας κόρης, εὗρε κατὰ τύχην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γεωργίου ἣν ὁ Ἰωάννα ἐν τῇ προσβολῇ τῆς καταπληξάσης αὐτὴν ταραχῆς εἶχεν ἀμελήσῃ νὰ κρύψῃ. Ὁ Ἰωσήφ ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην εἰς τὸ φῶς τοῦ κεκαλυμμένου λύχνου. Αἱ τελευταῖαι γραμμαὶ τὸν ἐτάραξαν, ἠγέρθη καὶ ἐδραμεν εἰς τὴν κλίνην τῆς Ἰωάννης. Ἡ παῖς ἐκοιμᾶτο ἡσυχῶς καὶ σχεδὸν γαλήνιος· ὁ Ἰωσήφ κλινῶν ἠρέμα, παρετήρησε περὶ τὸν τράχηλόν της τὴν ἐκ τριχῶν ἄλυσιν τὴν κρατοῦσαν τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ Γεωργίου· ὅταν εἶδε τοῦτο, αἱ δυνάμεις του παρελύθησαν, καὶ ἐβιάσθη νὰ καθήσῃ ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς κλίνης· τέλος, διὰ τρεμούσης χειρὸς ἀπέσπασε τὴν ἄλυσιν, ἐπλησίασεν εἰς τὸν λύχνον, καὶ ἡ αὐγὴ τῆς ἡμέρας τὸν εὗρεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὡχρὸν, ἀκίνητον καὶ ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστρεφισμένους ἐπὶ τῆς ἀλυσέως καὶ τοῦ ἁγίου λείψανου.

Τὸ ἐωθινὸν ψῆχος τὸν ἐξήγαγε τῆς βαθείας ἐκστάσεως εἰς ἣν ἦν βεβητισμένος· ἔφερε τὰς χειρὰς του εἰς τὸ πρόσωπόν του διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἦν ἐξυπνος, καὶ ὅτι τοῦτο δὲν ἦν ὄνειρον.

— ὦ θεέ μου! ἀνέκραξεν ἐκεῖνος γονυπετῶν, οἱ σκοποὶ σου εἰσὶν ἀνεξιχνίαστοι. Μὰς καταβάλλεις διὰ τῆς μιάς χειρὸς καὶ μὰς ἀναγείρεις διὰ τῆς ἄλλης. Ἡ ἀγαθότης σου εἶναι μείζων ἢ ὅτι αἱ ὀργαί σου εἰσὶ τρομεραί. Ἐσο εὐλογημένος, Κύριε, καὶ εὐδόκητον ὁ νέος ἐκεῖνος νὰ μὴ κατέλειπεν ἔτι τοὺς αἰγιαλούς μας!

Λέγων ταῦτα, ἐρρίφθη ἔξω τοῦ δωματίου, εἶπε καὶ ἐτοίμασαν ἵππον, καὶ χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς ἀδελφούς του, ἀπεμακρύνθη καλπάζων, καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν ἅγιον Βριεῦκον.

— Εὐδόκησον, θεέ μου, νὰ μὴν ἀνεχώρησεν! ἐπανελάμβανεν ἐκεῖνος πλῆττων τὰ πλευρά τοῦ ἵππου του.

Πλησιάζων εἰς τὴν πόλιν, ἐστάθη διὰ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τινὰς ἐργάτας τοῦ λιμένος, ἐπαρχομένους εἰς τὰς ἐργασίας των. Ὁ Ἰωσήφ τοὺς ἐρώτησεν ἂν πλοῖον τι εἶχε προσφάτως ἀποπλεύσῃ διὰ τὰ παράλια τῆς Ἀγγλίας.

— Ὅχι, εἶπεν εἰς ἐκείνων, ἂν μόνον ὁ πλοίαρχος τοῦ Οὐάβερλεϋ δὲν ἀνήλθῃ αὐτὴν τὴν νύκτα, ὡς ἐσκόπευεν.

— Ἀδύνατον! εἶπεν ὁ ἄλλος. Ὁ ἄνεμος ἦν ἐναντίος.

— Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁ ἄνεμος ἐγύρισε, ἐπρόσθεσεν εἰς τρίτος, ὅστις ἔλεγεν ὅτι εἶδε, πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀκτῆς πλοῖον ἀναγόμενον πλησίον εἰς τὸ πέλαγος.

— Τότε λοιπὸν, εἶπεν ὁ πρῶτος, ἔπεται νὰ ἦν ὁ Οὐάβερλεϋ.

— Ἡ ὁ Οὐάβιγκτων διευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, εἶπεν ὁ δεύτερος.

— Νομίζω μᾶλλον, ἐπρόσθεσεν ὁ τρίτος, ὅτι ἦν τὸ βρίκιον τοῦ πλοίαρχου Λεφλόχ πορευόμενον εἰς τὸν Ῥοχέλλαν ἢ εἰς τὸν Βουρδεγάλλην.

Ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἐφιλονέουν, θέλοντες ἕκαστος νὰ

ὑποστηρίξῃ τὸν λόγον του, ὁ Ἰωσήφ, ὅπως ἐναγώνιος, ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν θύραν τοῦ Ἀγγλου προξένου.

Μαθὼν ὅτι ὁ Οὐάβερλεϋ δὲν ἐξῆλθε τοῦ λιμένος, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἐπεσκευάζετο, ἐπὶ ἡμέρας τινὰς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπλεύσῃ, ὁ Ἰωσήφ εὐχαρίστησε τὸν οὐρανὸν καὶ ὠδηγήθη εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Γεωργίου. Ὅταν εἰσῆλθεν, ὁ Γεώργιος ἦν ἐνηγκωνισμένος ἐπὶ τραπέζης, ἔχων τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν χειρῶν του. Εἰς τὸν ἦχον τῆς ἀνοιχθείσης θύρας ἐστράφη, καὶ ἐγνώρισε τὸν Ἰωσήφ· ἡ πρώτη του δὲ φωνὴ ἦν διὰ τὴν κυρίαν Ἰωάνναν. Ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ ἀντὶ νὰ ἀποκριθῇ, ἐστάθη καὶ ἤρχισε νὰ τὸν παρατηρῇ μετ' ἀλάλου καὶ ἐνθέρμου περιεργείας. Τέλος ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του τὴν ἄλυσιν καὶ τὸ ἅγιον λείψανον ὅπερ εἶχεν ἀσπασάσῃ ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῆς ἀνεψιάς του, καὶ παρουσιάζων αὐτὰ εἰς τὸν Γεώργιον,

— Παρὰ σοῦ, κύριε, εἶπε πρὸς ἐκεῖνον διὰ φωνῆς τεταραγμένης, ἔλαβεν ἡ ἀνεψιά μου αὐτὸ τὸ ἅγιον λείψανον καὶ αὐτὴν τὴν ἐκ τριχῶν ἄλυσιν;

— Ναι, κύριε, παρ' ἐμοῦ, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ ἀξιωματικός.

— Δὲν δύναται νὰ μοὶ εἴπῃς ἔτι, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰωσήφ, παρὰ τίνος ἔλαβες αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἡ ἐρώτησίς μου δὲν εἶναι ἀδιακρίσια, κύριε. Πρόκειται περὶ τῆς εὐτυχίας ὅλων ἡμῶν. Τίς σοὶ ἐδωκεν αὐτὴν τὴν ἄλυσιν καὶ αὐτὸ τὸ ἅγιον λείψανον; Ποῦ τὰ εὗρες; Πρὸ πόσου καιροῦ τὰ εἶχες πρὶν τὰ δώσῃς εἰς τὴν Ἰωάνναν;

— Κύριε, εἶπεν ὁ Γεώργιος εἰς ὃν εἶχεν ἤδη μεταδοθῇ ἡ ψυχικὴ συγκίνησις τοῦ Ἰωσήφ, πρὸ πολλοῦ ἀπέτεινα καὶ ἐγὼ τὰς αὐτὰς ἐρωτήσεις εἰς τὴν μοῖραν μου. Τί δύναμαι νὰ σοὶ ἀποκριθῶ; Ἡ μοῖρα μου δὲν μοὶ ἀπεκρίθη.

— Ἀλλὰ κύριε Γεώργιε, τουλάχιστον γνωρίζεις παρὰ τίνος ἔλαβες αὐτὸ τὸ ἅγιον λείψανον καὶ αὐτὴν τὴν ἄλυσιν; ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ διὰ φωνῆς θνητκούτης.

Μόλις ἐκρατεῖτο καὶ ἐβιάσθη, διὰ νὰ μὴν πέσῃ, νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ῥάχιος μιάς ἑδρας.

— Τὸ ἀγνοῶ, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠθάνετο τὰ γόνατά του νὰ κάμπωνται, διότι ἡ ταραχὴ τοῦ Ἰωσήφ μετέβαινεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Τὸ μόνον ὅπερ δύναμαι νὰ σοὶ εἴπω εἶναι ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὸ ἀπέσπασα διὰ νὰ τὸ πέμψω εἰς τὴν κυρίαν Ἰωάνναν ὡς σημεῖον τῆς εὐσεβέστου ἀγάπης μου, τὸ ἅγιον λείψανον τοῦτο ἔμενε πάντα ἐπὶ τῆς καρδίας μου.

— Πάντοτε! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ.

— Πάντοτε, ἐπανέλαβεν ὁ νέος. Ἀλλὰ, κύριε, ἐπρόσθεσεν ἐκεῖνος, δὲν δύναται καὶ σὺ νὰ μοὶ εἴπῃς ποῦ τείνουσιν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις;

— Λέγεις λοιπὸν, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ ἐξακολουθῶν τὴν σειρὰν τῶν ἰδεῶν του, λέγεις ὅτι τὸ ἅγιον λείψανον τοῦτο ἔμεινε διαπαντός ἐπὶ τοῦ στήθους σου! ἀγνοεῖς, λέγεις, ὁποία χεὶρ τὸ ἐκρέμασεν εἰς τὸν τράχηλόν σου! Ἀλλὰ τότε, κύριε, ἐπρόσθεσεν αὐτὸς μετὰ τίνος δισταγμοῦ καὶ ὡς βιάζων τὸν ἐκυτόν του...

δὲν ἐγνώρισας ποτὲ τὴν οἰκογένειάν σου ;

— Ἐπρεπε, κύριε, ἀπεκρίθη ψυχρῶς ὁ Γεώργιος, νὰ τὸ ἐνοήσης ἐκ τῆς σιωπῆς μου καὶ ἐκ τῆς θλίψεώς μου ὡς αἰς εἰς τὸ Κοετ-Δὸρ μὲ ἐτιμήσατε δι' ἐπιτηδεύων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἐπρεπε πρὸ πάντων νὰ τὸ συμπεράνης ἐκ τῆς ταχείας μου αὐταπαρνήσεως ὅταν παρέστη ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀπομακρυνθῶ τῶν τόπων ἐκείνων εἰς οὓς κατελίμπανον δολόκληρον τὴν ψυχὴν μου.

— Οὐαί, κύριε, ὁμίλει! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ· σὲ καθικετεύει περὶ τούτου εἷς φίλος σου. Ἐξέτασον τὴν ἐνθύμησίν σου, συμβουλευθῆτι ἀπλῶς τὰς ἀναμνήσεις σου, διηγήθητι ὅ, τι γνωρίζεις περὶ τοῦ βίου σου.

— Ἐν ἀληθείᾳ, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος ἐστατικός ἐν ταῦτῳ καὶ τεταραγμένος, ἀγνοῶ ἂν ὀφείλω...

— Ἄν ὀφείλῃς! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ ἐκ τῆς ἐαυτοῦ. Ἄν ὀφείλῃς! ἐπανελάβεν ἐκεῖνος πολλάκις. Αὕτη ἡ ἄλυσις ἐπλήχθη ἐκ τῶν τριγῶν τῆς κεφαλῆς τῆς μητρός μου. Τοῦτο τὸ ἅγιον λείψανον ἐγὼ τὸ προσήλωσα, τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τῆς εἰς τὸν τράχηλον τοῦ νεωπάτου τῶν ἀδελφῶν μου· ναι τοῦτο τὸ ἴδιον ἰδοὺ τὸ ἔτος ὅπερ ἐγὼ αὐτὸς ἐχάραξα ἐπ' αὐτῆς δι' ἄκρας μαχειριδίου.

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ὁ Γεώργιος ὠχρίασε, καὶ ἔμειναν ἀμφοτέρω ὁμοθυμαδὸν σιγῇ.

— ὦ θεέ μου! ἐπιθύρῃτεν ὁ Γεώργιος, ὁμίλων πρὸς ἐκυτὸν ὡς ἄνθρωπος πάσχων νὰ ἐθυμῇ. Ποσάκις δὲν μοι ἐφάνη ὑπὸ τὴν στέγην τῶν ξένων μου νὰ ἀκούω ὡς ἤχῳ τινα ἀποκτον τῶν νέων μου χροῶν! ποσάκις δὲν ἐνόμισα ὅτι γνωρίζω αὐτὰς τὰς μονήρεις ὁλθας! ποσάκις δὲν ἐφαντάσθην ὅτι ἐξήτουν τὸ ἔργον τῶν βρεφικῶν μου ποδῶν ἐπὶ τῆς ἄμμου αὐτῶν τῶν αἰγιαλῶν!

Ἐπειτα ἐπανελάβε μετὰ τινων στιγμῶν βαθὺν συλλογισμόν.

— Οὐδὲν γνωρίζω περὶ τῆς νηπιότητός μου. Νομίζω ὅτι ἡ θάλασσα ἦν τὸ πρῶτον μου λίκνον. Ὅ, τι δὲ ἠδυνήθησαν νὰ μοι εἰπωσιν ἐκεῖνοι οἵτινες μὲ ἠνέθρεψαν, εἶναι ὅτι κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1817 μὲ παρέλαβεν ἀπὸ ἄκρας κύματος προσκεκολλημένον εἰς πλευρὰ λέμβου ἐρίκιον Ὁλλανδικὸν ὅπερ καὶ τοῦτο ἐξώκειλεν ἔπειτα πρὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀγγλίας.

— Πρόσμεινε, πρόσμεινε! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ διακόπτων ἐκεῖνον. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον, λέγεις; κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1817! Τῷ ὄντι, ἰδοὺ ἡ αὐτὴ χρονολογία, ἐπρόσθεσε παρατηρῶν τὰ στοιχεῖα ὅπερ ὁ ἴδιος εἶχε χαράξῃ κατὰ τὸ ὅπισθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου καὶ ὅπερ ὁ χρόνος κατὰ μέρος μόνον εἶχεν ἐξαλείψει.

— Σωθεῖς καὶ παραληφθεὶς ἐκ δευτέρου, ἐπανελάβεν ὁ Γεώργιος, υἱοθετήθη ὑπὸ γέροντος καὶ καλοῦ τινος Ἀγγλοῦ νηυχλήρου, ὅστις μὲ ἀνέθρεψε μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλβέρτου. Ὁ ναύκληρος ἀπέθανε, καὶ ἐγὼ ἤμην ἔτι πολὺ νέος· εἶδα μετὰ ταῦτα τόσους πολλοὺς τόπους, ὥστε ὅλοι ἐκεῖνοι αἱ ἐνθυμήσεις ἐυ-

ρίσκονται ἄκρως συγκεχυμέναι εἰς τὴν μνήμην μου. Ὁμίλητα τόσας διαφορὰς γλώσσας, ὥστε δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τίνα ἐφέλλιστα πρώτην. Οὐδέποτε δὲ ὁμίλητα τὴν ἐδικήν σας χωρὶς δολόκληρος ἡ καρδιά μου νὰ κινήθῃ εἰς τὸν ἥχον τῆς ἰδίας φωνῆς μου. Ἐνόμισα πάντοτε ὅτι αὕτη ἦν ἡ γλῶσσαις μητρός μου.

— Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ ἐνατενίζων εἰς ἐκεῖνον, ὅταν σὲ ἔσωσαν, ἦσαν μικρὸν παιδίον;

— Μόλις ἐξελθὼν τοῦ λίκνου.

— Καὶ εἶχες εἰς τὸν τράχηλον...

— Ταύτην τὴν ἄλυσιν καὶ τοῦτο τὸ ἅγιον λείψανον. Ἀλλὰ καὶ σὺ, ὁμίλησον, κύριε, ὁμίλησον· εἶπε, τί ἔχεις νὰ μοι ἀναγγείλῃς;

Ὁ Ἰωσήφ, ὅστις εἶχε ῥιφθῇ ἐπὶ ἐδράνου, ἠγέρθη μεθ' ὁρμῆς, ἤνοιξε διὰ τῶν δύο τοῦ χειρῶν τὸ ὑποκάμισον τὸ καλύπτον τὸ στήθος τοῦ Γεωργίου, καὶ γνωρίσας τὴν οὐλὴν πληγῆς τινος ἧς ὁ ἴδιος ἐπεμελεῖτο ποτὲ τὴν θεραπείαν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Ἰβέρτου, ἐβόησε τοὺς βραχίονάς του ἐπὶ τοῦ τραχήλου του, καὶ θλίβων αὐτὸν ἐπὶ τῆς καρδίας του,

— Σὺ εἶσαι; ἀνέκραξε διὰ πνιγομένης φωνῆς, τελευταῖε υἱὲ τῆς μητρός μου, σὺ εἶσαι;

E.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὥρας τινὰς μετὰ τὴν εἰς ἅγιον Βριεῦκον συμβᾶσαν σκηνὴν, ἡ Ἰωάννα ἐξύπνησεν ἐκ μακροῦ βύθους. Ἀνοίξασα τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδε καθήμενους εἰς τὸ προσκεφάλαιόν της τὸν Ἰωάννην, τὸν Ἰωσήφ, τὸν Χριστόφορον καὶ τὸν Γεώργιον, ὃν οἱ ἄλλοι τρεῖς ὠνόμαζον ἀδελφόν των. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐχαρίστησις ἦσαν διακεχυμέναι ἐπὶ ὅλων τῶν προσώπων. Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἰωσήφ ἐκράτουν ἕκαστος μίαν χεῖρα τῆς Ἰωάννης.

— Ὁνειρον τερπνόν! μὴ μ' ἐξυπνᾶτε, ἐπιθύρῃτεν ἐκεῖνη· καὶ, κλείσασα ἡσύχως ἐκ νέου τὰ βλέφαρα, ἔπεσε πάλιν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἡμιῦπνον ὅστις εἶναι πρὸς τὴν ψυχὴν ὡς τὸ λυκαυγές, δὲν εἶναι πλέον ἢ νύξ καὶ δὲν εἶναι εἰσέτι ἡ ἡμέρα. Τέλος, κινουμένη ὑπὸ τυγχέμενου αἰσθήματος τῆς ὄντοτης, ἤνοιξεν ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐνοήσασα ἤδη ὅτι δὲν ἦν ὄνειρον, ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἰωσήφ, καὶ δὲν ἀπεσπάρθη ἐπ' αὐτῶν εἰμὴ διὰ νὰ καλέσῃ εἰς τὰς ἑαυτῆς τὸν θεῖον της τὸν ναύαρχον καὶ τὸν θεῖον της τὸν συνταγματάρχην. Πρὸς τὸν Γεώργιον, οὔτε νεῦμα, μόλις ἐν βλέμμα· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς τὰ ζωηρότερα θωπεύματα, τὰ περιπαθέστατα φιλήματα. Ἐν ταούτῳ ὑπόκρυψ τις ἀνησυχία ἤκει ἔτι εἰς τὸ βάθος τῆς εὐτυχίας της, καὶ ἡ ὄψις της ἐξαίφνης ἡμαυρώθη. Ἡ Ἰωάννα ἐστράφη πρὸς τὸν Χριστόφορον καὶ διὰ τρεμούσης φωνῆς,

— Θεῖέ μου, ἀνέκραξεν ἐκεῖνη, μοὶ εἶπες ὅτι δὲν ἦν ἐλεύθερος.

— Σὲ εἶπα, τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος μειδιῶν.

— Θεῖέ μου, μοὶ εἶπες ὅτι ἦν νυμφευμένος.

— Ναί, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος, καὶ ἰδοὺ ἡ σύ-

ζυγός του, ἐπρόσθετεν ἐκεῖνος, καταριλὼν τὴν κεφαλὴν τῆς ὥρας παιδός.

Οἱ τέσσερες ἀδελφοὶ εἶχον συμφωνήτει μετὰ τῶν ἡ ἀνεψιᾶ τῶν νὰ μὴ μάθῃ ὅλην τὴν ἀληθειαν εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑπανδρείας τῆς. ἤρεσκεν εἰς τὸν Γεώργιον νὰ παρατείνῃ μυστήριον ἐπιτρέπον αὐτῷ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ αἰσθάνεται ἐκὺτον ἀγαπώμενον δι' ἐαυτόν. δὲν ἀπῆρσκε καὶ εἰς τοὺς τρεῖς θεῖους νὰ φαίνωνται ὅτι ἐνέδωκαν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μόνον τῆς ἀνεψιᾶς τῶν καὶ νὰ τὴν ἀρήτωσι νὰ πιστεύῃ πρὸς ὀλίγον εἰς τὴν ἀπάρνησιν τῶν συμφερόντων.

— Δὲν ἔχω πατρίδα, ἔλεγεν ὁ Γεώργιος.

— Ἐχεις τὴν Γαλλίαν, ἀπεκρίνετο ἡ Ἰωάννα. ὦ νειρεύτης ποτὲ ὠραιότεραν πατρίδα;

— Δὲν ἔχω κατὰστασιν, ἐπρόσθετεν ἐκεῖνος.

— Ἀχάριτε! ἔλεγεν ἡ Ἰωάννα μειδιδῶσα.

— Δὲν ἔχω οἰκογένειαν.

— Λητμονεῖς τοὺς θεῖους μου.

— Στοχάσου ὅτι δὲν ἔχω ὄνομα.

— Γεώργιος! ἔλεγεν ἡ Ἰωάννα, κλείουσα τὸ στόμα του διὰ τῆς χειρός τῆς.

— Ἐπειδὴ τὸ ἠθέλητες, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης, ἔπρεπε νὰ σὲ τὸ δώσωμεν αὐτὸ τὸ κύριον Γεώργιος!

— Σοὶ ἀπεποιήθημεν ποτὲ τί; εἶπεν ὁ Χριστόφορος.

— Αἶ! εἶθε καλοὶ, ἀνέκραξεν ἡ Ἰωάννα, ἔλκουσα αὐτοὺς ἐπὶ τῆς καρδίας τῆς.

Φτίνειται ὡς ὁ οὐρανὸς νὰ εἶχεν οἰκτείρη τὸν ἐγωῖσμον καὶ τὴν φιλοστοργίαν τῶν δύο ἐκείνων ἀνθρώπων ὡς καὶ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἰδίου, συναρμολογήσας τὰς περιστάσεις τοιοῦτοτρόπως ὥστε ἡ Ἰωάννα νὰ δυνήθῃ νὰ ὑπανδρευθῇ χωρὶς νὰ μεταβάλῃ στέγην, ὄνομα καὶ οἰκογένειαν βιαζόμεθα ἀλλ' ὅπως νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν ἐδέχθησαν μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἀποφάσεις τῆς θείας προνοίας. ὁ Ἰωάννης μάλιστα ὅς μὴ γνωρίσας ποτὲ τὸν μικρὸν Ὑβέρτον, ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ νέου αὐτοῦ Μωϋσέως.

— Αἶ! εἶπεν ἐν ἑσπέρας πρὸς τὸν Χριστόφορον. λαβὼν αὐτὸν κατὰ μέρους, καὶ εἶται λοιπὸν βέβαιος ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μικρὸς Ὑβέρτος; ὅλον αὐτὸ τὸ βλέπω, ἐγὼ, ὡς ὀλίγον φαντασιῶδες καὶ σχεδὸν μυθώδες.

— Οὐδεμία ἀμφιβολία, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος, σείων τὴν κεφαλὴν ἐγνώριτα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ του βραχίονος τὴν εἰκόνα τοῦ βριχίου ἡ Ἀνδρείας ἡ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐχάραξα διὰ πυρίτιδος ἐπὶ τοῦ βριχίου τοῦ νέου ἀδελφοῦ μας.

— Ἐπὶ τῷ, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ γεννάδος εἶναι πολλὰ εὐτυχής. τὸν ἀναθρέψαμεν τὴν γυναῖκα του μετὰ εἰς τὰ θαμβάκια. πρέπει πρὸς τοῦτοις νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ πατὴρ μας συνέλαβεν ἀστείαν ἰδέαν κατὰ τὸν καὶ τὸν τῆς ἀπουσίας μου.

— Τί θέλεις; ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος. τὸ ἔλεγες ὁ ἴδιος, ἡ πρώτη ἡ ὑστερα ἔπρεπε τέλος πάντων νὰ περάσωμεν ἀπ' ἐκεῖ. κάλλιον λοιπὸν ὁ Ὑβέρτος παρὰ

κάθε ἄλλος. ἡ Ἰωάννα δὲν θὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν. θὰ φέρῃ τὸ ὄνομά μας καὶ θὰ διαιωίσῃ τὴν γενεὰν τῶν Λεγόν.

— Εἶναι ἀληθές, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, ὅστις δὲν ἐδυνήθη νὰ μὴν πεισθῇ εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους. εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι οὗτος ὁ κύριος δὲν εἶναι ἀξίος λύπης. μία ἀνεψιᾶ, μία σύζυγος, ἐν ἑκατομμύριον προῖκα, μία καλὴ οἰκογένεια, ἓνα ὄνομα ἐνδοξον εἰς τὰ στρατιωτικά καὶ ναυτικά χρονικά, καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ μίαν χαμένην φρεγάταν! τὰ ναυάγια εἰς καλὸν τὸν ἐβγῆκαν. εἶχε δυνατὴν τὴν ζωὴν, ὁ μικρός. ἀμή, φωτιά νὰ τὸν κάψῃ, ἐπρόσθεσε μετὰ θυμοῦ, ἐκεῖνος ὁ ψευδοευλαβὴς Ἰωσήφ εἶχε τῷ ὄντι μεγάλην ἀνάγκην νὰ δέσῃ ἓνα κουδουνάκι εἰς τὸν λαιμὸν ἐκείνου τοῦ μυζιάρη Ὑβέρτου!

— Αἶ! αἶ! κύριε Ἰωάννη, εἶπεν ὁ Χριστόφορος, τέλος πάντων ὅταν σὺ ἐπέστρεψες ἀνυπόδητος ἀπὸ τὰ βιθ τῆς Ρωσσίας, δὲν σὲ ἐκακοφάνη νὰ εὔρης τὴν καλύθαν σου μεταβεβλημένην εἰς παλάτι καὶ ἐν ἑκατομμύριον διὰ προσκέφαλον.

— Ναι ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, πλὴν ἐγὼ δὲν θὰ πάρω γυναῖκα τὴν ἀνεψιάν μου.

— ὦ! τοῦτο τὸ πιστεύω, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος. αὐτὸ μόνον μᾶς ἔλειπεν.

Ἄς σπεύσωμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, ἀφ' οὗ παρῆλθεν αὕτη ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς ζηλοτυπίας καὶ τοῦ ἐγωῖσμου, ἐδέχθησαν οὗτοι ἀτμένως τὸ εἰς τὸ δρᾶμα μέρος των, καὶ εὐχαρίστησαν τὴν τύχην ἣν τοῖς ἐπεμψε διὰ τὴν Ἰωάνναν τὸν σύζυγον ὅστις ἐδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις. ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐψάλλεν ὕμνους πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐθεώρει ἀκρέτως τὰς δύο νέας κεφαλὰς ἃς τσάκισ εἶχε καταφιλῆσαι καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὸ λίκνον.

Ἡ εὐτυχία καὶ ὁ ἔρως εἰσὶ μεγάλοι ἱατροὶ. μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἡ Ἰωάννα ἀνέλαθεν ὅπως δόλου. εἶχε συμφωνηθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια νὰ συνοδεύῃ τὸν Γεώργιον, διότι, ἂν καὶ εἶχεν ἀνακτήσῃ ἐκεῖνος τὴν πατρίδα του, τὸ ὄνομά του καὶ τὴν οἰκογένειάν του ὁ Ὑβέρτος, ἔμενε πάντοτε, μέχρι δευτέρας διαταγῆς, ταπεινὸς ὑπῆκοος τῆς Ἀγγλίας. καὶ τῷ ὄντι ἐπέβησαν πάντες εἰς τὸν Οὐλβερλεῦ, καὶ ἦν αὕτη ὄντως θαλασσοπλοῖα μαγευτικὴ, ἐκτὸς μόνον ὡς πρὸς τὸν Χρ. σφόρορον καὶ τὸν Ἰωάννην, οἵτινες μετὰ δυσκολίας ἀπεφάσισαν νὰ πατήσωσι τὸ ἔδαφος τοῦ ἀπίστου Ἀλβίου. ἐκήρυξαν ὅτι τὸ Λονδίνον ἦν ἀθλίη κωμόπολις, πολὺ κατωτέρα, διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τοῦ Β. γινὶ καὶ κυρίως τοῦ ἀγίου Βριεύκου. ἐθεώρουν εἰς τὰς δόους τοῦ ἀνθρώπου διὰ τινος τοιοῦτου τρόπου, ὥστε πολλάκις ἐκινδύνευσαν νὰ περιπέσωσιν εἰς δεινὰ πράγματα ὁ Ἰωάννης ὅστις ἐνόμιζεν ἕως τότε ὅτι ἡ Ἀγία Ἑλένη ἦν φυλακὴ τοῦ Λονδίνου, ἐζήτησε νὰ ἐπιτεκρηθῇ τὴν εἰρκτὴν ἐν ἣ ὁ Αὐτοκράτωρ του ἀπέθανεν. ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Γεώργιος ἀπεπεράτωσε τὴν πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς βρετανικῆς ναυαρχίας ἀπολαγίαν του, καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Χριστόφορος ἐπαρουσιάσθησαν εἰς αὐτὴν, διὰ νὰ δώσωσι τὴν μαρτυρίαν των. ὁ Ἰωάννης εὔρε τὸν τρόπον νὰ προτείνῃ τὴν μεσολάβησιν τῆς μεγάλης σκιάς τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἐξεφράσθη διὰ λέ-

ξίων τόσον ἀτόπων ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ὥστε ἐδιδάσθησαν νὰ τῷ ἐπιβῇ σιωπὴν καὶ νὰ τὸν ἐκβάλωσι μετ' εὐγενείας ἔξω τὴν θύρας. ὁ νέος ὁμως οὐχ ἤττον κατώρθωσε τὸν σκοπὸν του· ἐζήτησε τὴν παρτίσιν του καὶ τὴν ἔλαβε, καὶ μετὰ ἓνα μῆνα ἀφ' οὗτος ἀνεχώρησαν ἐπανήλθον πάλιν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας· εἰς τὴν δημαρχίαν κατὰ πρότερον ἔμεινεν ἡ Ἰωάννα ὅτι ὑπανδρεύετο τὸν θεῖον της. Καθεὶς δύναιται νὰ κρίνῃ περὶ τῆς χαρᾶς της καὶ τῶν συγκινήσεων τῆς ψυχῆς της ὅταν εἶδεν ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα ὅπερ ὁ Ἰωσήφ, ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης τὴν εἶλεν μάθῃ νὰ ἀγαπᾷ.

Καθ' ἣν ὥραν ἀποπερατοῦμεν τὸ διήγημα τοῦτο ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς ὑπανδρείας τῶν δύο μας νέων· ὁ αὐτὸς ἔρως καὶ τὸ αὐτὸ φίλτρον ὑπάρχουσι πάντοτε εἰς τὰς καρδίας των· ἡ χάρις καὶ ἡ καλλονὴ τῆς Ἰωάννης κατ' οὐδὲν ἡλαττώθησαν. σοβαρὰ καὶ μειδιῶσα ὡς πρέπει εἰς νέαν μητέρα, εἶναι ὑπὲρ ἄλλοτε τὸ χάρισμα καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Κοετ-Δόρ. δύο ὠραῖα βρέφη παίζουσι πρὸ τῶν ποδῶν της, καὶ οἱ γέροντες θεοὶ της ἀποδίδουσι διπλάσιως σέβας καὶ λατρείαν περὶ αὐτὴν. — Διότι, σὺ εἶσαι, κόρη μου, τὴ λέγουσι συλνάκις, καὶ σὺ εἶσαι, ἥτις μᾶς ἀνοιξες τοὺς εὐλογημένους δρόμους τοῦ χρέους τῆς οἰκογενείας.

ΤΕΛΟΣ.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΠΙΤΤ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ.

(Κατὰ Μακωλάιρ).

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδιον ΛΘ')

Τὸ ὑπουργεῖον ἐπέτυχεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1754 ἔτους· ἀλλὰ ἡ ὄψις τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων ἦτο ἀπειλητικὴ. Εἰς τὴν Ἰνδικήν, πρὸ καιροῦ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἐνηττολοῦντο εἰς τὸ νὰ ἀλληλοκτονῶνται· τὸ αὐτὸ δὲ ἤρχισαν νὰ πράττωσι πρὸ μικροῦ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὥστε τὰ πάντα προεμήνουν, ὅτι ἐπικρέμονται καιροὶ ταραχῶδεις, καιροὶ ἀπαιτοῦντες ἄνδρας ἄλλους παρὰ τὸν Νεοκαστελλίαν καὶ τὸν Ῥοβινσῶνα.

Κατὰ Νοέμβριον συνήλθε τὸ Παρλαμέντον, καὶ πρὶν εἶτι τελειώσῃ ὁ μὴν αὐτός, ὁ νέος Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας εἶχεν ὅλως ἀποκάμει ἀπὸ τῶν ἀνηλεῶν προσβολῶν τοῦ Γενικοῦ ταμίου τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ. Ὁ Φῶξ ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ μετὰ πλείστης ὁρμῆς καὶ πικρίας· ὁ δὲ Πίττ πρὸς μὲν τὸν ἀθῶον Ῥοβινσῶνα

ἐπεδείκνυνεν ὑβριστικὴν εὐμένειαν, κυρίως δὲ ἔστρεψε τὰ ὅπλα αὐτοῦ κατὰ τοῦ Νεοκαστελλίαν. Καί ποτε ἠρώτησε, διὰ τῆς κεραυνώδους αὐτοῦ φωνῆς, ἐάν τὸ Παρλαμέντον συνεδριάζῃ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ παρὰδέχεται τὰ βουλευμάτα τοῦ πέρα τοῦ δέοντος ἱγνύοντος ἐκείνου ὑπηκόου· Ὁ δούξ ἐξέστη τοῦ φρονεῖν· ἐφοβεῖτο ν' ἀπολύσῃ τῆς ὑπηρεσίας τοὺς αὐθάδεις αὐτοὺς πολεμίους· ἐφοβεῖτο δὲ καὶ νὰ τοὺς προβιάτῃ· ἐν τούτοις ἦτο ἀπαραιτήτων νὰ πράξῃ τι. Ὁ Φῶξ, ὡς ὁ ἦττον ἀγέρωχος καὶ ἀπειθή· τοῦ τραδάζοντος ἐκείνου ζεύγους, προετιμήθη, καὶ προετάρθη αὐτῷ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι θέλει ὑποστηρίξει αὐτὸ εἰς τὴν βουλὴν· αὐτὸς δὲ, εἰς ἀπιστίαν διὰ τὴν τύχην καὶ τὴν φήμην αὐτοῦ ὥραν, παρεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ διέλυσε τὴν πρὸς τὸν Πίττ συμμαχίαν, ὅστις οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν προδοσίαν ταύτην.

Ὁ Ῥοβινσῶν, ὑπὸ τοῦ Φῶξ ἤδη ὑποστηριζόμενος, κατώρθωσε νὰ διέλθῃ ἀκόπως τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἔτους, ὁ δὲ Πίττ περὶέμενε καιρὸν ἐπιτηδειότερον διὰ νὰ ἐκδικηθῇ. Αἱ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διαπραγματεύσεις· ἐλάβανον ὅσημέραι δυσμενεστέραν ὄψιν. Περὶ τὰ τέλη τῆς συνόδου, ὁ βασιλεὺς ἀνήγγειλεν εἰς τὴν βουλὴν, ὅτι ἀνάγκη νὰ παρασκευασθῶσιν ὡς ἐπὶ πόλεμον, ἡ δὲ βουλὴ ἀπήντησεν εὐχαρίστως καὶ ἐψήφισε τὴν ζητηθεῖσαν πίστωσιν. Ἐπὶ τῶν βουλευτικῶν διακοπῶν, τὸ ἀρχαῖον μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν μίσος παρωξύνθη διὰ πολλῶν γεγονότων, τὰ ὅποια δὲν ἐπεδέχοντο συνδιαλλαγὴν· ἀπόσπασμα Ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἡ χμαλωτιύθη εἰς τὴν Ἀμερικὴν, πολλὰ δ' ἐμπορικὰ Γαλλικὰ πλοῖα συνελήφθησαν εἰς τὴν Ἰνδικὴν θάλατταν. Ἦτο πρόδηλον, ὅτι ὁ πόλεμος ἀπέβη ἀναπόδραστος.

Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βασιλέως ἦτο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ἀννοβερίαν, πρόθυμον δὲ εἶχεν εἰς τοῦτο τὸν Νεοκαστελλίαν. Ὅθεν, κατὰ τὸ ἔθος τοῦ καιροῦ ἐκείνου, συνωμοτολογήθησαν, μετὰ πολλῶν Γερμανῶν ἡγεμονίσκων, συνθήκαι, δι' ὧν οὗτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ δώσωσι στρατιώτας, ἐάν ἡ Ἀγγλίαν δώσῃ χρήματα· ἐπειδὴ δὲ φόβος ἦτο μήπως καὶ ὁ βασιλεὺς τότε τῆς Πρωσίας Φρεδερίκος Β'. ὁ Μέγας ἀναδειχθῇ ἐπίσης πολέμιος, ἐμισθώθη καὶ ἡ Ῥωσσία, ἵνα συνέχῃ τὴν Πρωσίαν.

Ἀμα αἱ συνθήκαι αὗται ἔγιναν γνωσταί, ἡγέρθη ἀπανταχόθεν τοῦ κράτους γογγυσμός, τὸν ὅποιον πᾶς ἔμφρων ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ ὡς πρόδρομον τρικυμίας μεγάλης. Τὴν διαγωγὴν τοῦ Νεοκαστελλίαν κατέκρινον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους αἶετο ὡς ὄργανα αὐτοῦ ἐθεώρει, καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν νέον τοῦ θρόνου διάδοχον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἄνθρωποι. Ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ ταύτῃ, ὁ Νεοκαστελλίαν ἐκάλεσε τὸν Πίττ, ἡσπάζθη αὐτόν, ἐγέλασεν, ἐδάκρυσε καὶ ἐψιθύρισε τοὺς μεγαλητέρους ἐπαίνους καὶ τὰς λαμπροτέρας ὑποσχέσεις. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐδείκνυτο πρὸς αὐτόν ὅσον ἐνδέχεται σκυθρωπός, ἐφάνη ἤδη εὐμενέστατος. Εἶπον δὲ εἰς τὸν Πίττ, ὅτι θέλει διορισθῇ ὑπουργός, ὅτι θέλει ἐρωτᾶται περὶ πάντων, ἀρκεῖ νὰ εὐδοκῇ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς Γερμανικὰς

κας συνθήκας εἰς τὴν Βουλὴν. Ὁ Πίττ ἀπεποιήθη μὲ ψυχρότητα τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ ἐν τῷ ὑπουργείῳ θέσιν, ἐξέφρατε βαθυτάτην ἀρτίωσιν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ προσέθηκεν, ὅτι, ἂν ἡ Α.Μ. τοσοῦτο, περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὰς Γερμανικὰς ἐκείνας συνθήκας, θέλει παρεκτραπῇ τῆς γραμμῆς ἣν ἑαυτῷ ἐχάραξε, καὶ θέλει, πρὸς χάριν τοῦ κυριάρχου, ὑποστηρίξει τὰς συνθήκας ταύτας. «Καλὸν, καὶ τὴν Ῥωστικὴν λοιπὸν» συνθήκην, «εἶπεν ὁ Νεοκαστελλίας. «Ὅχι,» ἀπεκρίθη ὁ Πίττ «ἀδῶτι τότε ἦλalon ὑποστηρίξει ὁλόκληρον τὸ» πολιτικὸν σύστημά σας. » Ὁ δούξ ἐπεκαλέσθη καὶ δι' ἄλλων τὴν συνδρομὴν τοῦ Πίττ, ἀλλ' οὗτος ἔμεινεν ἀδυσώπητος. Ὁ Μυρράνδ δὲν ἤθελε νὰ πράξει· ὁ Ῥοδινῶν δὲν ἤξευρε τί νὰ πράξει. Ὅθεν ἀνάγκη ἐγένετο νὰ καταφύγῃσιν εἰς τὸν Φῶξ. Καὶ ὁ μὲν Φῶξ διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, ἀπόλυτον λαβὼν τὸ κράτος τοῦ ὑπουργικοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλῆς, ὁ δὲ Κ. Θωμάς Ῥοδινῶν μετέβη εἰς τοὺς συνταξιούχους.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1755 συνήλθον αἱ βουλευταὶ, ἐν μέσῳ σφοδρᾶς τοῦ κοινοῦ συγκινήσεως. Μετὰ δέκα γαλλήνια ἔτη, ἐμελλε πάλιν νὰ ἀναφανῇ ἀντιπολιτεύσεις, ὑποστηριζομένη μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπιδόξου διαδόχου τῆς βασιλείας, ἀγομένη δὲ ὑπὸ τοῦ λαμπροτέρου ρήτορος τῆς ἐποχῆς. Ἡ περὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον συζήτησις παρέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν μνήμην τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ὡς εἰς τῶν μεγίστων αὐτῆς βουλευτικῶν ἀγώνων. Ἡ συζήτησις αὕτη, ἀρξικμένη τὴν 3 ὥραν μ. μ., διήρκεσε μέχρι τῆς 5 ὥρας τῆς ἀκολουθοῦσας πρωίας. Τὴν νύκτα ἐκείνην ἀπέκτετε τὸ μέγα αὐτοῦ ὄνομα ὁ Γεράρδος Ἀμιλτων· ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ ἡμάρωσε τὴν λαμπρότητα ὅλων τῶν λοιπῶν ρητόρων, ἐκτὸς τοῦ Πίττ, ὅστις, ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν, μετὰ θαυμαστῆς δεινότητος καὶ ἐνεργείας, ἡγόρευσε κατὰ τῶν εἰς τὰς ξένας ἐπικρατείας διδομένων χορηγήσεων. Ἡ δύναμις ἐκείνη τοῦ λόγου, ἡ ἄλλοτε φρίκην ἐμποιήσασα εἰς τὰς πλειονοψηφίας τοῦ Οὐαλπολίου καὶ τοῦ Καρτερετίου, ἐπεράνη ἤδη ὡς οὐδέποτε ἀκμαία εἰς ἀκροτάς, οἵτινες δὲν ἦσαν συνειθισμένοι εἰς ταιαῦτα ἀριστοτεχνήματα. Σῶζεται ἔτι, ὅπως οὖν ἀκέραιον, ἀπόσπασμά τι τοῦ περιφρήμου ἐκείνου λόγου, τὸ περιέχον τὴν παραβολὴν τῆς συμμαχίας τοῦ Φῶξ καὶ τοῦ Νεοκαστελλίας, μετὰ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ῥοδανῶν καὶ Ἀραρος. «Εἰς Λούγγουιον διακρίβων», εἶπεν ὁ Πίττ, «ἔβλεπον πάντοτε μὲ περιέργειαν τὸ» σημεῖον, ἐν ᾧ συνέρχονται ἐπὶ τὸ ἐν οἱ δύο ποταμοί, «μοί, ὁ μὲν ταπεινός, νωθρός, σιγερός, καὶ οὐδὲν ἤττον μηδὲως βαθύς, ὁ δὲ ταραχώδης καὶ ῥαγδαίως» ἀλλὰ ὅσον ἀντίθετα καὶ ἂν ᾖ τὰ ρεύματα ταῦτα, «ἐπὶ τέλους ὁμῶς συγχωνεύονται. » Ἡ ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως προταθεῖσα τριπολογία ἀπερρίφθη δ' ἀπλειονοψηφίας μεγάλης, καὶ ὁ Πίττ ἀμέσως ἐπαύθη τῆς ὑπηρεσίας.

Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ἐν τῇ βουλῇ πικρότατος. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε μὲν πάντοτε τὴν πλειονοψηφίαν, ἀλλὰ ἡ φήμη τῆς εὐγλωττίας τοῦ Πίττ καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς μεγαλορροσύνης αὐτοῦ δὲν

ἐπαύσαν προαγόμεναι δι' ὅλης τῆς συνόδου, τὰ δὲ μετὰ τὴν παύσιν αὐτῆς ἐπελθόντα γεγονότα κατέστησαν ἀδύνατον εἰς πάντα ἄλλον τὴν κυβερνήτην τῆς βουλῆς καὶ τοῦ ἔθνους. Ὁ πόλεμος ἤρχισε, καὶ ἡ Ἀγγλίς ἐπαθεν ἀπανταχοῦ γῆς ἐπονειδίστους συμφοράς, ἡ δ' αἰσχροτέρα τῶν συμφορῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἄλωσις τῆς ἐλάχιστος τῶν Βαλεαρίδων νήτων (τῆς Μινόρκας). Ὁ δούξ Ῥιχελιεύς, γερόντιον μωρόν, κατατρίψαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἄπαιαν, ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους μέχρι τοῦ 60, περὶ τὴν τῶν γυναικῶν διαφθορὰν, ἀπεβίβισθη εἰς τὴν νῆτον ἐκείνην, καὶ κατ' ὥσπερ νὰ ὑποτάξῃ αὐτήν. Ὁ ναύαρχος Β γγιος, ἐκπιμυθίς, ἀπὸ Κάλπης, εἰς ἐπικουρίαν, δὲν ἐθεώρησε κατάλληλον νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς τὸν Γαλλικὸν στόλον, καὶ ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ὁ λαὸς παρωξύνθη μέχρι μανίας, καὶ ἐδήλωσε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ εἰς τρόπον καταπληκτικόν. Τὰ ἐργαστήρια ἐπληρώθησαν λοιδῶρων συγγραμῶν καὶ γελοιογραφιῶν. Οἱ τοῖχοι ἐκαλύφθησαν σατυρῶν. Τὸ ἄγρυπνον Λονδίνον ἐζήτησεν ἐκδίκησιν, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀντήχησεν εἰς ὅλας τὰ γωνίας τοῦ βασιλείου. Ἀφ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἦλθον ἔντονοι πρὸς τὸν θρόνον ἀναφοραὶ, καὶ παραγγελίας πρὸς τοὺς βουλευτάς νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἐξέτασιν τῶν αἰτιῶν τῶν ἀτυχημάτων· τινὲς μάλιστα τῶν βουλευτῶν προσεκλήθησαν νὰ μὴ ψηφίσωσι τὸν προϋπολογισμόν.

Ὁ Νεοκαστελλίας ἤρχισε νὰ τρέμῃ διὰ τὴν θέσιν του, καὶ προσέτι διὰ τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐθεώρει πολυτιμότερον τῆς θέσεώς του, δηλαδὴ διὰ τὴν ζωὴν του· διότι ὁ λαὸς, ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, ἀπῆλθε τὴν ἐσχάτην τῶν ἐνόχων τιμωρίαν· καὶ κατὰ τὸ παρὸν μὲν ἤδυνάτο νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Βυγγίου, ἀλλ' ἔάν ἐπῆρχοντο νέαι συμφοραὶ; ἔάν συνέπιπεν, ἀποθανόντος τοῦ γηραιοῦ βασιλέως, ἡ ἀνοβὴ εἰς τὸν θρόνον ὁ δυσμενὴς πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν ἐκείνον διακείμενος διάδοχος; ἔάν ἐξελέγετο τυχὸν πολεμία βουλή;

Τελευταῖον, κατὰ Ὀκτώβριον, ἐπῆλθεν ἡ κρίσις· ὁ νέος γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας (ὁ Φῶξ) εἶχε πρὸ καιροῦ ἀπαυδῆσαι ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν κουφονοίαν τοῦ πρώτου Λόρδου τοῦ θησαυροφυλακίου, καὶ ἤρχισε νὰ φοβῆται, μήπως χρησιμεύσῃ ὡς ἀποπομπαῖος τράγος, ἵνα σωθῇ ὁ γέρον ῥαδιοῦργος, ὅστις, ὅτῳ ἀμβλύνοῦς καὶ ἂν ἐφαίνετο, ἦτο πολυμήχανος δτάκας προέκυτο νὰ ἀποφύγῃ κίνδυνον. Ὁ Φῶξ παρητήθη τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ὁ Νεοκαστελλίας κατέφυγε πρὸς τὸν Μυρράνδ· ἀλλ' ὁ παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ δικατηρίῳ εἰσαγγελεὺς ἔβλεπεν ἤδη κενωθεῖσαν τὴν θέσιν τοῦ ἀρχιδικαστοῦ, εἰς ἣν πρὸ πολλοῦ ἀπέβλεπε, καὶ εἶχεν ἀμετάθετον ἀπόφασιν, ἡ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν θέσιν ταύτην, ἡ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀντιπολιτεύσιν. Οἱ ὑπουργοὶ προέτειναν αὐτῷ ἀξιώματα λαμπρότερα, εὐπροσδοώτερα· καὶ ὅταν εἶδαν τὸν ἄνθρωπον ἐπιμένοντα, παρεκάλεσαν αὐτὸν θερμῶς, νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἀντιπολιτεύσιν αὐτοῦ, νὰ τὴν ἀναβάλλῃ ἐπὶ μίαν σύνοδον, ἐπὶ ἓνα μῆνα, ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, ἐπὶ μίαν ἡμέραν. Δὲν ἦτο ἄρα γε δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ ἄπαξ ἔτι τοῦλάχιστον εἰς τὴν βουλὴν; νὰ ὁμιλήτῃ τοῦλάχιστον

χριστον ὑπὲρ τῆς ἀπαντήσεως; Ὁ Μυρόνις ὑπῆρξεν ἀδυσώπητος, καὶ εἶπε ῥητῶς, ὅτι εἰμποροῦν νὰ τὸν δώσωσιν ἢ νὰ μὴ τὸν δώσωσι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιδικαστοῦ, ἀλλ' ὅτι εἰσαγγελεὺς δὲν θέλει πλέον νὰ ᾔται.

Ὁ Νεοκαστελλίας κατῴρωσε τότε νὰ κατισχύῃ τῶν προκαταλήψεων τοῦ βασιλέως, καὶ προέτε-νεν εἰς τὸν Πίττ νὰ εἰέλθῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον· ἀλλ' ὁ Πίττ ἤξευρε τὴν δύναμιν του καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὴν ἤξευρε, διότι ἀπήτησεν, ὡς ὅρον ἀπαραιτήτου, ν' ἀποκλεισθῇ ὁ Νεοκαστελλίας ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ νέου συνδυασμοῦ. Ὁ δούξ περιήλθεν ἤδη εἰς γελιοῦδῃ ἀληθῶς ἀμυχανίαν· ἐξέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, φληναφῶν καὶ κραυγάζων, ζητῶν ἀπὸ ὅλου, συμβουλὴν καὶ μηδεμίαν συμβουλὴν ἀκούων. Ἐν τούτοις ἡ σύνοδος ἐπλησίαζεν, ἡ δὲ κοινὴ ἑξαψὺς δὲν ἤλαττοῦτο. Ὅτις ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸν Πίττ καὶ εἰς τὸν Φόξ ἐν τῇ βουλῇ τῶν κοινοτήτων; Τελευταῖον ὁ δούξ, ἀπελπισθεὶς, ἔδωκε τὴν παραιτήσιν του.

Ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Φόξ καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Πίττ, διὰ νὰ συγκροτήσῃ νέον ὑπουργεῖον· ἀλλ' ὁ Πίττ δὲν εἶχε λησμονήσει τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἔριν καὶ ἀπεποιήθη θετικῶς νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Φόξ. Ὁ βασιλεὺς ἐτράπη ἤδη πρὸς τὸν δούκα Δευσονσχίρας, ὅστις κατῴρωσε νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον· καὶ αὐτὸς μὲν ἀνέλαβε τὸ θησαυροφυλάκιον, ὁ δὲ Πίττ ἐγένετο γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας καὶ ἡγεμὼν τῆς βουλῆς, ὁ δὲ Λόρδος Τέμπλης, τοῦ ὁποῦ ὁ Πίττ ἐνυμφεύθη πρὸ μικροῦ τὴν ἀδελφὴν, ἀνηγορεύθη ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ πολὺ, διότι ὁ μὲν βασιλεὺς δυσμενῶς διέκειτο πρὸς αὐτὸ, καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ συνταγματικὰ κράτη ἀναγκαῖον εἶναι οἱ ὑπουργοὶ ν' ἀπολαμβάνωσι τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως, ἡ δὲ βουλὴ, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἴσχυεν ἐτι οὐ μικροὶ ὁ Πέλαμ καὶ ἡ φατρία αὐτῶν, ἀσθενῶς τὸ ὑπεστήριξεν. Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ ἀντιπολίτευσις κατῴρωσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ νέου ἐκλογὴν τινῶν ἐκ τῶν ὑπουργῶν, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ Πίττ μετὰ κόπου ἐξελέγη, διότι τοσαύτη ἦτο ἡ ἀθλιότης τοῦ τότε ἱσχύοντος ἐκλογικοῦ νόμου, ὥστε ἀνὴρ μέγας, ὅστις, μεγάλης ἐπικρεμασθείσης κρίσεως, ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ὅλου ἔθνους ἐκλήθη εἰς τὰ πράγματα, ἐκινδύνευεν ἐν τούτοις, δι' ἀριστοκρατικῆς ἔρα διουργίας, ν' ἀποκλεισθῇ τῆς βουλῆς· ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἦτο τὸ διαπρεπέστατον ἀγλαΐσμα.

Τὸ σπουδιότερον γεγονός, τὸ συμβῆν ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τούτου, τοῦ μὴ διαρκέσαντος· εἰμὴ πέντε μῆνας, εἶναι ἡ δίκη τοῦ Βυγγίου. Ὁ νύαρχος οὗτος κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη ἀδίκως. Ἡ προδοσία, ἡ ἀνανδρία, ἡ ἀμάθεια εἶναι βεβαίως ἀξιοτιμώρητοι, ἀλλὰ ὁ Βύγγιος οὐδεὶς τούτων ὑπῆρξεν ἐνοχος. Εἰς τὸν Βύγγιον ἠδύνατο μόνον νὰ ἀποδοθῇ πλάνη κρίσεως, ἐξ ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας πολλὰς περιέπεσαν οἱ μέγιστοι τῶν στρατηγῶν, ὁ Φρεδερίκος, ὁ Ναπολέον, ὁ Οὐελιγκτὼν, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν δημολογίαν. Τοιαῦται πλάναι δὲν πρέπει νὰ τιμωρῶνται, διότι ἡ τιμωρία δὲν ἀποτρέπει αὐτάς, ἀλλὰ τὰς προκαλεῖ ἐξανατίκας. Τῶντι, ἂν ὑπάρχῃ τι τὸ δυνάμε-

νον νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸν τὴν παράστασιν τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἔχει πλεῖστην αὐτῆς χρεῖαν, εἶναι ἡ συνείδησις, ὅτι ἂν συμπέσῃ ἡ κρίσις αὐτοῦ νὰ μὴ συμφωνήσῃ μετὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ, θέλει αἰσχροῦς θανατωθῇ. Ὁ Πίττ ἐπολιτεύθη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην γενναίως καὶ ἀξιοπρεπῶς, διότι δὲν ἐδίστασε, διακινδυνεύων καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐνοίαν, νὰ ἐμιλήσῃ καὶ εἰς τὴν βουλὴν καὶ εἰς τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὑπῆρξεν ἀδυσώπητος. « Ἡ βουλὴ, βασιλεῦ, » εἶπεν ὁ Πίττ, « φαίνεται ἀποκλίνουσα πρὸς τὴν ἐπιείκειαν. » « Κύριε μου » ἀπήντησεν ὁ βασιλεὺς, « ὑμεῖς μὲ ἐδιδάξατε, ὅτι πρέπει νὰ ζητῶ τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ μου, ὅχι εἰς τὴν βουλὴν, ἀλλὰ εἰς τὸν λαὸν αὐτόν » ἡ δὲ εὐφυὲς αὕτη ἀπάντησις περιεῖχε μὲν σαρκασμὸν τινα, ἀλλ' ἦτο συνάμα καὶ φιλοφρονητικωτάτη διὰ τὸν Πίττ.

Ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπορέῃ τὸν Πίττ, ἀλλὰ τὸν Τέμπλην, τὸν ἐμίσει. Ὁ νέος γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, ἔλεγεν ἡ Α. Μ., δὲν ἀνέγνωσε μὲν ποτὲ τὸν Οὐάτελον, (ὁ Πίττ τῶντι οὐδέποτε διεκρίθη ἐπὶ τῇ πολλῇ ἀναγνώσει καὶ μαθήσει) καὶ εἶναι μακρολόγος καὶ κομπῶδης, εἶναι ὅμως εὐγενής· ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εἶναι ἀναίσχυτος. Διότι λέγουσιν, ὅτι ἐπεχείρησεν ποτε νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ ναυάρχου Βυγγίου, παραβλλομένη μετὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ εἰς ὁμοίαν τινὰ ἄλλην πολεμικὴν περίστασιν, ἦτο ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀθωωτέρα. Τοιαύτη κατὰστασις πραγμάτων, δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ, καὶ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ὁ Πίττ καὶ ὅλοι αὐτοῦ οἱ φίλοι ἀπελύθησαν τῆς ὑπηρεσίας, προσεκλήθη δὲ πάλιν εἰς τὰ βασίλεια ὁ Νεοκαστελλίας. Ἀλλ' ἡ κοινὴ δυσἀρέσκεια δὲν εἶχεν ἐτι ἐκλίπει· εἶχε μὲν ἐλαττωθῇ ὅταν ὁ Πίττ περιήλθεν εἰς τὰ πράγματα, ἐξηκολούθει ὅμως ὑποθαλαπομένη ὑπὸ τὴν σποδὸν, καὶ ἤδη ἐξέλαμψεν αὐθις ἠφλόξῃ αὐτῆς. Ἡ ἀξία τῶν δημοσίων γραμματικῶν ἐξέπεσε. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ Λονδίνου συνελθὼν ἀνηγόρευσε τὸν Πίττ πολίτην τῆς πρωτεύουσας, καὶ αἱ μέγισται τῶν ἄλλων τοῦ βασιλείου πόλεων ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τοῦτο.

Αὕτη ὑπῆρξε κρίσιμος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πίττ στιγμή. Ἦτο τῶντι κίνδυνος μήπως ὁ ἀγέρωχος καὶ δῆς αὐτὸς ἄνθρωπος, πρὸς ὃν ἡ μὲν αὐλὴ τοσοῦτον δυσμενῶς ἐπολιτεύθη, ὁ δὲ λαὸς τοσοῦτον ἐδειξεν ἐνθουσιασμόν, ἀρπάσῃ τὸν καιρὸν διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ νὰ κορέσῃ τὴν ὀργὴν καὶ ὁ καιρὸς ἦτο τῇ ἀληθείᾳ ἐπιτήδειος. Οἱ βουλευταὶ πολλῶν ἐπαρχιῶν καὶ μεγάλων πόλεων εἶχον παραγγελθῇ, ὡς προείπομεν, νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὸ προλαβὼν ἔτος συμβάντων ἀτυχημάτων. Ἡ περὶ τούτου πρότασις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς βουλῆς ὁμοφώνως, καὶ ἡ ἀνάκρισις ἤρχισεν ὀλίγας μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ Πίττ ἡμέρας. Ὁ Νεοκαστελλίας καὶ οἱ συν-υπουργοὶ αὐτοῦ ἐπέτυχον μὲν τὴν ἀπὸ τῆς κατηγορίας ἀπόλυσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ μειονοψηφία ὑπῆρξε τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε δὲν ἐτόλμησαν νὰ ζητήσωσι

καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς διαγωγῆς των, καθὼς εἶχον κατ' ἀρχὰς σκοπὸν· τινὲς μάλιστα τῶν πονηροτέρων παρατηρητῶν ἐβεβαίουν, ὅτι ἂν ὁ Πίττ ἤθελε μεταχειρισθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, ἢ ἀνάκρισις ἤθελεν ἐπιφέρει, ἂν ἔχῃ τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν, τοῦλάχιστον τὴν ἐπιτίμησιν τῶν ὑπουργῶν.

Ὁ Πίττ ἀνέδειξεν, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, πλείστην, παρὰ τὸ σύνθημα, πολιτικὴν μετριοφροσύνην. Ὑπὸ τῆς πείρας εἶχε διδαχθῇ, ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀρχήν. Διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ καὶ τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐνοίας, ἐπέτυχε βεβαίως πολλὰ, πλείστα πλεονεκτήματα. Οὐδὲ κοινωνικὸν ἀξίωμα ἔχων, οὐδὲ περιουσίαν, μισούμενος μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας δὲ μισούμενος, κατάρθρωσε νὰ προταγῇ νιστήτῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ, κατάρθρωσε νὰ συγκροτήσῃ ὑπουργεῖον καὶ νὰ ἀποκλείσῃ ἀπὸ αὐτοῦ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, τὸν τε ἐπιφανέστατον εὐπατρίδην τῆς Οὐίγικῆς μερίδος (τὸν Νεοκαστελλίαν), καὶ τὸν ἐπιτηδειότερον περὶ τὰς βουλευτικὰς συζητήσεις ἄνδρα (τὸν Φόξ). Ἀλλ' ἤδη ἐνόησεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβῇ περαιτέρω. Βεβαίως ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ δὲν ἦτον ὅλως ἀτήμαντος εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πολίτευμα. Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ νεμόμενος τὴν εὐνοίαν τοῦ ἔθνους καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθνους θαυμαζόμενος, ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ φοβερός ἡγεμὼν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἠδύνατο ν' ἀξιώθῃ τιμῶν δημοτικῶν μεγάλων, ἠδύνατο ἴσως, ἐπὶ τινὰ χρόνον, καὶ τὴν ἀρχὴν νὰ καταλάβῃ. Ἀλλὰ τοιοῦτος ἦτο ὁ τότε ἐκλογικὸς νόμος, ὥστε ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ εὐνοούμενος ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὅτι ἡννοεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δὲν ἔδύνατο νὰ ἔχῃ πλειονοψηφίαν ἐν τῇ βουλῇ. Ὁ δοῦξ Νεοκαστελλίας, ὅτῳ οὐτιδανὸς καὶ ἂν ἦτο λόγῳ ἠθικῆς, τρόπου καὶ πνεύματος, ἦτο ὅμως οὐδὲν ἦττον ἐχθρὸς ἐπικίνδυνος. Τὸ κοινωνικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα, ἡ περιουσία καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος βουλευτικὴ ἐπιρροή, ἤθελον μόνον ἀρκέσει νὰ κατὰστήσωσιν αὐτὸν ἰσχυρόν· ἀλλὰ παρεκτὸς τούτου, ἡ Οὐίγικὴ ἀριστοκρατία θεώρει αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ χρόνον ἤρξεν, ὥστε ἐφαίνετο δικαί οὐμένος νὰ ἐξακολουθῇ ἀρχὼν, λόγῳ παραγραφῆς. Ἡ βουλὴ εἶχεν ἐκλεχθῇ αὐτοῦ ὑπουργοῦντος, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν βουλευτῶν διὰ συνδρομῆς αὐτοῦ ἐπέτυχον τὴν ἐκλογὴν των· καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων δὲ οἱ πλείστοι ἦσαν ἐδικοὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Πίττ ἤθελε νὰ λάβῃ τὴν ἀρχήν, καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ αὐτὴν ὑπὸ εὐγενοῦς καὶ μεγαλόφρονος κινουμένου αἰσθήματος. Ἦτο πατριώτης καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τοῦ λόγου· ἠγάπα τὴν Ἀγγλίαν, καθὼς ὁ Θεὸς μιστοκλῆς ἠγάπα τὰς Ἀθήνας, καθὼς ὁ Ῥωμαῖος ἠγάπα τὴν ἐπτάλοφον αὐτοῦ πόλιν. Ἐβλεπε δὲ τὴν πατρίδα αὐτοῦ περιῶριθεῖσαν καὶ ἡττηθεῖσαν· ἐβλεπε τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα ἐξευτελισθὲν· ἀρ' ἐτέρου ἤξευρε τί ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὸ κράτος ἐκεῖνο, ἂν ἐγένετο ἐνεργὸς χρῆσις τῶν πόρων αὐτοῦ, καὶ ἡσθάνετο, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἄνθρωπος ὁ δυνάμενος νὰ μεταχειρισθῇ τοιοῦτοτρόπως τοὺς πόρους ἐκείνους. «Μιλῶρδε εἶπε πρὸς τὸν δοῦκα Δευονσιγρίας, «εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ

α τόπος αὐτὸς εἴμπορεῖ νὰ σωθῇ, καὶ ὅτι ἐγὼ καὶ μόνος δύναμαι νὰ τὸν σώσω. »

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπεθύμει νὰ ἄρξῃ καὶ ἡσθάνετο ὅτι μόνον τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ καὶ ἡ δημοσία περὶς δὲν ἤρκουν ὥστε νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀρχήν, παρὰ τὴν θέλησιν τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, ἐπεχείρησε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Νεοκαστελλίας.

Ἦτο δὲ καὶ ὁ Νεοκαστελλίας διατεθειμένος εἰς συνδιαλλαγὴν· διότι ἐνόησεν, ὅτι ἡ αὐλὴ καὶ ἡ ἀριστοκρατία, ἂν καὶ ἰσχυρόταται, δὲν ἦσαν ὅμως παντοδύναμοι ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, ἠδύναντο βεβαίως νὰ ἀναδείξωσι καὶ νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅποιονδήποτε ἤθελον ὑπουργόν· ἀλλ' ἐν καιρῷ πολέμου, καὶ δυσμενείας κοινῆς, καὶ ταραχῶν τῶν πνευμάτων, μόνον τὰ ἐρείσματα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν ἀποχρώντως ἀσφαλῆ. Ἡ βουλὴ δὲν συνέκειτο ἐξ ἀριστοκρατικῶν μόνων στοιχείων, ὅπως δὴποτε δὲ καὶ ἂν ἦναι συγκεκοτημένοι αἱ πολυάριθμοι βουλευτικαὶ συνελεύσεις, τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἶναι πάντοτε μέχρι τινὸς δημοτικόν. Ὅταν ἡ συζήτησις ἦναι ἐλευθέρᾳ, ἡ εὐγλωττία εὐρίσκει πάντοτε θαυμαστάς, ἡ δὲ σύνεσις, ἀνθρώπους πειθόμενους. Ὅταν ὁ τύπος ἦναι ἐλεύθερος, οἱ κυβερνῶντες πρέπει πάντοτε νὰ εὐλαβῶνται τὴν γνώμην τῶν κυβερνωμένων.

Ἐντεῦθεν κατῆνυσαν ἀμοιβαίως ἀναγκαῖοι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ τοσοῦτον τοὺς χαρακτήρας ἀνόμοιοι καὶ πρὸ μικροῦ ἔτι θανάσιμοι διατελέσαντες ἐχθροί. Ὁ Νεοκαστελλίας ἔπεσε κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα, διότι ἐστερεῖτο τῆς τε εὐνοίας τοῦ κοινοῦ, ἣν ἐνέμετο ὁ Πίττ, καὶ τῆς συνδρομῆς τοῦ Παρλαμέντου, ἣν ὁ Πίττ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἦτο ἐπιτήδειος νὰ περιποιῇται. Ὁ Πίττ πάλιν ἔπεσε κατὰ Ἀπρίλιον, διότι δὲν εἶχε τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐπιρροῆς, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν συλλογὴν ὁ Νεοκαστελλίας κατηνάλωσεν ἅπαντα τὸν βίον. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ ἄρξῃ μόνος, ἐκάτερος δὲ ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὸν ἕτερον. Ἡ ἔνωσις αὐτῶν ἐμελλε νὰ ἀποβῇ ἀκαταγώνιστος.

Ὁ Πίττ λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ φαισθῇ τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ἀντιπάλου, διότι σκοπὸν εἶχε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ· ἤθελεν ὅμως καὶ νὰ μὴ φανῇ ὅλως ἀνακόλουθος καὶ νὰ σώσῃ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐνοίαν, ἐπὶ δὲ τούτῳ ἔπραξε μικρόν τι, ἀλλὰ ἔπραξε τὸ μικρόν τοῦτο εἰς τρόπον μεγάλῃν προξενήσαν· ἐντύπωσιν. Προσῆλθε, δηλαδὴ, ἐπὶ τῆς συζητήσεως τῆς γενομένης περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ὑπουργῶν εἰς τὴν βουλήν, μετ' ὅλης τῆς ἐπιδεικτικῆς τοῦ ἀρθριτικοῦ αὐτοῦ νοσήματος περιβολῆς, ἔχων τοὺς μὲν πόδας σκεπασμένους μὲ φλανέλλας, τοὺς δὲ βραχίονας ἀπὸ ὑποδέσμης ἀνηρτημένους, καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ἑδραν αὐτοῦ ἀγωνίων καὶ ἀπειρηκῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας· καὶ ἐξεφώνησε μὲν ὀλίγας τινὰς πικρὰς καὶ ὀξείας λέξεις, ἐν γένει ὅμως ὑπῆρξεν ἐπεικῆς καθ' ὅλην τὴν συζήτησιν.

Περαιτωθείσης δὲ τῆς ἀνακρίσεως ἀνεῦ ἐπιδοκιμασίας καὶ ἀνεῦ φόγου, τὸ μέγιστον πρὸς τὴν μελετωμένην συμμαχίαν κώλυμα ἐξέλιπε. Πολλὰ ὅμως ὑπελίποντο ἔτι τὰ προσκόμματα. Ὁ βασιλεὺς ἔχαιρε

διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ τοῦ ἀγερώχου καὶ φιλοδόξου ὑπουργείου, τὸ ὁποῖον ἐπέβλεπεν αὐτῷ ἡ φωνὴ τοῦ ἔθνους· ὥστε δυσηρεστήθη τὰ μέγιστα, ὅταν ἐνόησεν ὅτι ὁ Νεοκαστελλίας, ὅστις ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη εἶχε λάβει ἀδιάλειπτα τῆς βασιλικῆς εὐνοίας δαίγματα, καὶ ἐπισήμως ὑπεσχέθη, ὅτι δὲν θέλει ποτέ συμμαχήσει μετὰ τοῦ Πίττ, ἐμελέτα νέαν ἀπιστίαν. Ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ μᾶλλον ἀπολαμβάνων τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν ἦτο ὁ Φόξ· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει τὸν συνδυασμὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Νεοκαστελλίας. Ἀλλ' ὁ δούξ εἶχεν ἀρκετὴν πονηρίαν, ὥστε νὰ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὴν παγίδα ταύτην. Ὡς ῥήτωρ, ὁ Φόξ ἠδύνατο βεβαίως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἐν τῇ βουλῇ ἐπίσης σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ ἀνταγωνιστής· ἀλλὰ ὁ Φόξ ἦτο εἰς τῶν ἀπεχθεστέρων εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ἀγγλίας ἀνδρῶν. Ἐκτὸς τούτου, ὁ Νεοκαστελλίας ἔτρεφε πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὴν παροϊμώδη ἐκείνην τοῦ κεραμέως πρὸς τὸν κεραμέα ζηλοτυπίαν, καὶ τοῦ τέκτονος πρὸς τὸν τέκτονα. Ὁ Φόξ ἤθελε βεβαίως ἐπιχειρήσει ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὸν κλάδον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν ὁποῖον ὁ δούξ ἐπεθύμει νὰ διαχειρίζεται ὅλως διόλου μόνος, εἰς τὴν ἀγοραπωλησίαν τῶν βουλευτικῶν ψήφων. Ἐνῷ ὁ Πίττ ἐξεναντίας ἦτο ἐτοιμότερος νὰ παραχωρήσῃ τὸ αἰσχρὸν ἐκεῖνο ἔργον εἰς πάντα ὅστις εἶχεν ὀρεξίν νὰ τὸ ἀναλάβῃ.

Ἐπὶ ἔνδεκα ὅλα· ἑβδομάδας ἡ Ἀγγλία ἔμεινεν ἄνευ ὑπουργείου, καὶ ἐν τούτοις ἔδρευε μὲν ἡ βουλὴ, βαρὺς δὲ διεξήγετο πόλεμος. Αἱ προκαταλήψεις τοῦ βασιλέως, τὸ μέγα τοῦ Πίττ φρόνημα, ἡ ζηλοτυπία, ἡ κουρότης καὶ ἡ προδοσία τοῦ Νεοκαστελλίας, ἀνέβαλον τὴν παγίωσιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Πίττ, γινώσκων καλῶς τὸν δούκα, δὲν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὸν πρὶν λάβῃ ἀποχρώσας ἀσφαλείας. Ὁ δούξ πάλιν ἦτο τότε φιλάρχος, ὥστε πολλὴν προθυμίαν νὰ δώσῃ ἀποχρώσας ἀσφαλείας δὲν εἶχεν. Ἐνῷ δὲ δισπραγματεύοντο πρὸς ἀλλήλους, ὁ βασιλεὺς ματαίως ἠγωνίσθη νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐριστικὴν αὐτῶν ῥῆξιν ἢ νὰ συγκροτήσῃ ἄνευ αὐτῶν ὑπουργεῖον. Τελευταῖον ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ διὰ τὸ κρίσιμον τῆς περιστάσεως· καὶ ἅμα ἐνδόντος αὐτοῦ, προέκυψε, τελευταῖον, ἀπὸ τοῦ χάους, ἐν ᾧ ἐπὶ τοσούτου χρόνου διάστημα, αἱ φατρίαι ἀνυψοῦντο καὶ κατέπιπτον, συνεδύαζοντο καὶ ἀπεχωρίζοντο, κυβέρνησις ἰσχυρὰ μὲν ἐσωτερικῶς, ἐξωτερικῶς δὲ εὐτυχιστάτη.

Ὁ Νεοκαστελλίας ἔλαβε τὸ θησαυροφυλάκιον· ὁ δὲ Πίττ ἀνηγορεύθη Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, προσλαβὼν τὴν τε ἡγεμονίαν τῆς Βουλῆς καὶ τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων. Ὁ Φόξ ἦτο ὁ μόνος ἄνθρωπος ὅστις ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ πολλὴν ζημίαν εἰς τὸ νέον ὑπουργεῖον· ἀλλὰ τοῦτο ἔφραξε τὰ χεῖλη αὐτοῦ, διορίσαν αὐτὸν γενικὸν τοῦ στρατοῦ ταμίαν, δὸν δηλαδὴ αὐτῷ τὴν εὐπροσδωτέραν τῆς ὅλης κυβερνήσεως θέσιν, ἐν ᾧ διήρκει ὁ πόλεμος οὗτος. Ὁ Φόξ ἦτο πένης, ἡ δὲ θέσις ἐπαγωγός· οὐδὲν ἦττον παράδοξον φαίνεται, ὅτι ἄνθρωπος πρωταγωνιστήσας ἐν τῇ κυβερνήσει τῶν

πραγμάτων, καὶ ἄξιος βεβαίως ὢν τοιαύτης τύχης, ἄνθρωπος ὑπουργήσας καὶ δις ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπιτραπείας νὰ συγκροτήσῃ ὑπουργεῖον, ἀντίζηλος δὲ τοῦ Πίττ λογιζόμενος, καὶ ποτε ἐλπίσας νὰ παρευδοκημῇ τὸν ἀντίζηλον ἐκεῖνον, συνήνεσεν, ἕνεκα χρηματικοῦ ὠφελήματος, νὰ ἀναλάβῃ θέσιν δευτερεύουσαν καὶ νὰ ψηφίσῃ ἐν σιωπῇ ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, εἰς τῆς ὁποίας τὸ ἀνώτατον συμβούλιον δὲν ἐκαλεῖτο.

Τὸ νέον ὑπουργεῖον ἀνέδειξεν ἐκ πρώτης ἀφειρηρίας τὴν βώμην αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τὴν ὀρθὴν κρίσιν. Διότι ἐξέπεμψεν εἰς τὰ Γαλλικὰ παράλια στρατείας, εὐτελεῖ ἐπαγαγούσας ἀποτελέσματα. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐκυρίευσεν τὴν μικρὰν νῆτον Αἴξ, ἠπειλήσας τὴν Ῥοχεφορτίαν, ἐπυρπόλησεν τινὰ πλοῖα εἰς Σαιντ-Μάλον καὶ ἀπήγαγεν ἀπὸ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Χερβούργου, ὡς τροπαια, πυροβόλα τινὰ καὶ τινὰς ὀλμούς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγοι τὸ βασίλειον ἐνεπλήσθη ὑπερφρανείας καὶ ἀγαλλιástεως, ἕνεκα κατακτήσεων πολλῶν ἀξιολογωτέρων. Κατορθώματα ἀλλεπάλληλα, λαμπρὰ βεβαίως καὶ, καθὼς κοινῶς ἐφρονεῖτο, οὐχὶ ἄκαρπα, περικλειέσταν ἀνέδειξαν τὸ ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ, εἰς δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένη ἡ τοῦ πολέμου διεξαγωγή. Ἡ ὅλη Ἀμερικανικὴ νῆσος, ἡ καλουμένη Βρετανικὴ ἄκρα, καθυπετάχθη· ὁ στόλος, εἰς δὲν ἡ αὐτὴ τῆς Οὐεσσαλίας ἀνέθετο τὴν ὑπὲρ τῆς Γαλλικῆς Ἀμερικῆς ἄμυναν, κατετροπώθη· αἱ κυριευθεῖσαι σημαῖαι ἐκομίσθησαν ἐν θριάμβῳ εἰς Λονδῖνον, καὶ, κεραυνοβολούντων μὲν τῶν πυροβόλων, κρουόντων δὲ τῶν τυμπάνων, ζητωκραυγούντος δὲ πλήθους ἀχαινοῦς, ἀνηρτήθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Παύλου. Ἀναφοραὶ συγχαρητήριοι συνέρρευσαν ἀπ' ὅλων τῶν μεγάλων τῆς Ἀγγλίας πόλεων, ἡ Βουλὴ δὲ συνῆλθεν εἰμὴ διὰ νὰ ὁμολογήσῃ χάριτας, νὰ ψηφίσῃ τὴν ἀνέγερσιν μνημείων, καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ, μίᾳ φωνῇ, πιστώσεις διπλάσιαι καὶ ἐπέκεινα τῶν, ὅσαι ποτέ, ἐπὶ τῶν μεγίστων πολέμων, εἶχον ἐπιτραπῇ.

Ἐν ἄρχῃ τοῦ 1759 ἔτους κατεκτίθη ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ κειμένη Ἀφρικανικὴ νῆσος Γορέη· μετ' ὀλίγον ἔπεσεν ἡ Γουαδελούπα, ἔπειτα ἡ Τικονδερόγα, ἔπειτα ἡ Νιαγάρα· ἡ ναυτικὴ τοῦ Τουλῶνος μοῖρα, προσβληθεῖσα, κατὰ τὰ Ἰσπανικὰ παράλια, ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Βοσκαουενίου, ἔπαθεν ἥτταν ὀλοσχερῇ. Ἀλλὰ τὸ μέγα τοῦ ἔτους ἐκείνου ἄθλον, ὑπῆρξε τὸ τοῦ ναυάρχου Οὐολφίου· ἡ ἀγγελία τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κοβεκίας ἐφθασεν εἰς Λονδῖνον κατ' αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα, καθ' ἣν συνῆλθεν ἡ Βουλὴ. Τὰ πάντα ἦσαν χαρὰ καὶ θρίαμβος· αὐτὸς ὁ φθόνος, αὐτὸ τὸ φατριαστικὸν πνεῦμα ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν πάνδημον ἐκείνην ἐπιδόχισμας. Οὐῖγοι καὶ Τόρεις συνημιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους, ἀποθαυμάζοντες τὴν μεγαλοφυίαν καὶ μεγαλουργίαν τοῦ Πίττ. Οὐδεὶς ὠμίλει περὶ τῶν ἄλλων ὑπουργῶν, οὐδεὶς τοὺς ἐνθυμεῖτο. Ἀλλὰ καὶ βουλὴ, καὶ ἔθνος, καὶ ἀποικίαι, καὶ σύμμαχοι, καὶ ἐχθροί, εἰς ἐκεῖνον καὶ μόνον εἶχον ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμούς.

Μόλις ἡ βουλὴ ἐψήφισεν τὴν ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν Οὐόλφιον, καὶ ἐπῆλθον νέα χαρὰς εὐαγγελία. Ὁ ἐν Βρέστῃ Γαλλικὸς στόλος, ἀναχθεὶς εἰς τὸ πέλαγος

ναυαρχοῦντος τοῦ Κογφλανίου, κατεδιώχθη ὑπὸ Ἀγγλικῆς μοίρας, ὑπὸ τὸν Ἀουίκιον τεταγμένης. Ὁ Κογφλάνιος ἐζήτησε νὰ σωθῇ, πλησιάζων ὅσον ἐνεστὶν εἰς τὴν Γαλλικὴν παραλίαν. Ἡ παραλία ἦτο βραχώδης, ἡ νύξ σκοτεινὴ, λυσσώδης δὲ ὁ ἄνεμος καὶ ὁ κλύδων τοῦ κόλπου τῆς Β.σκαίας φοβερός. Ἀλλὰ ὁ Πίττ εἶχεν ἐμφυσῆσαι εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας πνεῦμα πρὸ καιροῦ εἰς αὐτοὺς ἀγνωστον. Οὐδεὶς Ἀγγλος ναυτικός ἦτο ἤδη διατεθειμένος νὰ περιπέσῃ εἰς τὴν πλάνην τοῦ Βυγγίου. Ὁ ναύκληρος εἶπεν εἰς τὸν Ἀουίκιον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἄνευ μεγίστου κινδύνου. « Ἐπράξατε τὸ χρεὸς σας, υποβαλόντες εἰς « ἐμὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην » ἀπεκρίθη ὁ ναύαρχος: « ἐγὼ δὲ οἶ: διατάσσω, ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ μου εὐ- « θύνῃ, νὰ μὲ φέρετε εἰς τὴν πλευράν τῆς Γαλλικῆς « ναυαρχίδος », Δύο Γαλλικὰ δίκροτα παρεδόθησαν τέσσαρα ἐξωλιθευθήσαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκρύβησαν ἐν τῷ τῶν ποταμῶν τῆς Γαλλικῆς; Βρετανίας.

Ἐπέστη τὸ 1760 ἔτος, καὶ νέοι καὶ ἀλλεπάλληλοι ἐπὶ πᾶσι θρίαμβοι: τὸ Μοντρεάλιον ἐκυριεύθη ἅπαντα ἡ Καναδικὴ καθυπετάχθη ἅπαντες οἱ Γαλλικοὶ στόλοι ἐπαθον, ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἀδιὰ πους συμφοράς. Συγχρόνως δὲ κατωρθοῦντο ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατακτήσεις, κατὰ μὲν τὴν ταχύτητα ἐνάμιλλοι τῶν κατακτήσεων τοῦ Κορτείου καὶ τοῦ Πιζάρρου, ὑπέρτεροι δὲ αὐτῶν κατὰ τὸ μέγεθος. Ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν οἱ Ἀγγλοὶ ἔδρυσαν ἐν τῇ Ἰνδικῇ κράτος μέγα, ὁλοσχερῶς ἀνατρέψαντες τοὺς πρὸ αὐτῶν ἰσχυροὺς αὐτοὶ Γάλλους (Ἴδε τὸ περὶ Λόρδου Κλίβου ἄθρονος, εἰς τὰ φυλλάδια ΙΣΤ. ΙΖ. ΙΗ, ΙΘ. καὶ Κ. τῆς Πανδώρας).

Ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἰσχυρότεροι μὲν ἦσαν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἀγγλίας, διότι ἓνα μόνον εἶχεν ἐνταῦθα αὐτὴ ἀξιόλογον σύμμαχον, τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας, αὐτὸς δὲ προσεβλήθη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἄλλ' ἢ μεγαλοεργία τοῦ Πίττ ἐνίκησε καὶ ἐν τῇ ἡπείρῳ ἀπάρας τὰς δυσκολίας. Ὅτω πικρῶς καὶ ἂν κατεδίκασεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἄλλοτε τὴν μισθοδοσίαν τῶν ξένων ἡγεμόνων, ἥδη ἐδαπάνησεν εἰς τὴν τοιαύτην μισθοδοσίαν ὅσα χρήματα οὐδεὶς τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐτόλμησε νὰ δαπανήσῃ. Ὁ βέκτης καὶ πολυμήχανος ἡγεμὼν τῆς Πρωσίας ἔλαβε χρηματικὴν συνδρομὴν το αὐτὴν, ὥστε κατ' ὀρθωσεν ἀπὸ τοῦ ἴσου ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς αὐτοῦ ἀντιπάλους. Περὶ οὐδενὸς ἀντικειμένου ὁ Πίττ ἐλάλησε ποτὲ μετὰ τοσαύτης θερμότητος καὶ εὐγλωττίας ὅσον περὶ τῆς δυστυχοῦς ἀνάγκης, τοῦ ν' ἀναλαμβάνῃ τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀννοβερίας. Ἦδη δὲ ἀπεφάνετο, καὶ δικαίως τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι εἶναι ἀνάξιον τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους ν' ἀρῇ τὸν βασιλέα τοῦ ν' ἀποβιβάσῃ τὰ ἡπειρωτικὰ ταῦτα κτήματα, ἔνεκεν Ἀγγλικοῦ συμφέροντος. Ἐβεβίχωτε δὲ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ὅτι δὲν θέλουν παντάπασι ἐκ τούτου ζημιωθῇ, καὶ ὅτι ἐν τῇ Γερμανίᾳ θέλει κατακτήσῃ δι' αὐτοὺς τὴν Ἀμερικὴν. Ὅτω δὲ πολιτευόμενος, προσεκτίσαστο μὲν τὴν εὐνοίαν τοῦ βα-

σιλέως, δὲν ἀπέβαλε δὲ τὴν τοῦ ἔθνους εὐνοίαν. Ἡ ὑπεροχὴ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἐν τῇ βουλῇ, διὰ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ, τὴν ἐπιτυχίαν, τὸ μέγα ἀξίωμα, τὸ μέγα φρόνημα καὶ τὸν ἀτρόμητον χαρακτήρα, ἦτο τοσαύτη, ὥστε κατήχησε νὰ μεταχειρίζεται τὸ σῶμα τοῦτο ὅπως οὐδεὶς ποτε, οὐδὲ πρότερον. οὐδὲ μετέπειτα, τὸ μετεχειρίσθη. Οὐδεὶς ἔφη τῶν ἡδυνάτων νὰ τολμήσῃ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν ἀνακολοθῶν. Εἰς καὶ μόνος ἐδοκίμασέ ποτε νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ ὁ ἄθλιος, εἰς τοιαύτην, διὰ τὸ ἀγέρωχον τοῦ ὑπουργοῦ ὕψος, περίεστη ἀμυχανίαν, ὥστε ἐτραύλισεν, ἐσιώπησε καὶ ἐκαθίσεν.

Τοσοῦτον δ' ἐνεργῶς πολιτευθεὶς καὶ ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, ἀναγκαίως ἐπέτυχεν. Ὅταν ἦλθεν εἰς τὰ πράγματα, ἡ Ἀννοβερία ἐκινδύνευε πρὶν δὲ τρεῖς παρέλθωσι μῆνες, ἔπεσεν ὁλόκληρος εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ πράγματα μετέβαλον ὥς: οἱ κατακτηταὶ ἐξώθησαν συνεκροτήθη στρατός συγκείμενος ἐν μέρει ἀπὸ Ἀγγλικῶν, ἐν μέρει ἀπὸ Ἀννοβερικῶν καὶ ἄλλων Γερμανικῶν ταγμάτων, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πρίγκηπος Φερδινάνδου τοῦ Βρυγσβικικοῦ καὶ οἱ Γάλλοι ἐν ἔτει μὲν 1758 ἡττήθησαν περὶ Κρεφελδίαν, ἐν ἔτει δὲ 1759 ἔπαθον ἐπὶ ὁλοσχερεστέρῃ καὶ ἰπποειδοστοτέρῃ τροπῇ περὶ Μινδένιον.

Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τὸ ἔθνος ἀνεδείκνυεν ἅπαντα τοῦ πλούτου τὰ σημεῖα: οἱ ἔμποροι τοῦ Λονδίνου εὐδέποτε τοσοῦτον πῦσαιμόνησαν ἢ ἀκμὴ πολλῶν μεγάλων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν πόλεων, ἰδίως τῆς Γλασκουσίας, τότε ἤρχισεν, ἡ δὲ λαμπρὰ ἐπιγραφὴ τὴν ὁποίαν φέρει τὸ ἐν τῷ Δημαρχείῳ τοῦ Λονδίνου ἀγάλμα τοῦ Πίττ, ἀνακηρύττει τὴν κοινὴν τῶν ἀστῶν τῆς μεγαλοπύλειος ταύτης γνώμην, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ, τὸ ἐμπόριον α ἐν πολέμῳ καὶ διὰ τοῦ πολέμου « ἤνθησεν. »

Ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ἐπιδόσεως ἦσαν μέχρι τινὸς ἐπιπλάστα. Ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τινὲς τῶν κατακτήσεων ἐκείνων ἦσαν λαμπραὶ μᾶλλον ἢ χρήσιμοι. Ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ Πίττ περὶ ἐλαχίστου ἰποιεῖτο τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου καὶ ἴσως ὀρθότερον εἶναι νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἤψανε τὴν ἔνεκα τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων ἀγαλλίσαι τοῦ ἀνδρός, τὸ μέγεθος τῆς δαπάνης τὴν ὁποίαν ἀπῆτουν. Ἐφ' συνήθως οἱ ὑπουργοὶ ζητοῦν νὰ παραστήσωσι μικρότερα τὰ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν γινόμενα ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἐξοδα, αὐτὸς ἔξεναντίας ἤθελε νὰ τὰ μεγαλοποιῇ. Διότι ἐγαυρία ἐπὶ ταῖς θυσίαις, τὰς ὁποίας ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ἐπιτυχία του κατέπειθον τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ νὰ καταβάλωσι. Καὶ ὡς ὑπουργὸς δὲ τοῦ πολέμου, δυσκόλως ὁ Πίττ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄξιος ἀτάκτων τῶν ἐγκωμίων ὅσα ἐπεσώρευεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔθνος. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἴσως ἔνεκα τῆς ἀμαθείας ἡμῶν, οὐδὲν δυνάμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ βαθὺ καὶ περινενοημένον σχέδιον. Πολλὰ τῶν στρατειῶν αὐτοῦ, ἰδίως αἱ ἐπὶ τὰ Γαλλικὰ παράλια ἐκπευθεῖσθαι, ἦσαν δαπανηραὶ ἅμα καὶ ἄτοποι. Αἱ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν γινόμεναι κατακτήσεις ἤ-

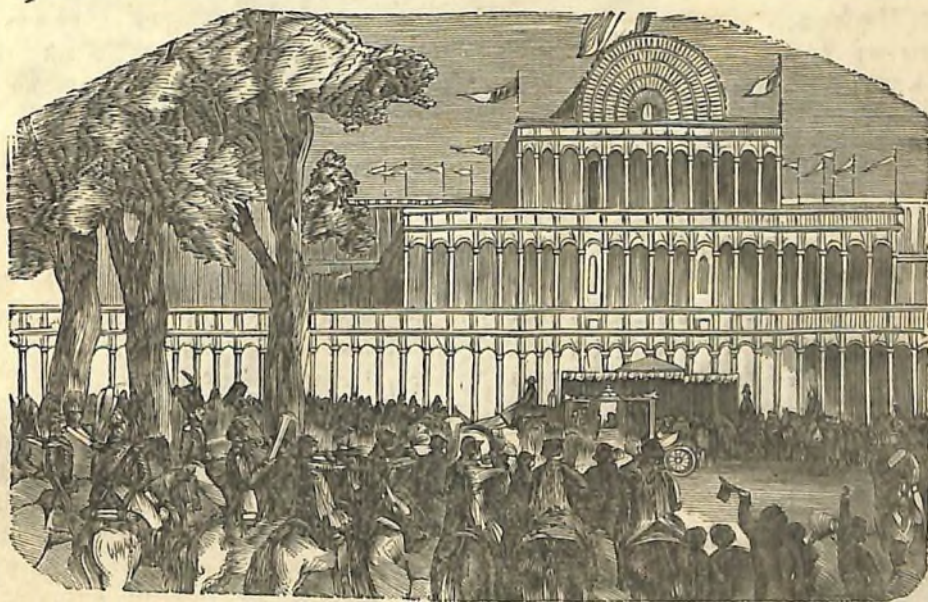
ἔσαν μὲν τὴν λαμπρότητα τῆς ἐποχῆς καὶ ἦν οὗτος προέστη τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο κατ' ἐπίνοιαν καὶ ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ. Τὸ ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο φύσει μεγαλουργός, τολμηρὸς, πολυμήχανος· καὶ ὅτι ἐκθύμως μὲν εἶπετο τῇ φύσει ταύτῃ, εἰς πάντα δὲ προθύμους συνεργούς εἶχε τὴν τε περιουσίαν ἔθνους πλουσίου, καὶ τὴν ἀνδρείαν ἔθνους γενναίου.

Ἐν μέρει ὁμως ἀνεδείχθη τῷ ὄντι ἄξιος ὅλων τῶν ἐπευφημιῶν ὅσαι ἀπεδόθησαν ποτε αὐτῷ. Ἡ κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον ἐπιτυχία ἰσως ὀρεῖται μᾶλλον εἰς τοὺς χρηματικούς πόρους καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους, ἢ εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν διαταγῶν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἀλλ' ὅτι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα εἰς τοιαύτην μετεωρίσθη περιωπὴν, ὅτι οἱ ἐθνικοὶ πόροι μετὰ τοιαύτης ἀπαροδειγματίστου προθυμίας προερέθησαν, τοῦτο ὑπῆρξεν ἀναμφισβήτητος ἔργον τοῦ Πίττ. Τὸ πῦρ τῶν λόγων αὐτοῦ κατέφλεξεν ἅπαν τὸ βασιλεῖον. Τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐξέκαυσεν ἕνα ἑκάστον τῶν στρατιωτῶν, ὅσοι ὤρμησαν ἐπὶ τὰ τεῖχη τῆς Κιόας, ἕνα ἑκάστον τῶν ναυτῶν, ὅσοι ἐταπείνωσαν τὸν Γαλλικὸν στόλον ἐν μέσῳ τῶν Βρετανικῶν βραχίων. Ἀπὸ περιελθὼν εἰς τὰ πράγματα ὁ ὑπουργὸς ἐνεφύσησεν εἰς ἅπαντας τοὺς στρατηγούς· τοὺς ὁποίους μετεχειρίζετο, τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀκατακτον, καὶ παντοποιόν, καὶ ἀνένδοτον πνεῦμα. Καλῶς, αὐτὸς, ἦσαν καὶ

αὐτοὶ ἤδη ἑτοιμοὶ νὰ κινδυνεύωσι μὲν τὰ πάντα, ἐπανελημμένως δὲ νὰ ἀναρρίπτωσι τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον, μηδέποτε δὲ νὰ θεωρῶσι τι ὡς ἀποτελεσθὲν, ἐνόσω ὑπελίπετο νὰ πράξωσι τι, καὶ νὰ προτιμῶσι τὸ ἀποτυγεῖν τοῦ μὴ τολμῆσαι. Ὁ ὑπουργὸς ἠδύνατο νὰ ραγῇ ἐπιεικῆς πρὸς τὴν θρασυτητα τῆς ἀπερισχεψίας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπεβολὴν τῆς περισκέψεως ἦτο ἀδυσώπητος. Εἰς καιροὺς ἄλλους καὶ κατ' ἄλλων ἐγχερῶν ὁ τοιοῦτος τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου τρόπος ἠδύνατο νὰ ἀποτύγῃ. Ἡδουκίμησε δὲ δὴ τὴν τότε κατὰστασιν τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους. Εἰς τοὺς μωροὺς καὶ ραδιούργους αὐτικούς τῆς Οὐερσαλίας, ὁ βριζήνωρ ἐκεῖνος ἀντίπαλος ἐνεποίησε τρόμοι καὶ ἀμηχανίαν. Πανικὸς φόβος διδόθη εἰς ἅσας τῆς κοινωνίας τὰς τάξεις. Οἱ ἐγερτοὶ τῆς Ἀγγλίας ἐδεώθησαν ὡς πεπρωμένον τὸ αἰετοῦ ποτε ἡττᾶσθαι ἢ μίαν νίκην παύσασθαι οὕτω τὴν ἀλλήν, μὴ τις οὐ τελευταῖον αἰ διζμαχόμεναι τῶν δύο ἔθνων δυῶν αὐτοὶ κατήντησαν νὰ μὴν ἀπαντῶνται εἰμὴ μετὰ θαρρόν, μὲν ὑβριστικοῦ ἀφ' ἑνὸς, μετὰ φόβου δὲ ἀνάνδρου ἀφ' ἑτέρου.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον).

ΛΗΞΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΚΘΕΣΕΩΣ.

Κρυστάλλινον Παλάτιον

φιλε!

Ἐξέρχεται ἡπὸ τὸ κρυστάλλινον οὐλάνιον, ὁ δὲ οὐλάνιος ἐκνήρυξεν τὴν ἡμέραν τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως. Ἡ τελετὴ ἐγένετο προεδρεύοντος τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου, παρεστῶτων τῶν βασιλικῶν ἐπιτρόπων καὶ

τῶν μελῶν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἀναγνωσθέντων δύο λόγων, τοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ Λόρδου Κάιγγορ, ἐξ ὁνόματος τῶν ἐνόρκων, παρουσιάσαντος καὶ σημειώσιν ἐκείνων πρὸς τοὺς ἀνεμνήθησαν βραβεῖ, τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος αὐτοῦ, ἐκφράσαντος εὐχαρίστησιν διὰ τὸ αἶσιον πέρας τῆς ἐκθέσεως. Ἡ

αυξήσῃ τῶν ἀνθρώπων ἦτο μετρία ἔξ αἰτίας τῆς κοκκαϊρίας.

Ἐκ τῶν διανεμηθέντων 164 νομισμάτων ἀ. κλάσεως, 76 μὲν ἐδόθησαν εἰς Ἀγγλοὺς, 56 δὲ εἰς Γάλλους ἐκθέτας, καὶ τὰ λοιπὰ εἰς Πρώτσους, Ἀμερικανούς, Αὐστριακοὺς, Τούρκους, Βουαρύς, Βέλγους. Ἰσως δὲ καὶ εἰς τινὰς ἄλλους. Ἡ Ἑλλάς, εὐδοκίμουσα μᾶλλον εἰς ἐρίδας πολιτικές, καὶ αὐτὰς εὐτελεῖς, καὶ ἀναξίας ἀνδρῶν ἀγαπώντων ἀληθῶς τὴν πατρίδα, ἢ εἰς βιομηχανικὰ ἔργα, ὅχι μόνον τῆς τιμῆς ταύ-

τωνα, τὸν προτείναντα τὸ τεράστιον σχέδιον τοῦ βαλίνου παλατίου, ὠνόματε βαρονέτον καὶ κατέστησεν ἴσον αὐτοῦ τοῦ κυρίου του· τὸν κατασκευάσαντα τὸ παλάτιον Φῶξ, ὠνόμασεν ἐπίσης βαρονέτον· τὸν συνταγματάρχην Ῥέϊδ διώρισεν διοικητὴν Μερίτης, καὶ δὲ ἄλλους συμπράκτορας, τὸν Κύβιτ καὶ Πλαιφαίρ ἀνέδειξεν εὐγενεῖς. Ἰδοὺ πῶς ἐννοεῖ τὴν ἀριστοκρατίαν ἡ Ἀγγλία. Τὴν ἀνανεοῖ συνεχῶς ἐγγέοντα αἵμα δημοτικὸν εἰς τὰς φλέβας τῆς, καὶ οὕτως, ἀναβιβάζοντα τὸν λαὸν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοι-

Ἡ Βασίλισσα Βικτωρία.

τῆς δὲν ἡϊώθη, ἀλλ' οὐδὲ ἀπλοῦ ἐπαίνου! Ἀπενεμήθησαν δὲ καὶ πολλὰ βραβεῖα β. κλάσεως.

Καὶ ταύτας μὲν τὰς τιμὰς ἀπένειμαν οἱ ἐνορκοὶ· ἡ δὲ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἦτις ἀνέκαθεν ἔχει τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ βραβεύῃ μεγαλοπρεπῶς τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ὑπακόων τῆς, ἐτίμησεν ἰδίως ὅλους τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκθέσεως. Τὸν ἀσημένιον κηπουρὸν τοῦ δουκὸς Δέβονσιρ Πάξ-

ω-ίας, τὸν καθιστᾶ μέτοχον τῶν τιμῶν τῶν ὁποίων ἀπολαύουσιν αἱ τάξεις αὐταί, καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτὸν ἔρωτα θερμότατον πρὸς τὰ καθιστώτα.

Σὲ στέλλω τέσσαρα σχεδιογράφηματα διὰ τὴν Παρθώραν· τὸ ἐν, ζωγραφηθὲν τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως, παριστᾷ μικροσκοπικῶς μὲν ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ κρυστάλλινον παλάτιον, τὸ δὲ, τὸν μέγαν ἐκ λευκοσιδήρου ἀνδριάντα τῆς βασι-

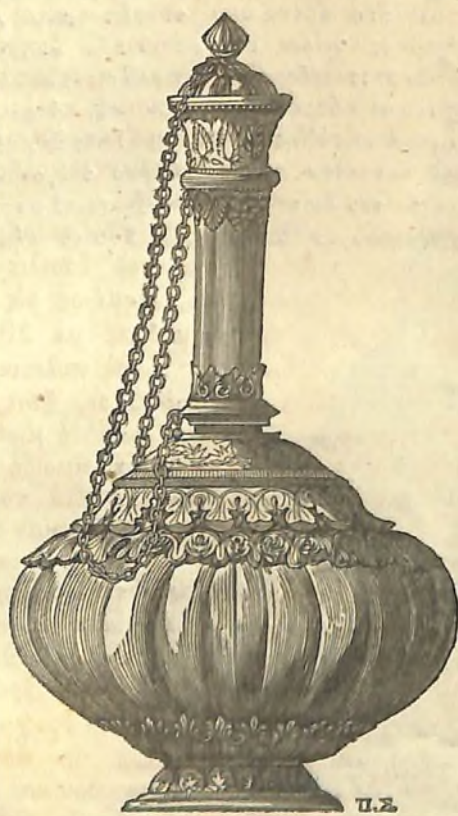
λίσης Βικτωρίας, φιλοτεχνηθέντα περικύμφως ὑπὸ Γάλλου ἐκθέτου, τὸ τρίτον, ἀγγεῖον ἰνδικὸν ὠραιότατον, λεπτοτάτης κατασκευῆς, ἀποδεικνύον ὅτι ἡ τέχνη, ὡς καὶ πάλαι, ἀκμάζει καὶ σήμερον κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὸ τέταρτον, κύπελλον ἐξ ἀγάλτου ἐπηργυρωμένου, ἐλέγχον τὴν ἀμίμητον φιλοκαλίαν καὶ ἐπιδεξιότητα τοῦ Γάλλου τεχνίτου Κατ' ἀρχὰς εἶχον συλλάβει τὸν σκοπὸν νὰ σὲ στείλω πολλὰ σχεδολογρήματα ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν τεσσάρων κυριωτέρων κλαδῶν τῆς ἐκθέσεως, τοῦτέστιν, ἐκ τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν μηχανῶν, τῶν ἐργοχείρων καὶ τῶν καλλιτεχνημάτων, καὶ νὰ προσθέσω, ἐν τῇ ἀμαθίᾳ μου, μετὰ τὰς τόσας καὶ τόσας σοφὰς περιγραφάς, μικράς τινας ἐπεξηγήσεις· ἀλλ' ἴδον ὅτι ἤθελεν αὐτὸ καταστήσει τὴν Πανδώραν ἄλλην ἐφημερίδα τῆς ἐκθέσεως, ἐξ ἐκείνων αἵτινες ὡς μύρμηκες βρούουσιν ὅπου τοῦ Λονδίνου καὶ ἂν ὑπάρχῃ, τέρπουσαι μὲν ἔως τὴν ὄρασιν, διόλου δὲ ἢ μικρὸν πληροφοροῦνται τὴν περιέργειαν τοῦ φιλομαθοῦς ἀναγνώστου. Διὰ τοὺς τοιούτους ἱστορικοὺς, με εἶπες ποτὲ ὅτι ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος τῆς Φερναίης ὅτι *ils causent de tout mais ils ne traitent de rien*. Τῇ α

ληθείᾳ, δὲν ἐπεθύμουν νὰ μ' ἐπενθυμίσης καὶ πάλιν τὸ Βολταίρειον τοῦτο. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐπισκεφθεὶς φίλον μου τινὰ, εὔρον αὐτὸν ἐνασχολούμενον, κατὰ τὸν συρμόν, εἰς περιγραφὴν τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως. Ἐξεκαρδίσθη ἀπὸ γέλωτα ὅταν ἴδον ὅτι τίτλον τῆς περιγραφῆς τοῦ εἶχε τὸ λατινικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν τοῦ φίλου μας Σ. . . δι' οὗ πολλάκις μᾶς κατάρθωσεν ἐν Ἀθήναις νὰ ἀνακαγχάσωμεν καὶ μὴ ἔχοντας ὀρεξιν. *De omni re exposita et quibusdam aliis*. Ἐὰν μὲ δώσῃ ἀντίγραφον, ὡς μὲ ὑπεσχέθη, τῆς περιέργου ταύτης περιγραφῆς τοῦ θέλω σὲ τὴν κοινοποιήσει· διότι μεταξὺ πολλῶν ἀλλοκότων παρατηρήσεων, περιέχει καὶ πληροφορίας ἀποδεικνυσούσας τὴν ἀκρίβειαν τῶν Ἀγγλων, ἥτις, ὡς γνωστὸν, θεωρεῖται ὡς μεγίστη ἀρετὴ παρ' αὐτοῖς. Δὲν ἀρκεῖται, παραδείγματος χάριν, εἰς μόνην τὴν σημειῶσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκεφθέντων τὸ παλάτιον, ἀλλὰ διαιρῶν αὐτὸν λέγει, καὶ πόσοι ἄνδρες ἦσαν, καὶ πόσαι γυναῖκες, καὶ πόσα κοράσια, καὶ πόσα μεράκια, ἔως δὲ καὶ πόσα ὑποδήματα καὶ πόσα σανδάλια. Παρ' ὀλίγον νὰ σχάσῃ ἀπὸ τὸ κακὸν τοῦ διότι δὲν κατάρθωσα νὰ μετρήσῃ καὶ πόσοι ἐπάνησαν τὸ ἔδαφος τοῦ Ὑδαίου κήπου, τὴν

Κύπελλον ἐξ ἀγάλτου.

ἡμέραν τῆς εὐχέως τῆς ἐκθέσεως! Καὶ οὖν δὲ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἔλλειψιν τοῦ αὐτοῦ, μέλει-εν ὅτι «οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀριθμητικὴ δολοκλήτος ἤθελεν ἀρκέσει εἰς τὸ νὰ μετρήσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τοὺς ξένους οἵτινες διέτρεξαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν μεγαλοπρεπὴ κῆπον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις του! » Βλέπεις, φίλε, οἱ παρὰ τὰς ὀχθὰς τῆς θοῆρας Ταμίτας, εὗρεν δ' εὐφυὲς Βετανὸς τὰ νάματα τοῦ διδυγοῦς Γάγγου. Καὶ ἐπεδὴ ὁ λόγος περὶ ἀκριβείας σὲ λέγω ὅτι, ὡς ἂν ἐμβρίνῳν εἰς δημοσίαν ἀμαξάν (omnibus) βλέπω τὸν τρόπον δι' οὗ ἐξελέγχεται μηχανικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσερχομένων, με καταβιβάζει ἡ ἰδέα

Ἀγγεῖον Ἰ. Δικόν

ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει ἐλευθεθῇ καὶ μηχανὴ τὴν ἀποίαν προσκολλῶντες οἱ ξενόδοχοι περὶ τὰς σιγαλὸνας τῶν γενομένων, θέλουσι καταμετρεῖ δι' αὐτῆς καὶ πόσα γεώμετρα τρώγουσι, καὶ πόσον ζῶσιν ὅσοι φοῦσι καὶ πόσον ρυθμίζουσιν καταβροχθίζουσιν. ἢ καὶ πόσας ῥίξας σελίνου τραγανίζουσιν ὁμοῦ μετ' αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, φίλε μου, ποῖον τὸ ἐπιμύθιον τῆς παγκοσμίου ταύτης ἐκθέσεως; Ἐνταῦθα, ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι ἡ παγκόσμιος ἐκθεσις θέλει ἐπιφέρει καὶ παγκόσμιον εἰρήνην, ἄλλοι δὲ ὅτι οἱ φραγμοὶ τῶν τελωνείων θέλουσι κατεδιφισθῇ, οὗτοι, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπορίας θέλει καταντήσῃ ἀπεριόριστος, ἐκεῖνοι δὲ θέλει μεταβάλλει τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν ἐθνῶν, καὶ συγχροτῆται ἐξ ὅλων τούτων

μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Τὸ κατ' ἐμὲ, πικρὰν νὰ γείνωσιν ὅλα ταῦτα τὰ θαύματα, ὅταν ἐπανέλθῃ ἡ ἐποχὴ τῶν θαυμάτων πρὸς τὸ παρὸν ὅμως τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐδαπανήθη καὶ ὅτι ἐθηταυρίθησαν ἑκατομμύρια. Βέβαιον εἶναι ἐπίσης ὅτι ποτὲ ζήτημα κοινωνικὸν δὲν ἐπείλκυσε τόσῳ τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὅσοι ἡ ἐκθεσις τοῦ Λονδίνου, καὶ ὅτι ποτὲ, ἐπ' οὐδεμιᾶς συνόδου, εἰ καὶ πολὺ πλέον εὐαριθμοῦ τῆς προκειμένης, δὲν ἐπικράτησε τοσαύτη ἀδιακόπως ἀρμονία ἰδεῶν, σκοπῶν καὶ αἰσθημάτων, καὶ τοσαύτη ἐγκράτεια περὶ ἀντιζηλίας ἰδιωτικᾶς τε καὶ ἐθνικᾶς. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην συμπαραυρέθησαν καὶ συνηγωνίσθησαν ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῆς γῆς, εἰς αὐτὴν συνῆρσαν αὐριάδες σοφῶν, βιομηχανῶν, τεχνητῶν καὶ περ ἐργῶν, περὶ αὐτῆς ἔγραψεν ὁ τύπος ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ ὅμως οὐδεμία ἡγήρεθ' ὡς ἑτερόρρυθμος. Ἀξιοσημείωτος ὁμογνωμοσύνη ἐπὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων!

Ἐν Λονδίῳ

τὴν 3—15—Ὀκτωβρίου 1851.

N.

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ,

Ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων.

Καθὼς ὁ κατ' ἰδίαν ἄνθρωπος, ὁ περιπεσὼν εἰς συμφορὰ καὶ ατυχίαν, πολλὴν εὐρίσκει παρηγορίαν ἐν τῇ σπουδῇ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ, ἐάν ἐφρόντισε νὰ παρηγορηθῇ ἐν τῇ ἐκ νεότητος τὸ τοιοῦτο καταφύγιον, ἔχουσι τὸ πνευματικὸν τοῦτο καὶ τὰ πολιτικῶς ταπεινωθέντα ἔθνη, ἐν καρπῷ τῆς ἀκμῆς, δὲν ἐδαπάνησαν ἀπᾶσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις εἰς μόνας τὰς ἀνάγκας τοῦ θαλάσσιου, ἀλλ' ἐθεράπευσαν ὅσον εἶδει καὶ τὰς αὐτὰς εἰς τὰς ἀνελέημονας δὲν εἶναι οὐδὲ πρὸς τοὺς ταπεινότερους αὐτῶν κῆρας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον πρὸς τοὺς εὐρυστέρους. Ὁ μέγας Βάκων, καὶ ἡροστράτης, κηρυχθεὶς ἐσχῶς, καταδικασθεὶς, μετ' ὀνιδίου μακρυνθεὶς ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ἡμίονου αὐτοῦ, ἀποκλεισθεὶς ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου τοῦ ἐθνικοῦ συνεδρίου, κατὰ χρεως, ἐστιγματισμένος καὶ κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, τῶν μερμυδῶν καὶ τῶν νοσημάτων, ἦτο ἀείποτε ὁ πολὺς ἐκείνος Βάκων, καὶ ἐνησχολήθη περὶ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν συμπλήρωσιν συγγραφῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει νοῦς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, θέλουν διατηρεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὅμοιον τι συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἠττηθεῖσα, ἐκπολιορκηθεῖσα, περιωρισθεῖσα, ἀποβαλοῦσα πᾶσαν πολιτικὴν δύναμιν, ἡ ἀγκαστὴν οὐδὲν ἤττον τοὺς νικητὰς αὐτῆς νὰ κύψωσι τὰς ἀγερώχους αὐτῶν κεφαλὰς ἐνώπιον τῆς σοφίας ἐκείνης καὶ τῆς χάριτος, νὰ ἔρχωνται ἐνταῦθα

διὰ νὰ μάθωσι τὸ καλὸν καὶ τὸ δαίον, νὰ ἀνεγείρῳσιν ἢ νὰ συμπληρῶσι τὰ δημόσια αὐτῆς μνημεῖα, νὰ θεωρῶσι τὰ μηδεμίαν πραγματικὴν δύναμιν παρέχοντα ἀξιώματα αὐτῆς ὡς τιμιώτερα τῆς αὐτοκρατορικῆς χλαμύδος, καὶ νὰ προσπατεύωσι τὰς σχολὰς αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι δὲν παρήγον μὲν ἤδη βεβαίως οὐδὲ Δημοσθένεις, οὐδὲ Θουκυδίδαι, οὐδὲ Αἰσχύλους, ἐναντίας πολλάκις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, παρεξστράφησαν εἰς οἰκτρὰ καὶ γελοῖα μελετήματα, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐτίμων, καὶ συνετήρουν, καὶ παρεμύθουν τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς πολλῆς ἐκείνης κεφαλῆς.

Αἱ ἐν Ἀθήναις ἀνώτεραι σχολαὶ δὲν ἔφερον τὸ τοῦ Πανεπιστημίου ὄνομα· δυνάμεθα ὅμως εὐλόγως νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτάς τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, διότι, μάλιστα καθὼς ὁργανίσθησαν, ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου, περιελάμβανον ἅπαντα τὸν κύκλον τῶν ἐπιστημῶν. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο συνέκειτο τότε ἐκ δύο σχολῶν, τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ τῆς Σοφιστικῆς. Καὶ ἡ μὲν Φιλοσοφικὴ περιελάμβανεν ἰδίως τὴν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων ἐπιστημονικῶν αἰρέσεων, τῶν Στωϊκῶν, τῶν Πλατωνικῶν, τῶν Περιπατητικῶν καὶ τῶν Ἐπικουρειῶν· ἡ δὲ Σοφιστικὴ, ἰδίως τὴν Ῥητορικὴν καὶ τὴν Πολιτικὴν, ἥτοι τὴν Νομικὴν ἐπιστήμην. Τὰ δὲ κατὰ τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν Μαθηματικὴν, τὴν Ἱστορίαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἰατρικὴν, ἐν μέρει μὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν μίαν σχολὴν, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ἄλλην. Οἱ ἀνώτεροι καὶ ὑπὸ τοῦ δημοσίου μισθοῦμενοι *θρόνοι* ἦσαν ἑξῆς τέσσαρες εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν, ἀνὰ εἷς δι' ἐκάστην τῶν αἰρέσεων, καὶ δύο εἰς τὴν Σοφιστικὴν. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, ὑπῆρχον καὶ πολλοί, εἰς ἀμφοτέρας τὰς σχολὰς, ἰδιῶτα διδάσκαλοι, ἧ, ὡς ἠθέλομεν εἶπει σήμερον, ὑφηγηταί. Καὶ οἱ μὲν προϊστάμενοι τῶν τεσσάρων φιλοσοφικῶν αἰρέσεων καθηγηταί, ἐκαλοῦντο ἰδίως *σχολάρχαι*, οἱ δὲ τῆς Σοφιστικῆς σχολῆς, καθὼς ἐπιστημότεροι τῶν ἄλλων, *προεστώτες* τῆς *κεδήτης*. Ἐπὶ πᾶσιν, τῆς μὲν φιλοσοφικῆς σχολῆς προϊστάτο *ἄρχων* ὀνομαζόμενος *Ἐφορος*, ἐκ δὲ τῶν δύο θρόνων τῆς Σοφιστικῆς, ὁ μὲν, καθὼς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μισθοῦμενός, ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ *Βασιλικοῦ θρόνου*, ὁ δὲ, καθὼς ὑπὸ τῆς πόλεως συντηρούμενος, ἐλέγετο *πολιτικὸς θρόνος*· καὶ ὁ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου προϊστάμενος, προϊστάτο καὶ τῆς ὅλης σοφιστικῆς σχολῆς. Εἰδικῶς δὲ διωρισμένος ἀμφοτέρων τῶν σχολῶν *ἄρχων* δὲν ἀναφαίνεται.

Ἐν καιρῷ τῆς αὐτονομίας, ὅτε, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ διάφορος ὑπῆρχεν ὁ τῆς δημοσίας παιδείας ὄργανισμός, ὁ διάδοχος πάσης καθέδρας διωρίζετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τοῦ προκατόχου· πολλάκις ὅμως προεχειρίζετο καὶ κατ' ἐκλογὴν τῶν συγκροτούντων πᾶσαν σχολὴν. Ὁ δὲ τοιοῦτοτρόπως διοριζόμενος εἶχε μόνος τὸ δικαίωμα νὰ διδάσκῃ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένῳ καταστήματι τῆς σχολῆς, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο *διατριβή*. Ἀλλ' οἱ θέλοντες νὰ διδάξωσιν ἰδίᾳ, μὴ ὑποβαλλόμενοι εἰς ἀρχὴν ἄλλοτρίαν, ἠδύναντο ἀκωλύτως νὰ ἰδρύωσιν οἰκείας σχολὰς· ἢ πόλις τότε δὲν ἀνέμιγνύετο παντάπασιν εἰς ταῦτα πάντα. Καὶ ὅταν, ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ,

ὅστις δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς φιλοσόφους, ὁ ἐκ Σουνίου Σοφοκλῆς ἐπέτυχεν τὴν ἐπικύρωσιν νόμου, δι' οὗ ἀπηγορεύθη, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, οἱ ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἰδρύσαι ἐκπαιδευτικὸν καταστήματος, ἀπεδμήσαν ἀπὸ τῆς πόλεως ἅπαντες οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ ὁ Θεόφραστος μετὰ τῶν 2000 αὐτοῦ φοιτητῶν· ὥστε, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἐπὶ τῇ προτάσει Φίλωνος τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ νόμος ἐκείνος ἀνεκλήθη, ὁ δὲ πρωτουργὸς αὐτοῦ κατεδικάσθη εἰς χρηματικὴν ποινὴν 5 ταλάντων, ἥτοι 60,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἰδίως ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα, ἅπαντες οἱ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθούμενοι καθηγηταί διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον ἀνετίθετο ἐνίοτε ὁ διορισμὸς ἥτοι εἰς τὰς ψήφους τῶν ἀρίστων καὶ πρεσβυτάτων πολιτῶν, ἥτοι καὶ εἰς ἐναμόνον ἐπιφανῆ πολίτην· καθὼς λέγεται, λ.χ., ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέτρεψε ποτε τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐφόρου τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς εἰς τὸν περιώνυμον Ἡρώδην τὸν Ἀττικόν.

Ὁ ἐτήσιος μισθὸς ἐκάστου τῶν τεσσάρων σχολάρχων τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς σοφιστικῆς σχολῆς ἦτο ὁρισμένος εἰς δραχμὰς Ἀττικὰς 10,000, ἰσοδυναμοῦσας μὲ 20,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν· ὁ δὲ πολιτικὸς θρόνος εἶχεν ἐτήσιον μισθὸν ἐν τάλαντον, ἥτοι περὶ τὰς 12,000 ἡμετέρων δραχμῶν. Ἀλλ' ὁ μισθὸς οὗτος, καὶ τοῖς ὀχι μικρὸς, δὲν ἦτον ἡ μόνη ἀμοιβὴ τὴν ὑποίαν οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐλάμβανον διὰ τοὺς κόπους αὐτῶν. Ἐκτὸς τῆς ἀτελείας, τὴν ὑποίαν οἱ καθηγηταὶ αὐτοδικαίως ἐνέμοντο, ἐπορίζοντο καὶ ἀπὸ τῶν διδασκτρῶν τῶν πολυαριθμῶν αὐτῶν φοιτητῶν, ποσὰ πολλάκις ὑπέρογκα. Ὁ Ἀττικὸς ἐπλήρωσεν εἰς τὸν Σκοπελιανόν διὰ τὴν περὶ τοὺς αὐτοσχεδίους λόγους ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρώδου, 30 τάλαντα, ἥτοι 360,000 σημερινῶν δραχμῶν. Ὁ δὲ Ἐφέσιος Δαμιανὸς, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν νὰ ἀκούσῃ τὰ μαθήματα τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ, κατέβαλεν εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀνὰ 10,000 δραχμῶν Ἀττικῶν. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν βεβαίως ἐξαίρεσεις· ἀλλὰ ὡς μετριώτατα ἀναφέρονται τὰ διδάκτρα τοῦ Πρόκλου τοῦ Ναυκρατίτου· καὶ ἐντούτοις τὰ διδάκτρα ταῦτα συνεποσοῦντο εἰς 100 δραχμὰς Ἀττικὰς δι' ὅλην τὴν σειρὰν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, συνδυαζόμενον μὲ τὸ μέγα τῶν ὁμιλητῶν πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι, μαρτυρεῖ, ὅτι συνήθως οὗτοι ἀπελάμβανον ἀπὸ τῶν διδασκτρῶν ποσὸν τοῦλάχιστον ἴσον τοῦ ἐτησίου μισθοῦ.

Καθὼς συμβαίνει καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν, πολλάκις οἱ καθηγηταὶ συνεξεπλήρουν, μετὰ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἄλλην δημόσιον ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε δὲν ἠκούσαμεν παραδίδοντας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, εἰμὴ δικαστὰς τινας, καὶ δικηγόρους, καὶ τινας ἀνωτέρους τῶν ὑπουργείων ἢ ἄλλων ἀρχῶν ὑπαλλήλους· ἅπασι δὲ μόνον συνέπεσεν ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης νὰ ἐκπληροῖ καὶ τὰ τοῦ καθηγητοῦ ἔργα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, τοσοῦτον ἐτελειώθη ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν, ὥστε καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός, ἦτο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ μᾶλλον ὁ προϊστάμενος τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς σοφιστικῆς σχολῆς ἦτο συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός, ὡς ἠέλομεν εἶπει σήμερον. Τοῦτο συνέβη ἰδίως εἰς τὸν Ἐφέσιον Λολλιανόν, ὅστις, ἐπὶ βασιλείᾳ Ἀδριανοῦ, προέστη μὲν τοῦ ἐν Ἀθήναις σοφιστικοῦ θρόνου, προέστη δὲ, ὡς λέγει ὁ Φιλόστρατος, καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, στρατηγήσας τὴν ἐπὶ τῶν ὀπλῶν στρατηγίαν. Μὴ φοβείσθε ὅμως, διότι ἡ πολιτεία ἤδη μήτε ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἠπειλείτο, μήτε κατὰ τῆς Σικελίας ἐξέπεμπε στόλους, μήτε πρὸς τὴν Σπάρτην ἤριζεν· ὅθεν ἡ ἐπὶ τῶν ὀπλῶν ἀρχὴ ἐνηττοχολεῖτο περὶ τὸ εἰρηνικώτατον ἔργον τῆς προμηθείας τοῦ ἀναγκαίου εἰς τὴν ἀγορὰν σίτου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐνίοτε δὲν ἦτον ὅλως διόλου ἀκίνδυνον. Ἡ Ἀττικὴ διετέλεσε πάντοτε λυπρὰ καὶ ἀνίκανος νὰ ἐπαρῇ εἰς τὴν διατροφὴν τῶν τότε μάλιστα πολυαριθμῶν αὐτῆς κατοίκων. Ὁ σίτος κατήρχετο ἐνταῦθα ἀπὸ Βοσπόρου, ἀπὸ Θεσσαλίας, ἀπὸ Εὐβοίας· πολλάκις ὅμως συνέπιπτε νὰ μὴ φθάσῃ ἐν καιρῷ, καὶ τότε οἱ λιμοκτονοῦντες Ἀθηναῖοι ἀπέβαινον ἐχθροὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ὀπλῶν στρατηγοῦ, τῇ ἀληθείᾳ, ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ ἱστορία τοῦ Λολλιανοῦ ἀποδεικνύει τοῦτο. Αἱ Ἀθηναῖαι ἔπαθον ἐπὶ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ σπάνιν τροφῶν· ὁ λαὸς ὤρμησε μετὰ θορύβου εἰς τὰ ἀρτοποιεῖα, καὶ ἠπειλήσας νὰ λιθοβολήσῃ τὸν δυστυχῆ στρατηγόν, ὅτε κατ' εὐτυχίαν ὁ κυνικός φιλόσοφος Παγκράτιος, ἐλθὼν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ εἶπεν· « Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λολλιανὸς οὐκ ἔστιν ἀρτοποιῆς, ἀλλὰ ἡ λογοπώλης. » Διὰ δὲ τοῦ παιγνίου τούτου τσαῦ τὴν εὐθυμίαν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε ἀφῆκαν κατὰ γῆς τοὺς λίθους, τοὺς ὁποίους ἤδη ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας. Τελευταῖον εἰσέπλευσεν ἐκ Θεσσαλίας σίτος· ἀλλὰ τότε προέκυψε νέα δυσκολία. Τὸ πλῆθος ἐτρέφετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ δημοσίου, τὸ δὲ δημοσίον ταμεῖον δὲν εἶχε ὀβολόν. Ὅθεν ὁ Λολλιανὸς, ἀναπληρῶν τὴν πέναν τοῦ πολιτικοῦ ὑπουργήματος διὰ τῆς εὐπορίας τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἔδρας, ἐπέτρεψεν ἔρανον εἰς τοὺς μαθητὰς, καὶ, συλλέξας οὕτω χρήματα ἀρκετὰ, ἐτροφοδότησε τοὺς πεινῶντας Ἀθηναίους, τῶν ὁποίων ἡ εὐγνωμοσύνη ἦγειρεν αὐτῷ εἰκόνας δύο, μίαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐτέραν δὲ ἐν τῷ ἅλῳ τῷ μικρῷ. Ἐπεκύρωσε δὲ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῇ καὶ ὁ Ἄρκιος Πάγος, ὁμολογήσας, διὰ ψήφισματος, χάριτας εἰς τὸν ῥήτορα Λ. Ἐγγύχ. Οὕτως ὁ Λολλιανὸς, ἐνεκα τῆς ὑπὲρ τῆς πόλεως τσαῦτης κατεδουλείας.

Καὶ ἐπειδὴ ἤρχισαν ὁμιλίαν περὶ τοῦ Λολλιανοῦ, καλὸν εἶναι νὰ ἐπιφέρω καὶ ἄλλα τινὰ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ δείγματα, διὰ νὰ λάβωσιν οἱ ἀναγνώσται τῆς Πανδώρας ἐννοιάν τινα, τοῦ τίς ἦτο ἡ περὶ τοὺς λόγους δεινότης τῶν διδασκάλων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι

τοσοῦτον ἐθαυμάζοντο κατὰ τὴν παρηκμακυῖαν ἐκείνην ἐποχὴν.

Ἡ θεραπεία τὴν ὁποίαν ὁ καθηγητὴς οὗτος ἐπέφερεν εἰς τὴν ἀμνηχανίαν τοῦ δημοσίου ταμεῖου, δὲν ἦτο, φυσικῷ λόγῳ, εἰμὴ προσωρινή. Ὅθεν εἰ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσιζαν νὰ ἐκποιήσωσι τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὅσας οἱ Ῥωμαῖοι, χαρίζομενοι εἰς τὸ μέγα τῆς πόλεως δόγμα, εἶχον ἐπιτρέψει αὐτῇ νὰ νέμεται. Τῶν δὲ νήσων τούτων μία ἦτο καὶ ἡ Δῆλος, ἥ τις, κατὰ τὸν μῦθον, ἄλλοτε ποτε δὲν ἔστατο ἐδραία, ἀλλ' ἐφέρετο τῇδε κἀκεῖσε. Ὁ Λολλιανὸς λοιπόν, ἀντιλέγων εἰς τὴν περὶ ἐκποιήσεως ἐκείνην πρότασιν, ἀνέκραξεν, ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, « Αὐτὸν, » ὡς Πόσειδον, τὴν ἐπὶ Δῆλῳ χάριν· συγχώρητον » αὐτῇ πωλουμένην φυγεῖν » Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἕτερον τῆς εὐφραδείας τοῦ ἀνδρὸς καίμηλιν, τὸ ὁποῖον διέσωσεν ἡμῖν ὁ ἱστοριογράφος τῶν Σοφιστῶν Φιλόστρατος. Ἔθος τότε ἐπικράτει νὰ δημηγορῶσι περὶ ἱστορικῶν ἀντικειμένων· πρὸ καιροῦ παρεληλυθότων, διότι ὁ παρὼν βίος ἦτο τοσοῦτον ἄθλιος, ὥστε ἡ ναγκάζοντο νὰ ζητῶσιν ἀφορμὰς λόγων ἐν τῷ παρελθόντι. Ὁ Λολλιανὸς, ἀκολουθῶν τὸ ἔθος τοῦτο, ἐλαβὲ ποτε ὡς θέμα, καθὼς συγγενῇ ἴσως εἰς τὴν συμβᾶσαν, ἐπὶ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ, αἰτοδείαν, ἐν Ἀθήναις, τὴν κατὰ τοῦ Λεπτινίου κατηγορίαν, πρὸς δὲ καὶ ὁ γνωστὸς τοῦ Δημοσθένους λόγος, περὶ τοῦ νόμου «μηδένα ἀτελεῖ εἶναι, » ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου δυσχερестηθεὶς ὁ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νειρόμενος τὴν ἀτέλειαν ταύτην ἄρχων τοῦ Βοσπόρου, ἐμελλε ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκεῖθεν ἀποστολὴν σίτου εἰς Ἀθήνας. Λέγει δὲ ὁ Λολλιανὸς ἐν τῇ δημηγορίᾳ ἐκείνῃ· « Κά- » κλεισται τὸ στόμα τοῦ Βοσπόρου· καὶ τὰς Ἀ- » θηναίων τροφὰς ὀλίγοι κωλύουσι συλλαβαί. Καὶ » αὐτὸν δύναται Λύσανδρος ναυμαχῶν καὶ Λεπτι- » νης νομοθετῶν; »

Ἀλλ' αἱ βεβιασμέναι αὐταὶ μεταφοραὶ καὶ τῶν λέξεων ἀντιθέσεις θέλουσι βεβαιῶς θεωρηθῇ ἔργα ῥητορικῆς καὶ λογικῆς θαυμαστά, παραβαλλόμενα πρὸς τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ Ἀθηναίου Σεκούνδου (καὶ τὸ δόγμα, καθὼς βλέπατε, τοῦ ἀνδρὸς ἦτο χαριέστατον), ὅστις διετέλεσε πρὸς τοὺς ἄλλους διδασκαλὸς τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ὁ Φιλόστρατος ἱστορεῖ, ὅτι πολλοὶ αὐτοῦ λόγοι ἦσαν μνήμης ἄξιοι, μάλιστα ὅμως ὁ περὶ τῆς ἀκολουθούσης ὑποθέσεως. « Ὁ ἄρξας στάσεως ἀποθηνησκέτω, » καὶ ὁ παῦσας στάτιν ἐχέτω δωρεάν. Ὁ αὐτὸς καὶ « ἄρξας καὶ παύσας, αἰτεῖ τὴν δωρεάν. » Ὁ Σέ- » κουνδος ἔλυσε τὸ ζήτημα διὰ βραχείων. « Οὐκ οὐν, » ἔφη, τί πρότερον; τὸ κινῆσαι στάσιν· τί δεύτερον; » τὸ παῦσαι. Δοῦς οὖν, ἐφ' οἷς ἡδίκαις τιμωρίαν, τὴν » ἐφ' οἷς πεποίηκας δωρεάν, λάβε. »

Ἄλλος ὀνομαστὸς διδασκαλὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις θρόνου ὑπῆρξεν ὁ Ἀδριανὸς ὁ Τύριος. τοῦ ὁποῖου προαναφέρωμεν ἤδη τὸ ὄνομα. Αὐτὸς ἐκάλεε τὸν Ἡρώδη βασιλεὺς τῶν λόγων, ὁ δὲ Ἡρώδης, ἀκούσας αὐτὸν νέον ἔτι ὅτι, ἐνεθάρρυνε τὸν νεανίαν, εἰπὼν, ὅτι οἱ λόγοι του ὁμοιάζουσι μὲ σπαραγματα κολοσσῶ. Καὶ ἂν πιστεύσωμεν τὸν Φιλόστρατον, ἡ κρίσις αὐτῇ περιεῖχε τὴν διπλὴν ἐννοιαν, τοῦ νὰ διορθώσῃ

τὸν ῥήτορα ἀτυνάρτητον ὄντα, καὶ νὰ ἐπαινέσῃ αὐτόν, ὡς μισθολόγον καὶ μεγαλογνώμονα. Τὸ βέβαιον εἶαι, ὅτι ὁ Ἀδριανὸς ἦτο μέγας οἰηματίας. Ὅταν κατὰ πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις θρόνον, ἐπφοιμίαντες διηλίσσας, ὅχι περὶ τῆς σοφίας τῆς πόλεως ἐκείνης, ὡς ἦτο φυσικώτατον, ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ σοφίας· καὶ ἤρχισεν οὕτω. « Πάλιν ἐκ » Φοινίκης γράμματα, διότι, ὡς προείπομεν, ἦτο Τύριος ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ὄγκος αὐτοῦ ἐπεφαίνετο καὶ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σχῆμα. Ὁ Ἀδριανὸς ἤρχετο εἰς τὰς παραδόσεις ἐπὶ ὀχλήματος ἀργυροχαλίνου, περιβεβλημένος ἐσθῆτα πολυτελῆ καὶ φέρων εἰς τὰς χεῖρας λίθους βαρυτίμους. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐτραγωδεῖ μᾶλλον ἢ ἐλάλει, διότι, κατὰ τὸν βιογράφον, οἱ ἄνθρωποι ἠκροῶντο αὐτοῦ « ὡς περ εὐτομοῦσης ἀηδῶνος, τὴν εὐγλωττίαν ἐκπληττόμενοι, καὶ τὸ σχῆμα, » καὶ τὸ εὐτροφεῖν τοῦ φθιγγματος, καὶ τοὺς πεζῆς ἐκ, ὧδ' ῥυθμούς. »

Ἀλλὰ καὶ ὅλα ταῦτα ὑπερέβηκεν αὐτὸν ὁ Πολέμων, ὅστις κατήγετο ἐκ Ἀσολικῆς τῆς ἐν Καρίᾳ, καὶ δὲν φαίνεται μὲν διδάσας ἐν Ἀθήναις. πολλὴν ὁμως εἶχε σχέσιν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα λογίους, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἡρώδη τὸν Ἀττικόν. Λέγουσι ὅτι ὁ κρότος τῆς γλώττης αὐτοῦ ἦτο θαυμάσιος, ὅτι τσαυτὴ ἦτο ἡ ζέουσα ἐν αὐτῷ ὁρμή, ὥστε ἀνεπήδα τοῦ θρόνου περὶ τὰς ἀκμὰς τῶν ἐποθέσεων, καὶ ὅτε ἀπετόρνευα περίοδον, μετὰ μειδιάματος ἔφερεν ἕκαστον αὐτῆς κῶλον, ἐνδεικνύμενος πολὺ τὸ ἀλύπως φράζειν πολλάκις δ' ἔκρουε τὴν γῆν με τοὺς πόδας του οὐδὲν ὀλιγώτερον τοῦ ἡρωϊκοῦ ἵππου. Καὶ ὅταν ἤρχιζε νὰ δημηγορῇ, τρεῖς ἡμέραι μόλις ἐξήρχον εἰς κένωσιν τοῦ Ὀκεανοῦ τῶν λόγων του, ἐξ ὧν τὴν μὲν πρώτην οἱ ἀκροαταὶ ἐπεχείρουν νὰ κρίνωσιν αὐτόν, τὴν δὲ δευτέραν καὶ ἄκοντες τὸν ἡγάπων, τὴν δὲ τρίτην, τὸν ἐθαύμαζον. Ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς, ὅστις ἀληθῶς εὐηργέτησε τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ αὐτοσχεδιάζῃ, τοσοῦτον ἐθαύμασε ποτε τὸν Πολέμωνα, διὰ μίαν τοιαύτην, ἐν Σμύρῃ γενομένην, τρίτην μερὸν δημηγορίαν, ὥστε ἐπεμφεν αὐτῷ μισθὸν τῆς ἀκροάσεως 15 μυριάδας δραχμῶν, τὰς ὁποίας ὁ Πολέμων ἀπεποιήθη! Ἴσως νομίζετε, διότι ὑπέλαβεν ὑπερβολικὴν τὴν ἀμοιβήν· ἀπατάσθε μεγάλως· ὁ Νεῖλος ἐκεῖνος τῶν λόγων ἐθεώρησε τὴν ἀμοιβήν ταύτην μετριωτέραν τοῦ δικαίου, καὶ ἀπῆλθε καὶ ἔλαβε 25 μυριάδας, ὅπερ ἐστὶ 500,000 περίπου ἡμετέρων δραχμῶν! Τοσοῦτον δὲ τρόμον ἐπροξένησεν εἰς τὸν Ἡρώδη, ἡ εὐγλωττία, λέγει ὁ Φιλόστρατος, ἡμεῖς δὲ ὑποπτεύομεν ὅτι καὶ ἡ πλεονεξία τοῦ Πολέμωνος, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἔφυγε διὰ νυκτὸς ἀπὸ τῆς Σμύρνης, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ τὸν θαυμάσῃ καὶ δεύτερον· ἢ δὲ πάλιν αὐτοῦ τὸν κατεδίωκεν δι' ὅλης του τῆς ζωῆς, καὶ ὅσκις κηδοίμην, τὸν Πολέμωνα, ἔλεγε, ν' ἀκούσετε, καὶ νὰ ἰδῆτε τί ἐστὶ ῥήτωρ. Εἰς τὰ μεγάλα δὲ Ὀλύμπια, ἀνακηρυχθεὶς ποτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης ἀλλοῦ Ἀθηνοῦ, δὲν ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ ἐπαίνου ἐκείνου, ὅστις ἐνέφαινε ὅχι βεβαίως τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς τότε Ἑλλάδος τὴν ἀπειροκαλίαν· καὶ ἀπῆλθε « ἦν γὰρ ὡς ὁ Φεῦξ », ἐννοῶν . . . τὸν

Πολέμωνα! — Ἀπέθανε δὲ ὁ Πολέμων, ὅπως ἐξησε, δηλαδὴ φλυαρῶν. Διότι βεβαίως, ὅτι ἐτάφη ζῶν, καὶ κατακλιθεὶς ἦδη εἰς τὸ σῆμα, ἐφώναζε πρὸς τοὺς συγκλείοντας αὐτό, « ἔπαγε, ἔπαγε, μὴ γὰρ ἴδω με σιωπῶντα ἥλιος. »

Ὅσα ὁμως γελοῖα καὶ ἄν ἦτο ὁ Πολέμων, ἄλλοι ἦσαν γελοιωδέστεροι αὐτοῦ. Εἰς τὴν Σμύρνην ὑπῆρχε τότε νέος τις Οὐάρκος καλούμενος, πάμπλουτος καὶ διεφθαρμένος, τὸν ὁποῖον οἱ κόλακες εἶχον πείσει, ὅτι εἶναι τῶν καλῶν κάλλιστος, καὶ τῶν παλαιστῶν γενναϊότατος καὶ ταχικώτατος, καὶ τῶν σοφιστῶν σοφιστικώτατος. Οἱ δανειζόμενοι παρ' αὐτοῦ χρήματα, ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν, ἐκτὸς τῆς πληρωμῆς τοῦ τόκου, νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ ἐπαινῶσι τὰς ῥητορικὰς αὐτοῦ μελέτας. Εἰς δὲ τῶν δανεισθέντων ἦτο καὶ ὁ Πολέμων, νέος ἔτι ὢν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξέπληρου τὴν ἐτέραν τῶν ὑποχρεώσεων, δὲν ἐφοίτα, δηλαδὴ, τακτικῶς εἰς τὰς ἀκροάσεις, ὁ Οὐάρκος ἠπέλει αὐτὸν τύπους, ἦτοι ἠπέλει νὰ κινήσῃ κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν περὶ πληρωμῆς τοῦ χρέους. Οἱ φίλοι τοῦ Πολέμωνος παρετήρησαν εἰς αὐτόν, ὅτι κακῶς πράττει παροξύνων τὸν μωρὸν ἐκεῖνον νεανίαν, ἐνῶ δὲ ἐνὸς ἐπινεύματος, ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ ὠφελοῦμενος ἀπὸ αὐτοῦ. Ἀπεφάτισε λοιπὸν ὁ Πολέμων νὰ ὑπάγῃ εἰς μίαν ἀκροασίν του. Ἀλλ' ἡ ἡμέρα παρελθούσα, καὶ ἡ νύξ ἐπλησίαζε, καὶ οὐδεὶς ὁρμος ἐφαίνετο τοῦ λόγου, γέμοντος ἐν τούτοις σολοικισμῶν, καὶ βαρβαρισμῶν, καὶ ἀντιφάσεων· ὥστε ὁ Πολέμων, ἀναπηδήσας καὶ προτείνων τὰς χεῖρας, « Οὐάρκε, εἶπε, φέρε τοὺς τύπους. »

Ἡδυνάμην νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις σοφιστῶν πολλὰ ὅμοια ἢ παρόμοια. Ἀλλὰ μὴ ταράττωμεν πλείοτερον τὴν τέφραν αὐτῶν, μὴ διασύρωμεν τὴν μνήμην, μὴ ἐμπαιζώμεν τὰ δνόματα· διότι, ἂν ὅχι ἄλλο, εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ διατήρησις τῆς γλώττης ἐκείνης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ μίξ τῶν δύο ἀγκυρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων σταθερὸν τὸ ἔθνος, ἐσώθη κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν βραδύτερον μεγάλην τρικυμίαν.

K. Π.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

—ο—

Τὸ περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας σύγγραμμα τοῦ Κ. Ι. Σούτζου, περὶ οὗ διελάβομεν ἐν τῷ ΔΣΤ' ἀριθμῷ τῆς Πανδώρας ἐγένετο ἀντικείμενον μακρὰς καὶ λυπηρᾶς λογομαχίας· εἰς τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου προσέβαλεν αὐτὸ διὰ τῶν ἐφημερίδων μετὰ θερμότητος ζήλου ἡ ὅσος ἀνήκει εἰς τὰς εἰρηνικὰς φιλολογικὰς συζητήσεις, φέγων πικρῶς τὴν τε γλῶσσαν, καὶ τὴν ἐν τῷ προσιμῷ φιλοσοφικῇ προεισαγωγῇ, καὶ τὰς ἐν τῷ συγγράμματι περιεχομένας οἰκονομικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν αὐτῶν ἐκθεσιν.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον οὐδεὶς ἀπῆλθε, ἢ μᾶλλον

ἀπήντησεν ὁμόφωνος καὶ κοινὴ γνώμη, διότι εἶναι πα-
εἰγνωστον ὅτι ὀλίγοι γράφουσι τὴν ἑλληνικὴν μετὰ
τόσης χάριτος καὶ φιλοκαλίας ὥς ὁ Κ. Σουτζος, ὅτι
ἡ φράσις τοῦ ἔχουσα ἐντελῶς ἑλληνικὴν τὴν στροφὴν,
εἶναι συγχρόνως ζωηρά, εἰκονικὴ, κεχρωματισμένη,
καὶ ὅτι τὸ σύγγραμμά του εἶναι ὥς φιλολογικὸν προϊόν
τὰ μάλιστα ἀξιόσπουτον διὰ τὴν καλλιπείαν του.

Ὡς δὲ πρὸς τοῦ προοιμίου τὰς φιλοσοφικὰς καὶ
ἱστορικὰς θεωρίας ἀπὴντησε τινὰς λέξεις ὁ Κ. Σου-
τζος, ὥς ἐκ περισσοῦ καὶ αὐτὰς, διότι οὐδεὶς ἀπρο-
κατάληπτος ἀναγνώστης ἐδίστασε περὶ τῆς ὀρθότητος
τῶν γραφομένων του, ὑπὲρ ὧν ἔχει συμφωνοῦντας
τοὺς δοκιμωτέρους τῶν συγγραφέων.

Ὡς πρὸς τὸ τρίτον τέλος, τὴν κυρίως ὕμνην τοῦ
συγγράμματος, τὸ μέρος τὸ περιέχον τὰς οἰκονο-
μικὰς δόξας τοῦ συγγραφέως, ὁ Κ. Σουτζος, εἰ καὶ
δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ εἰπῇ, ἐσκέφθη ὁμῶς, ὥς φαίνεται,
ὅτι ὅπως καταβῇ εἰς ὃ προκαλεῖται σάβιον, ἔπρεπε νὰ
ἔχη ὡς σπουδαῖον ἀντίπαλον ὁμοτέχνην του τινὰ, ὃν νὰ
ἐννοῇ καὶ ὕψ' οὗ νὰ ἐννοῇται. Διὰ τοῦτο ἀπεσύρθη τοῦ
ἀγῶνος ἐν τῇ πεποιθήσει περὶ τῶν ἰδίων ἀρχῶν, ἐπι-
φυλαχθεὶς, εἶπε, νὰ παραδεχθῇ πᾶσαν ἄλλην ὑγει-
στέραν, ἢ ἡ μεμψιμοίρως καὶ ἀθρόως κατ' αὐτοῦ φε-
ρομένη ἐπὶ κρισις ἤθελε τῷ ἀνακαλύψει. Ἀλλὰ τὸ κα-
τατεθὲν τῆς ἀμύνης ὅπλον ἀνέλαθεν ὁ νέος διδάκτωρ
τῆς νομικῆς Κ. Τιμολέων Φιλήμων, ὃν μετὰ χαρᾶς
βλέπομεν ἀποδυθέντα εἰς τὴν φιλολογικὴν πάλην, διότι
τὰ προοίμια αὐτοῦ οἰωνίζουσιν εὖρωστον ἀθλητὴν. Εἰς
τὰ μακρὰ ἄρθρα δι' ὧν ὑπεραπίζεταί τὰ προσβαλ-
λόμενα τοῦ βιβλίου χωρία, ἄξιον ἐπαίνου παρατηρεῖ-
ται ὕψος, ἐλέγχον κάλαμον νευρώδη ἤδη καὶ ἡσκη-
μένον, προσέτι δὲ λογικὴ ἰσχυρά, καὶ γνώσις ἀκριβὴς
τοῦ ἀντικειμένου περὶ οὗ πραγματεύεται. Ἡ ἀφορ-
μὴ αὕτη ἦτον ἔρμαιον εἰς τὸν Κ. Τιμολέοντα Φιλή-
μονα, ὅπως δώσῃ εἰς τὸ δημόσιον προφανὲς δῆγμα
τῆς ἱκανότητός του, καὶ δὲν φαίνεται παράδοξον ἂν ὁ
τότον διακεκριμένως τὰς σπουδὰς αὐτοῦ περατώσας
διδάκτωρ, ἐπιτυχέστερος φαίνεται εἰς τὴν συζήτησιν
ἐπιστήμης ἢ ἀρτίως ἐμελέτησεν ὑπὸ ὁδηγὸν ἐμπειρον
καὶ πεπαιδευμένον, ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ καθηγητὴν,
οὗ ἄλλος εἶναι ὁ εἰδικὸς κλάδος, καὶ ὅστις πιθανῶς
ὀλίγον ἐνέκυψεν εἰς ταύτην τὴν ἐπιστήμην. Ἡ παρέμ-
βασις δ' αὕτη τιμᾷ καὶ τὰ εὐγνωμοσύνης αἰτιήματα
τοῦ νέου καὶ πεπαιδευμένου διδάκτορος, διότι τὸν
καθηγητὴν αὐτοῦ, παρ' οὗ ὁμολογεῖ καὶ ἀποδεικνύει
ὅτι πολλὰ ὠφελήθη δὲν ἀνέσχετο νὰ ἰδῇ προσβαλλό-
μενον ἀδίκως, κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ, καὶ ὅπως δὴ
ποτε μετὰ τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν προσκτήθη εἰς τὸ
μέρος οὐχὶ τοῦ ἐπιτεθεμένου, ἀλλὰ τοῦ ἀμυνομένου.

ΛΥΣΙΣ ΑΙΝΙΓΜΑΤΟΣ.

Διελθὼν τὸ ὑπ' ἀριθμ. 39, τῆς α'. ἀρξαμένον
φυλλάδιον τοῦ ὑπερτέρου παντός ἐπαίνου περιοδικοῦ,
συγγράμματος ἡ *Πανδώρα*, ἀνέγνωτα σὺν τοῖς ἄλλοις
καὶ τὸ ἐν αὐτῷ αἰνίγμα, ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου.
ἐξήλω, ὅτι ἡ Μ. εἶναι μητέρα τῆς Α. καὶ ἰδοὺ πως.

Ἀνθρώπος τις, ἔχων θυγατέρα τὴν Α., γεννηθεῖσαν

ἐκ πρώτου γάμου εἴκοσιν ἡμέρας μετὰ τὴν Μ., χηρεύ-
σας ἤλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τῆς Μ.

Ὅθεν ἡ Μ. ἔσχε πενθερὰν μὲν τὴν Β. καθ' ὑπόθε-
σιν, μᾶμμην τῆς Α. πρὸς πατέρα (ὅστις κατὰ συνέ-
πειαν ἔσχε πενθερὰν τὴν μητέρα τῆς Μ.) σύζυγον δὲ
τὸν πατέρα τῆς Α. (οὐδὲν τῆς μᾶμμης τῆς Β.) καὶ
προγονὴν, τὴν Α., οὗσαν κατὰ εἴκοσιν ἡμέρας ν.ωτέ-
ραν τῆς μητρίδος τῆς Μ. Τοιαύτην ἄρα συγγένειαν
ἔσχον μετὰ τῶν αἰ ΚΚ. Μ. καὶ Α., ἣν εἰς παιδα-
γωγὸς Χ. Δ. ἠδυνήθη, κατὰ τὴν πεποιθήσιν του, νὰ
ἐννοήσῃ, εἰς πείσμα τοῦ πνευματώδους Κόλητος Ν.
τοῦ αἰνίγματος.

Χριστόδ. Δημητριάδης,

νῦν Ἐπαρχ. Δημοδ. Γα ἀβ. ὑ. ν

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Δυὼ τινες μὲ συνιστῶσιν, εἰς λεπτὸς καὶ εἰς ὀγκώδης,
Ἕνας βοῦς καὶ εἰς ἑλκὺς.

Καὶ ἐντούτοις εἶμαι ἵππος, ἄγριος καὶ θηριώδης,
Πήγματος εἴμ' ἀληθής.

Π. Σ. Τ.

ΝΕΟΣ ΠΛΑΝΗΤΗΣ.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Νεαπόλει ἀστεροσκοπείου, Κ.
Γάτπαρης, ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν τελευταῖον μικρὸν
πλανήτην, ὠνόμασεν αὐτὸν *Εὐρομία*. Ἀνήκει δὲ εἰς
τοὺς καλουμένους ἀστεροειδεῖς, τηλεσκοπικοὺς, ἢ ὑ-
περζωδιακοὺς.

Ὁ Κέπλερος, ὅστις κατεδείκνυνεν ἐν χάσμα μετα-
ξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διὸς, ἤθελε βεβαίως σκιρτῆσαι
ἀν' ἐξ, διότι, ἀν' ἐνὸς πλανήτου οὐτινος τὴν εἰλίψιν
προέβλεν ὁ μέγας ἐκεῖνος νοῦς, ἀνεκαλύφθησαν, δεκα-
πέντε ἔκτοτε.

Γνωστὸν εἶναι τὸ ὑπερήσανον ἐκεῖνο λόγιον τοῦ Κε-
πλέρου· «Ἦδη κύβος ἀνέρριπτε» δημοσιεύω τὸ βιβλίον
μου, τοῦτο θέλει ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τῆς παρούσης γενεᾶς
ἢ τῶν ἐπερχομένων· ἀλλ' ἀδιάφορον. Ἄς ἀναμνη-
σθῇ ἀναγνώστας. Μήπως καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν ἀνέμει-
νεν ἐξ χιλιάδας ἐτῶν θαυμαστὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ!

Αἱ προρρήσεις αὗται ἐπληρώθησαν μετὰ δύο ἐλο-
κλήρους ἐκατονταετηρίδας. Τὴν 1 Ἰαννουαρίου 1801.
ὁ ἐνδοξος Πιάτσης ἀνεκάλυψε τὴν *Αἰμήτην*, τὸ 1802
ὁ Ὀλβερς εἶδε τὴν *Αἰθήραν*, καὶ μετὰ πέντε ἔτη τὴν
Εὐροπίαν. Ὁ δὲ Ἀρβήγκ ἀνεκάλυψε τὸ 1804 τὴν
Πηλὴν.

Ἐντὸς λοιπῶν ἐξ ἐτῶν τέσσαρες πλανῆται προση-
τεθήσαν εἰς τοὺς γνωστούς. Ἐκτοτε οὐδεμία πλανήτου
ἀνεκαλύφθῃς ἐγένετο μεχρὶ τοῦ 1845 ὅτε ὁ Κ. Ἐγ-
γὴς παρητήρησε τὴν *Αἰστράϊαν*. Μετὰ δὲ τὸ ἔτος
τοῦτο πέντε ἐτι πλανῆται ἀνεκαλύφθησαν. ἡ *Ιρις*, ἡ
Χλωρίς, ἡ *Ἡβη*, ἡ *Ἰγεία*, ἡ *Μήτηρ*, ἡ *Παρθενία*,
ἡ *Κλειώ* ἡ *Βικτώρια*, ἡ *Εἰρήνη*, ἡ *Ἰγέρια* καὶ ἡ
Εὐρομία.